

Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr 435/2021
Zarządu Powiatu Choszczeńskiego
z dnia 23 czerwca 2021 r.

Strategia Rozwoju Turystyki Powiatu Choszczeńskiego na lata 2021–2024 z perspektywą na lata 2025–2029

Choszczno 2021 rok

Spis treści

I.	Wprowadzenie do strategii rozwoju turystyki	1
1.	Zarys metodyczny strategii rozwoju turystyki	2
II.	Położenie i charakterystyka Powiatu Choszczeńskiego.....	3
1.	Położenie geograficzne.....	3
2.	Demografia	3
3.	Struktura zatrudnienia.....	4
4.	COVID–19 a rynek pracy w 2020 r.....	5
5.	Bezrobocie w Powiecie Choszczeńskim	5
6.	Kierunki szkoleń realizowane przez Powiatowy Urząd Pracy w Choszcznie w 2020 r.	6
7.	Użytkowanie powierzchni.....	8
8.	Powierzchniowa budowa geologiczna.....	8
9.	Kopaliny.....	8
10.	Kultura i edukacja	9
11.	Infrastruktura sportowa	10
III.	Walory naturalne.....	12
1.	Zasoby wodne	12
1.1.	Wody podziemne	12
1.2.	Wody powierzchniowe	12
1.3.	Rzeki	12
1.4.	Jeziora.....	13
2.	Gleby	13
3.	Lasy Powiatu Choszczeńskiego.....	13
4.	Formy ochrony przyrody	14
4.1.	Drawieński Park Narodowy	14
4.1.1.	Powierzchnia	14
4.1.2.	Przyroda – teren DPN.....	15
4.1.3.	Walory kulturowe DPN.....	16
4.1.4.	Walory turystyczne DPN.....	18
4.2.	Parki krajobrazowe	20
4.3.	Rezerваты przyrody	20
4.4.	Obszary Natura 2000 na terenie Powiatu Choszczeńskiego	20
4.5.	Pomniki przyrody	26
4.6.	Obszary chronionego krajobrazu	26
4.7.	Użytki ekologiczne	27
IV.	Walory historyczno – kulturowe Powiatu Choszczeńskiego	27
V.	Komunikacja.....	31

1. Drogi krajowe.....	31
2. Drogi wojewódzkie.....	31
3. Drogi powiatowe	32
VI. Potencjał turystyczny Powiatu Choszczeńskiego	34
Gmina Bierzwnik	34
1. Położenie i ogólna charakterystyka gminy	34
2. Historia gminy	34
3. Obiekty zabytkowe.....	35
4. Przyroda i ochrona środowiska	35
5. Ochrona środowiska	36
6. Komunikacja	37
7. Edukacja.....	37
8. Kultura	37
9. Sport.....	38
10. Turystyka	39
Gmina Choszczno	40
1. Położenie i ogólna charakterystyka gminy	40
2. Historia miasta i gminy	40
3. Obiekty zabytkowe.....	41
4. Przyroda i ochrona środowiska	42
5. Obszary i obiekty chronione.....	43
6. Komunikacja	43
7. Edukacja.....	43
8. Kultura	44
9. Sport.....	45
10. Turystyka	45
Gmina Drawno	46
1. Położenie i ogólna charakterystyka gminy	46
2. Historia miasta i gminy	46
3. Obiekty zabytkowe.....	49
4. Przyroda i ochrona środowiska	49
5. Obszary i obiekty chronione.....	50
6. Komunikacja	51
7. Edukacja.....	51
8. Kultura	51
9. Sport.....	52
10. Turystyka	53

Gmina Krzęcin.....	54
1. Położenie i ogólna charakterystyka.....	54
2. Historia gminy.....	54
3. Obiekty zabytkowe.....	54
4. Przyroda i ochrona środowiska.....	55
5. Obszary i obiekty chronione.....	56
6. Komunikacja.....	56
7. Edukacja.....	57
8. Kultura.....	57
9. Sport.....	57
10. Turystyka.....	57
Gmina Pełczyce.....	58
1. Położenie i ogólna charakterystyka gminy.....	58
2. Historia miasta i gminy.....	59
3. Obiekty zabytkowe.....	60
4. Przyroda i ochrona środowiska.....	61
5. Obszary i obiekty chronione.....	62
6. Komunikacja.....	63
7. Edukacja.....	63
8. Kultura.....	63
9. Sport.....	64
10. Turystyka.....	64
Gmina Recz.....	65
1. Położenie i ogólna charakterystyka gminy.....	65
2. Historia Miasta i Gminy.....	66
3. Obiekty zabytkowe.....	67
4. Przyroda i ochrona środowiska.....	68
5. Obszary i obiekty chronione.....	69
6. Komunikacja.....	70
7. Edukacja.....	70
8. Kultura.....	70
9. Sport.....	70
10. Turystyka.....	70
VII. Analiza SWOT Powiatu Choszczeńskiego.....	71
VIII. Misja Powiatu Choszczeńskiego w zakresie turystyki.....	75

Niniejsza Strategia powstała na podstawie analizy walorów Powiatu Choszczeńskiego mających znaczenie dla turystyki oraz na podstawie i z uwzględnieniem szeregu opracowań: analitycznych, programowych, planistycznych, projektowych i promocyjnych dotyczących Powiatu oraz dokumentów programowych poszczególnych gmin wchodzących w skład Powiatu Choszczeńskiego. W opracowaniu korzystano również z dokumentów zewnętrznych dotyczących Województwa Zachodniopomorskiego oraz całego kraju.

Strategia Rozwoju Turystyki jest ogólnym dokumentem planistycznym, który opisuje jedynie pewne kierunki i cele. Stanowi uzupełnienie Strategii Rozwoju Powiatu Choszczeńskiego na lata 2016 – 2030. Zastosowana metodologia pokrywa się z metodami, które stanowiły trzon wcześniejszego dokumentu. Ta zbieżność pozwoli na precyzyjne uszczegółowienie i rozwinięcie priorytetów nakreślonych w obu dokumentach dotyczących branży turystycznej.

Oba dokumenty mają charakter otwarty i elastyczny, co pozwala na dokonywanie w przyszłości ewentualnych zmian i poprawek. Zmieniająca się rzeczywistość będzie mogła znaleźć odzwierciedlenie w zapisach strategicznych. Projekty i koncepcje, które nie mogły znaleźć się w tym momencie w Strategii Rozwoju Turystyki, będzie można wpisać później bez uszczerbku dla spójności dokumentu. Założenia „Strategii Rozwoju Turystyki w Powiecie Choszczeńskim” wpisują się w przyjętą „Strategię Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2030”.

„Strategię rozwoju turystyki Powiatu Choszczeńskiego na lata 2021 – 2024 z perspektywą na lata 2025 – 2029” opracował Wydział Inwestycji i Zamówień Publicznych przy współpracy z Wydziałem Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa oraz Wydziałem Prasowym, Promocji, Kultury i Sportu Starostwa Powiatowego w Choszcznie.

I. Wprowadzenie do strategii rozwoju turystyki

Strategia rozwoju turystyki dla Powiatu Choszczeńskiego jest dokumentem sektorowym, mającym wpływać na rozwój turystyki na terenie Powiatu Choszczeńskiego, jako jednej z najbardziej interdyscyplinarnych dziedzin gospodarki. Jest to dokument spójny ze „Strategią Rozwoju Powiatu Choszczeńskiego”, oraz dokumentami strategicznymi na poziomie samorządu lokalnego.

Podstawę prawną do sporządzenia niniejszego dokumentu stanowi ustawa z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym (Dz. U z 2020 r. poz. 920 t.j.). Zgodnie z art. 4 ust. 1 pkt. 8 oraz pkt. 21 ustawy o samorządzie powiatowym Powiat wykonuje określone ustawami zadania publiczne o charakterze ponadgminnym w zakresie kultury fizycznej, turystyki i promocji powiatu.

W dokumencie dokonano analizy stanu obecnego w zakresie turystyki oraz w dziedzinach bezpośrednio lub pośrednio związanych z turystyką. Określono mocne i słabe strony oraz zidentyfikowano szanse i zagrożenia w zakresie turystyki. Wyznaczono misję, wizję i cele strategiczne.

Turystyka to szansa dla Powiatu Choszczeńskiego na pobudzenie życia gospodarczego, kulturalnego i społecznego oraz szansa rozwoju dla małych miejscowości o znaczeniu kulturalnym i krajoznawczym. Zajmuje ona znaczącą pozycję jako jedna z możliwości aktywizacji zawodowej ludzi. Branża turystyczna zapewnia zatrudnienie nie

tylko w tych dziedzinach, które pozostają w bezpośrednim związku z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, ale także okołoturystyczny handel i usługi. Wokół centrów turystycznych powstają nowe miejsca pracy, rozbudowuje się infrastruktura. Atrakcyjność turystyczna Powiatu może być oceniana przez pryzmat wielu czynników odgrywających kluczową rolę w rozwoju turystyki. Do czynników tych należą między innymi:

- walory turystyczne (naturalne i antropogeniczne),
- stan środowiska naturalnego,
- dostępność komunikacyjna.

Mając na uwadze najnowsze trendy w turystyce, które wskazują na zainteresowanie ze strony turystów produktami turystycznymi, w celu zrealizowania misji, wizji oraz celów strategicznych w zakresie turystyki, wskazane zostały propozycje produktów turystycznych. Stanowią one pewien stopień uszczegółowienia strategii.

Wskazane w strategii produkty turystyczne zostały zaproponowane w oparciu o posiadane zasoby oraz produkty, które można będzie stworzyć w oparciu o ten kapitał. Poszczególne produkty turystyczne, wskazane i opisane w niniejszym opracowaniu, są nie tylko wynikiem analizy możliwości Powiatu Choszczeńskiego w zakresie rozwoju turystyki, ale także odpowiadają na oczekiwania dzisiejszego turysty, który coraz częściej poza spełnieniem potrzeb typowo rekreacyjnych, oczekuje oferty, która zapewni naturalną potrzebę aktywności w atrakcyjnej przestrzeni przyrodniczej. Dlatego też przyjęto definicję produktu turystycznego, która pozwoliła stworzyć propozycje, w pełni odpowiadającą współczesnemu turyście. Założono, że pod pojęciem produktu turystycznego rozumie się dostępny na rynku pakiet materialnych i niematerialnych składników umożliwiających realizację celu wyjazdu turystycznego.

Biorąc pod uwagę najważniejsze atrakcje turystyczne Powiatu Choszczeńskiego, wytypowano tzw. grupy produktowe, w ramach których zaproponowano określone produkty turystyczne. Ewaluacja w przypadku strategii odnosi się jedynie do zapisów strategicznych (misji, wizji, celów strategicznych). W przypadku strategii rozwoju turystyki dla Powiatu Choszczeńskiego z ujęciem produktów turystycznych, dodatkowym elementem, który można poddawać ewaluacji, są propozycje poszczególnych produktów turystycznych.

1. Zarys metodyczny strategii rozwoju turystyki

Strategia składa się z:

1. Diagnozy stanu faktycznego wybranych obszarów problemowych w aspekcie rozwoju turystyki, określenie strategicznych sfer rozwoju turystyki ze szczególnym uwzględnieniem środowiskowych zasobów naturalnych.
2. Analizy SWOT – przedstawienie mocnych i słabych stron powiatu (analiza wewnętrzna) dotyczących sytuacji teraźniejszej oraz szans i zagrożeń.
3. Opisu wizji przyszłości – stanowi tło ideowe całej strategii. Punktem wyjścia do opracowania wizji jest określenie zagrożeń i szans mające za zadanie ukierunkowanie celów.
4. Wskazania celów strategicznych – wraz z obszarami priorytetowymi.
5. Opisu programów operacyjnych – wykonanie zakładanych celów i priorytetów – wskazują na to, co i w jakim czasie chcemy zrealizować. Niniejsza strategia uwzględnia obecnie

dostępne programy pomocowe, co determinuje budowę strategii jako dokumentu otwartego, który może być w przyszłości aktualizowany.

6. Planów monitoringu i wdrażania, których celem jest reagowanie na zmiany na warunkowania zewnętrzne i wewnętrzne otoczenia powiatu.

II. Położenie i charakterystyka Powiatu Choszczeńskiego

1. Położenie geograficzne

Powiat Choszczeński tworzy 6 gmin:

- miejsko – wiejskie: Drawno, Choszczno, Pełczyce, Recz;
- wiejskie: Bierzwnik, Krzęcin.

Położony jest w południowo – wschodniej części województwa zachodniopomorskiego. Rozciąga się od 15°12' do 15°59' długości geograficznej wschodniej i od 52°56' do 53°20' szerokości geograficznej północnej. Rozciągłość równoleżnikowa wynosi 53 km, a południkowa 45 km.

Powiat graniczy od południowego–zachodu z Powiatem Myśliborskim, od północnego – zachodu z Powiatem Stargardzkim, od północnego–wschodu z Powiatem Drawskim, od wschodu z Powiatem Wałeckim, od południa z województwem lubuskim – Powiatem Strzelecko – Drezdeneckim.

Jest to obszar znajdujący się w strefie regionalnej polityki przestrzennej kraju, o dominancie związanej z ochroną środowiska. Położenie geograficzne decyduje o klimacie, który pozostaje pod wpływem klimatu oceanicznego, przez co powiat charakteryzuje się łagodniejszym klimatem od pozostałych obszarów kraju położonych na wschód od Choszczna.

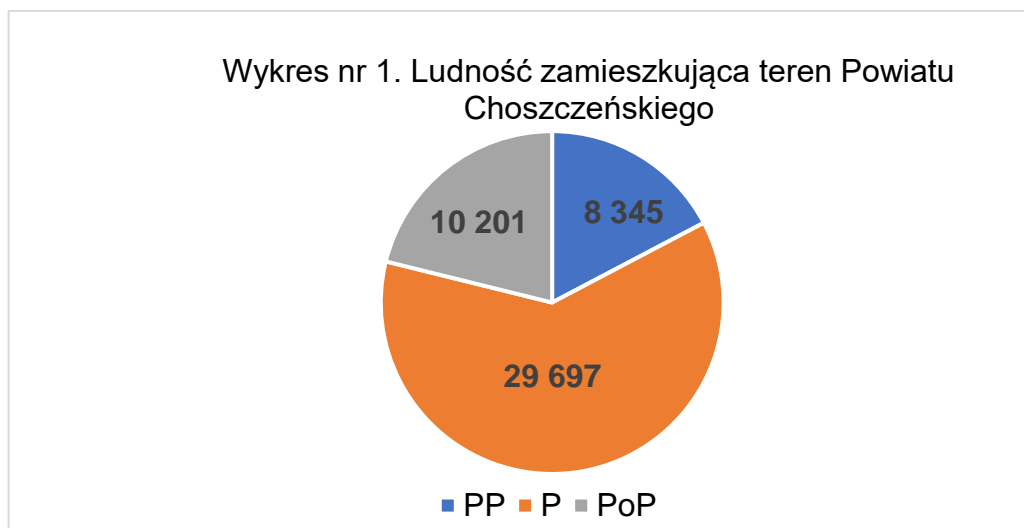
Grafika nr 1. Położenie Powiatu Choszczeńskiego

2. Demografia

Powiat Choszczeński zamieszkuje 48 243 mieszkańców, z czego 50,2% stanowią kobiety, a 49,8% mężczyźni. W latach 2002 – 2019 liczba mieszkańców zmalała o 4,4%. Średni wiek mieszkańców wynosi 41,7 lat i jest porównywalny do średniego wieku mieszkańców województwa zachodniopomorskiego oraz porównywalny do średniego wieku

mieszkańców całej Polski. Prognozowana liczba mieszkańców Powiatu Choszczeńskiego w 2050 roku wynosi 36 709, z czego 18 441 to kobiety, a 18 268 mężczyźni. Powiat Choszczeński ma ujemny przyrost naturalny wynoszący –105. Odpowiada to przyrostowi naturalnemu – 2,17 na 1000 mieszkańców Powiatu Choszczeńskiego. W 2019 roku urodziło się 400 dzieci, w tym 50,0% dziewczynek i 50,0% chłopców. Średnia waga noworodków to 3 272 gramów. Współczynnik dynamiki demograficznej, czyli stosunek liczby urodzeń żywych do liczby zgonów wynosi 0,79 i jest porównywalny do średniej dla województwa oraz znacznie mniejszy od współczynnika dynamiki demograficznej dla całego kraju. W 2018 roku 38,5% zgonów w Powiecie Choszczeńskim spowodowanych było chorobami układu krążenia, przyczyną 28,6% zgonów były nowotwory, a 10,7% zgonów spowodowanych było chorobami układu oddechowego. Na 1000 ludności Powiatu Choszczeńskiego przypada 10,43 zgonów. W 2019 r. zarejestrowano 499 zameldowań w ruchu wewnętrznym oraz 771 wymeldowań, w wyniku czego saldo migracji wewnętrznych dla Powiatu Choszczeńskiego wynosi – 272. W tym samym roku 16 osób zameldowało się z zagranicy oraz zarejestrowano 7 wymeldowań za granicę – daje to saldo migracji zagranicznych wynoszące 9. Gęstość zaludnienia na 1 km² wynosi 19 osób. 61,6% mieszkańców Powiatu Choszczeńskiego jest w wieku produkcyjnym, 17,3% w wieku przedprodukcyjnym, a 21,1% mieszkańców jest w wieku poprodukcyjnym¹.

Legenda:

PP	liczba mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym
P	liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym
PoP	liczba mieszkańców w wieku poprodukcyjnym

3. Struktura zatrudnienia

Rynek pracy obejmuje całokształt zagadnień związanych z kształtowaniem podaży pracy i popytu na pracę. Rynek pracy cechują duże przepływy osób między bezrobociem, zatrudnieniem i biernością zawodową. Zadania państwa w zakresie promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej są realizowane przez instytucje rynku pracy. Największy udział w działaniach podejmowanych w zakresie promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia oraz aktywizacji zawodowej mają publiczne służby zatrudnienia, które tworzą organy zatrudnienia wraz z powiatowymi i wojewódzkimi

¹ Źródło: GUS, 31.12.2019 r.; https://www.polskawliczbach.pl/powiat_choszczenski

urzędami pracy, urzędem obsługującym ministra właściwego do spraw pracy oraz urzędami wojewódzkimi.

4. COVID–19 a rynek pracy w 2020 r.

Pandemia związana z rozprzestrzenieniem się wirusa COVID–19 spowodowała gwałtowne zmiany na rynku pracy w Polsce:

- wiele firm ograniczyło wielkość zatrudnienia i wstrzymało procesy rekrutacyjne,
- w maju 2020 r. liczba ofert pracy spadła aż o 41,6% w porównaniu do analogicznego okresu w 2019 r.,
- w Polsce najbardziej ucierpiała branża turystyczna, kulturowa, gastronomiczna i część handlowej; w tych sektorach pracownicy byli zatrudnieni na umowy cywilnoprawne, którzy najszybciej stracili pracę,
- wg raportu „Praca w dobie koronawirusa. Nowa normalność zawodowa” aż 77% badanych jest gotowych na zmianę miejsca zatrudnienia; pracę z powodzeniem znajdują osoby w takich sektorach, jak: handel i sprzedaż, obsługa klienta, nowe technologie IT, finanse,
- większość ofert pracy straciła na atrakcyjności – pracodawcy ograniczają koszty pracownicze,
- mniejsza atrakcyjność ofert pracy na rynku pracy w czasach COVID–19 nie oznacza zmniejszenia oczekiwań pracodawców wobec nowych pracowników,
- ograniczenie liczby pracowników wg prognoz nastąpi we wszystkich sektorach gospodarki: restauracje/hotele (–29%), produkcja przemysłowa (–6%), handel (–5%), inne obszary produkcji (–5%), budownictwo (–5%), finanse (–1%), inne usługi (–1%)².

5. Bezrobocie w Powiecie Choszczeńskim

Na terenie Powiatu Choszczeńskiego funkcjonuje Powiatowy Urząd Pracy – jednostka organizacyjna Powiatu Choszczeńskiego. W Powiecie stopa bezrobocia w grudniu 2020 roku wynosiła 18,2% (przy stopie bezrobocia województwa na poziomie 8,3%), na co składa się 2 495 bezrobotnych ogółem, w tym 1 419 kobiet.

Tabela nr 1. Bezrobotni według gmin w Powiecie Choszczeńskim – stan na dzień 31 grudnia 2020 r.³

Powiat / gmina	Zarejestrowani bezrobotni						
	ogółem	kobiety	będący w szczególnej sytuacji na rynku pracy	będący w szczególnej sytuacji na rynku pracy			
				do 30 roku życia	do 25 roku życia	powyżej 50 roku życia	długotrwale bezrobotni
Choszczeński	2 495	1 419	2 067	688	339	626	1 445
G. Bierzwnik	280	153	238	88	43	69	162

² <https://startup.pfr.pl/pl/aktualnosci/koronawirus-i-rynek-pracy-jak-covid-19-wplynal-na-zatrudnienia/>

³ <https://www.wup.pl/pl/dla-instytucji/statystyka-badania-i-analiza/analizy-i-opracowania/2020/>

MG. Choszczno	851	485	695	239	111	189	473
MG. Drawno	305	158	261	70	37	99	190
G. Krzęcin	213	127	179	54	29	65	128
MG. Pełczyce	460	276	379	123	66	113	261
MG. Recz	386	220	315	114	53	91	231

6. Kierunki szkoleń realizowane przez Powiatowy Urząd Pracy w Choszczynie w 2020 r.

W ramach dwóch projektów współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Społecznego i budżetu państwa, przeszkolono w 2020 roku 68 osób, w tym 27 kobiet. Realizowano szkolenia wskazane przez osobę uprawnioną (tzw. indywidualne) oraz szkolenia grupowe.

W ramach projektu „Aktywizacja osób młodych pozostających bez pracy w powiecie choszczeńskim (V)” (Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014 – 2020) przeszkolono 26 osób. W szkoleniach indywidualnych wzięły udział 4 osoby, w szkoleniach grupowych – 22 osoby⁴.

Tabela nr 2. Kierunki szkoleń indywidualnych.

Kierunki szkoleń	Liczba osób
operator koparkoładowarki kl. III	2
spawanie blach i rur spoinami pachwinowymi metodą MAG 135	1
operator koparki jednonaczyniowej kl. III	1

Tabela nr 3. Kierunki szkoleń grupowych.

Kierunki szkoleń	Liczba osób
ABC przedsiębiorczości	22

W ramach projektu „Aktywizacja osób pozostających bez pracy w wieku 30 lat i więcej, w szczególności znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy w Powiecie Choszczeńskim (VI) (Regionalny Program Operacyjny Województwa Zachodniopomorskiego 2014 – 2020), przeszkolono 42 osoby. W szkoleniach indywidualnych wzięło udział 11 osób, w szkoleniach grupowych – 31 osób.

Tabela nr 4. Kierunki szkoleń indywidualnych.

Kierunki szkoleń	Liczba osób
operator koparkoładowarki kl. III	6
spawanie blach i rur spoinami pachwinowymi metodą MAG 135	1
operator koparki jednonaczyniowej kl. III	1
operator wózków jezdniowych	1
kwalifikacja wstępna przyspieszona	1
Operator koparki kl. I	1

⁴ Informacje uzyskane za pośrednictwem Powiatowego Urzędu Pracy w Choszczynie.

Tabela nr 5. Kierunki szkoleń grupowych.

Kierunki szkoleń	Liczba osób
ABC przedsiębiorczości	31

Wykres nr 2. Liczba osób przeszkolonych w ramach poszczególnych programów

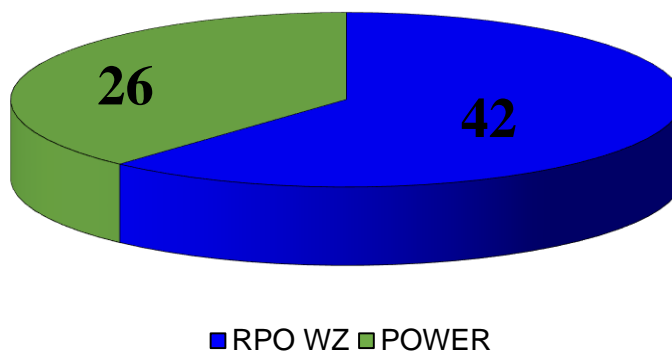
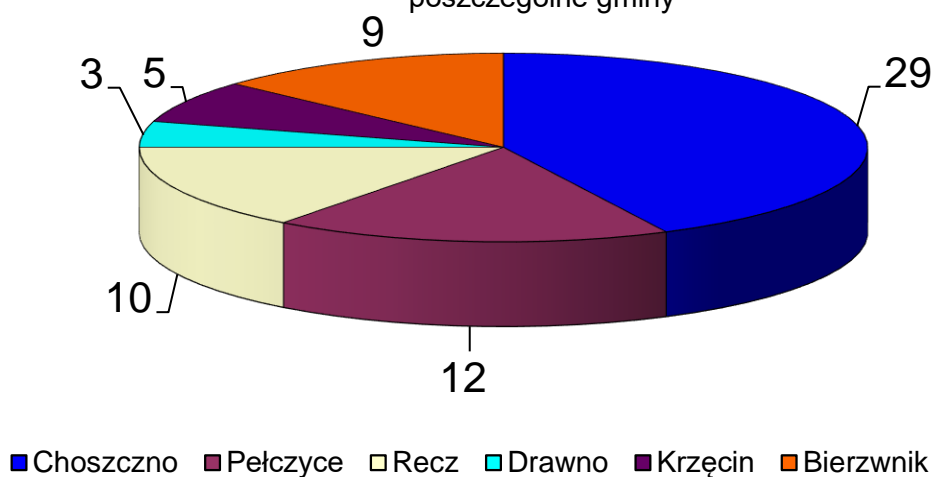

Tabela nr 6. Liczba absolwentów szkoleń w podziale na poszczególne gminy.

Lp.	Gmina	Ogółem	w tym niepełnosprawnych	w wieku do 30 lat	w wieku powyżej 50 lat	Pozostali
1.	Bierzwnik	9	0	6	1	2
2.	Choszczno	29	0	10	3	16
3.	Drawno	3	0	1	0	2
4.	Krzęcin	5	0	2	1	2
5.	Pelczyce	12	1	5	1	6
6.	Recz	10	0	2	0	8
Ogółem		68	1	26	6	36

Wykres nr 3. Liczba osób przeszkolonych w podziale na poszczególne gminy

7. Użytkowanie powierzchni

Powierzchnia Powiatu Choszczeńskiego wynosi 132 776,19 ha. Największy obszar w Powiecie zajmują użytki rolne 67 009,31 ha, co stanowi 50,46% jego powierzchni. Lasy i grunty zadrzewione znajdują się na drugim miejscu – 52 858,85 ha, co stanowi 39,81% powierzchni ogólnej. Te dwie formy użytkowania gruntów, łącznie zajmują 90,27% powierzchni całkowitej Powiatu. Wśród użytków, trwale użytki zielone zajmują obszar 8 631,38 ha. Wody powierzchniowe (poza rowami) zajmują obszar 3 711,24 ha (2,79%). Stosunkowo dużą powierzchnię zajmują tereny zabudowane i zurbanizowane – 4046,26 ha (3,04% powierzchni ogólnej), w tym tereny komunikacyjne 2 998,85 ha (74,10% terenów zabudowanych i zurbanizowanych). Nieużytki i tereny różne obejmują powierzchnię 5 150,53 ha (3,87% powierzchni Powiatu)⁵.

8. Powierzchniowa budowa geologiczna

Teren Powiatu Choszczeńskiego pokrywają utwory czwartorzędowe, wśród których przeważają osady plejstoceny, przede wszystkim piaski i gliny związane ze zlodowaczeniem bałtyckim (około 80% powierzchni). Na pozostałym obszarze występują utwory holoceny. Wśród utworów plejstoceny największą powierzchnię zajmują piaski pochodzenia zwałowego, sandrowego i rzecznoego. Piaski pochodzenia lądowego występują głównie w północnej części, w sąsiedztwie glin zwałowych. Piaski sandrowe tworzą rozległe równiny, natomiast piaski rzeczne występują w dolinach rzek. Pozostałe utwory plejstoceny takie jak: gliny zwałowe, pyły i ropy wodnego pochodzenia, występują lokalnie. Osady holoceny to przede wszystkim mady i utwory torfowe. Uzupełniającym materiałem są występujące lokalnie piaski wydmowe, utwory murszowe i murszaste, utwory mułowo – torfowe, które występują w dolinach rzecznych i obniżeniach.

9. Kopaliny

Powiat Choszczeński, według obecnego stanu rozpoznania, należy do ubogich w strategiczne surowce mineralne. Natomiast jest zasobny w surowce mineralne, posiadające znaczenie zarówno dla budownictwa ogólnego jak i drogowego oraz rolnictwa. Ponadto część z udokumentowanych złóż z różnych powodów nie nadaje się obecnie do eksploatacji. Orientacyjne zestawienie zasobów geologicznych surowców mineralnych w Powiecie Choszczeńskim przedstawia się następująco:

kreda jeziorna:

- Kraśnik – Recz: 1 805 tys. ton – złożo o zasobach rozpoznanych wstępnie,
- Suliszewo: 1 877 tys. ton – złożo, z którego wydobycie zostało zaniechane,

piaski kwarcowe:

- Kiełpino: 9 729 tys. ton – złożo o zasobach rozpoznanych szczególowo,

torf:

- Kraśnik – Recz: 1 021,4 tys. ton złożo o zasobach rozpoznanych wstępnie,

kruszywo naturalne (złożo zawiera piaski i żwiry lub piasek ze żwirem):

- Chrapowo: 557 tys. ton (zaniechane),
- Niemieńsko: 40 tys. ton (rozpoznane szczególowo),
- Pełczyce I – 344 tys. ton (eksploatowane),

⁵ Dane uzyskane za pośrednictwem Wydziału Geodezji, Kartografii i Katastru Starostwa Powiatowego w Choszcźnie. Stan na dzień 01.01.2021 r.

- Pławno – 800 tys. ton (zaniechane),
- Pławno I – 650 tys. ton (rozpoznane szczegółowo),
- Recz – 271 tys. ton (zaniechane),
- Stary Klukom I – 269 (eksploatowane),
- Zamęcin – 191 tys. ton (rozpoznane szczegółowo),
- Drawno – 328 tys. ton (rozpoznane szczegółowo),
- Objezierze – 766 tys. ton (zaniechane)⁶.

10. Kultura i edukacja

Na terenie Powiatu Choszczeńskiego funkcjonują miejsko – gminne lub gminne ośrodki kultury, biblioteki publiczne oraz świetlice wiejskie. Szczegółowy wykaz ośrodków kultury znajduje się w rozdziale VI. Potencjał turystyczny Powiatu Choszczeńskiego.

System kształcenia realizowany jest w 8 przedszkolach, 16 szkołach podstawowych, oraz w Zespole Szkół Nr 1 im. Bolesława Krzywoustego w Choszczynie (liceum, technikum zawodowe), Zespole Szkół Nr 2 im. Noblistów Polskich w Choszczynie (liceum ogólnokształcące, technikum, branżowa szkoła I stopnia). Ponadto na terenie Powiatu funkcjonują Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy im. Marii Grzegorzewskiej w Niemieńsku oraz Specjalny Ośrodek Szkolno – Wychowawczy im. Kawalerów Orderu Uśmiechu w Suliszewie. Dopełnieniem edukacji jest również Zespół Szkół Nr 3 w Choszczynie prowadzony przez stowarzyszenie oraz szkoły i placówki niepubliczne. Uzupełnieniem działalności powyższych instytucji stanowią 94 stowarzyszenia i 8 fundacji zarejestrowanych w ewidencji Starostwa Powiatowego w Choszczynie⁷.

Ośrodki kultury zlokalizowane na terenie Powiatu Choszczeńskiego przygotowują i realizują corocznie we współpracy z wieloma instytucjami z regionu kilkadziesiąt imprez z dziedziny teatru, muzyki, plastyki, sztuki ludowej, historii, promocji zdrowia itp. Do ośrodków tych należą:

- Państwowa Szkoła Muzyczna I stopnia w Choszczynie,
- Klub Garnizonowy w Choszczynie,
- Biblioteka Garnizonowa w Choszczynie.

Kina:

- Sala kinowo – widowiskowa w Choszczeńskim Domu Kultury,
- Sala kinowo – widowiskowa w Miejsko – Gminnym Ośrodku Kultury w Pełczycach,
- Kino „Zorza” w Reczu,
- Kino „Wedel” w Drawnie.

Działania z zakresu wspierania i rozwoju kultury uznać należy za kluczowe z punktu widzenia podnoszenia poziomu wiedzy i świadomości kulturalnej mieszkańców. Przy pomocy szeregu działań kulturalnych wzrasta poczucie przynależności do miejsca, buduje się pozytywne relacje między mieszkańcami wspólnego obszaru, krzewi się postawy lokalnego patriotyzmu, kultywuje się lokalną tradycję. Główną rolą Powiatu Choszczeńskiego jest

⁶Bilans zasobów kopalni i wód podziemnych w Polsce wg stanu na 31.12.2019 r.; <https://www.pgi.gov.pl/oferta-inst/wydawnictwa/serie-wydawnicze/bilans-zasobow-kopalin.html>

⁷ Dane uzyskane za pośrednictwem Wydziału Polityki Społecznej i Zdrowia Starostwa Powiatowego w Choszczynie. Stan na dzień 01.02.2021 r.

wspieranie finansowe, organizacyjne i merytoryczne instytucji kultury i inicjatyw kulturalnych w gminach Powiatu.

Powiat Choszczeński co roku jest organizatorem oraz współorganizatorem cyklicznych imprez kulturalnych i sportowych takich jak:

- Gala wręczenia wyróżnień promocyjnych „Dęby Powiatu Choszczeńskiego”,
- Powiat Dzieciom na Powitanie Wakacji,
- Festyn z okazji Dnia Dziecka (Caritas Barnimie),
- „Wigilia pod Gwiazdami” – jarmark świąteczny,
- „Korytowska Noc Poetów” (Fundacja Wspierania Kultury Noc Poetów),
- Konkursy Plastyczne dla dzieci i młodzieży,
- „Majówka na Sportowo” – Terenowy Bieg Przetrwania, Mini Bieg przetrwania dla Dzieci oraz Marsz Nordic Walking Aktywnych,
- Tropem Wilczym. Bieg Pamięci Żołnierzy Wyklętych (Stowarzyszenie Klub Sportowy „Aktywne Choszczno”),
- Koncert Zespołów Śpiewaczych „A my śpiewamy tak” (Stowarzyszenie Aktywny Senior),
- Mistrzostwa Powiatu Środowiskowych Domów Pomocy Społecznej w Nordic Walking Stowarzyszenie Klub Sportowy „Aktywne Choszczno”),
- Współorganizacja turniejów szachowych,
- Biegi Uliczne,
- Rajdy rowerowe,
- Turnieje sportowe przeznaczone dla dzieci, młodzieży i dorosłych.

Na terenie Powiatu Choszczeńskiego działa również szereg stowarzyszeń – organizacji pozarządowych skupiających miłośników regionu, zainteresowanych kultywowaniem tradycji, a jednocześnie rozwojem własnej ziemi. W ciągu kilku lat funkcjonowania struktur powiatowych szczególnym zaangażowaniem wyróżniają się: Towarzystwo Miłośników Ziemi Choszczeńskiej, Regionalne Towarzystwo Historyczne Ziemi Choszczeńskiej, Towarzystwo Miłośników Recza, Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Drawieńskiej, Stowarzyszenie Ludzi Bezrobotnych w Drawnie, Stowarzyszenie Społeczno – Kulturalne Miłośników Bierzwnika, Stowarzyszenie Przyjaciół Ziemi Pełczyckiej, Stowarzyszenie Przyjaciół Ziemi Krzęcińskiej, Stowarzyszenie Miłośników Doliny Wardynki „EKO – FOLK” Rzecko, Klub Kiwanis Kobieta 2000, Stowarzyszenie Klub Sportowy „Aktywne Choszczno”, Stowarzyszenie „Niagara”, Polskie Towarzystwo Turystyczno – Krajoznawcze Ziemi Choszczeńskiej”⁸.

11. Infrastruktura sportowa

Powiat Choszczeński to doskonałe miejsce do uprawiania wszelkich form aktywnej turystyki. Bogactwo jezior to raj dla zwolenników sportów wodnych, wędkarstwa i myślistwa, a także krajoznawców szukających wypoczynku na łonie natury. Liczne szlaki turystyczne prowadzące przez piękne tereny Ziemi Choszczeńskiej to wymarzone miejsca dla miłośników turystyki pieszej i rowerowej.

⁸ Strategia Rozwoju Powiatu Choszczeńskiego na lata 2016 – 2030, str. 47 – 51;
<https://spowchoszczno.bip.net.pl/?a=7240>

Mieszkańcy oraz goście Powiatu Choszczeńskiego mają do dyspozycji m.in. ośrodki sportowe, basen oraz hale i boiska sportowe⁹. Poza wymienioną infrastrukturą sportową należy wymienić również inne obiekty przyczyniające się do rozwijania zainteresowań sportowych.

Na terenie Powiatu Choszczeńskiego funkcjonuje Międzyszkolny Ośrodek Sportów Wodnych w Zespole Szkół Nr 1 w Choszcznie, który prowadzi trzy sekcje sportowe:

- kajak polo,
- kajakarstwo klasyczne,
- żeglarstwo.

Międzyszkolny Ośrodek Sportów Wodnych reprezentuje i promuje Powiat Choszczeński, jak i miasto Choszczno, podczas wielu wydarzeń sportowych. Są to regaty i turnieje o zasięgu regionalnym, ogólnopolskim, międzynarodowym, udział w Mistrzostwach Europy i Świata. W okresie od 1 do 2 września 2018 r. na przystani MOSW w Choszcznie odbyły się Mistrzostwa Polski Seniorów w Kajak Polo, które uważa się za najwyższe rangą zawody w tej dyscyplinie. Podczas zawodów reprezentanci MOSW Choszczno zostali Mistrzami Polski Seniorów Kajak Polo. Drużyna MOSW Choszczno była obecna na podium w każdej kategorii. Poziom wydarzenia zarówno pod względem sportowym jak i organizacyjnym był najwyższy w całej historii Mistrzostw¹⁰. Potwierdza to powierzenie organizacji I Młodzieżowych Mistrzostw Polski (U21) wraz z XVI Mistrzostwami Polski Juniorów Młodszych w Kajak Polo, które odbyły się 7 – 8 września 2019 r. w Choszcznie¹¹.

Popularyzacja sportów wodnych – kajak polo, kajakarstwo i żeglarstwo, stwarza warunki do rozwoju oryginalnej oferty rekreacyjnej i sportowej na terenie Powiatu. Atutem regionu jest wysoki poziom szkolenia kadry kajak polo, której członkowie odnoszą międzynarodowe sukcesy zarówno w kategoriach seniorskich jak i młodzieżowych.

W Powiecie Choszczeńskim zarejestrowanych jest 41 uczniowskich klubów sportowych oraz 31 klubów sportowych¹². Do najbardziej popularnych dyscyplin sportowych należą: kajak polo, koszykówka, pływanie, piłka nożna, badminton, biegi na orientację i szachy. Popularnością cieszą się wydarzenia sportowe: Choszczeński Maraton Rowerowy, Bieg Uliczny „Choszczeńska 10”, turnieje szachowe, biegi uliczne, biegi na orientację, zawody pływackie, turnieje piłki nożnej, turnieje badmintona, maratony rowerowe.

---

⁹ Szczegółowy wykaz infrastruktury sportowej znajduje się w Strategii Rozwoju Powiatu Choszczeńskiego na lata 2016 – 2030. Istotnym jest, iż liczba dostępnych miejsc do uprawiania sportu i turystyki stale zwiększa się o nowe obiekty, które zostały ujęte w rozdziale VI Potencjał turystyczny Powiatu Choszczeńskiego.

¹⁰ Finał Pucharu Polski w Kajak-Polo; <https://www.powiatchoszczno.pl/final-pucharu-polski-w-kajak-polo/>

¹¹ Mistrzostwa Polski Seniorów Kajak – Polo – Choszczno 2018; <https://www.powiatchoszczno.pl/mistrzostwa-polski-seniorow-kajak-polo-choszczno-2018/>

¹² <https://www.powiatchoszczno.pl/ngo/kluby-sportowe/>

III. Walory naturalne

1. Zasoby wodne

1.1. Wody podziemne

Występowanie poziomów wodonośnych jest ściśle związane z budową geologiczną, która warunkuje istnienie skał umożliwiających gromadzenie i przemieszczanie się wody. Na terenie Powiatu Choszczeńskiego główne warstwy wodonośne gromadzone są w utworach piętra czwartorzędowego, w którym wyróżnić można trzy warstwy wodonośne: dolną, środkową i górną. Tworzą je piaski od gruboziarnistych do pylastych i mułków, przedzielonych warstwą iłów i pokładów węgla.

W granicach Powiatu Choszczeńskiego znajdują się cztery *Jednolite części wód podziemnych (JCWPd)* o numerach: 7, 24, 25 i 34, które objęte są badaniami w ramach monitoringu diagnostycznego. Dodatkowo JCWPd nr 34 zagrożona nieosiągnięciem celów środowiskowych badana jest w ramach monitoringu operacyjnego.

W 2019 roku badania wód podziemnych na terenie Powiatu wykonane zostały na poziomie krajowym w ramach monitoringu diagnostycznego w 3 punktach pomiarowych w miejscowościach: Wardyń (gm. Choszczno) (punkt nr 298), Krzynki (gm. Pełczyce) (punkt nr 1492) i Sułkowo (gm. Pełczyce), (punkt nr 2521).

W badanych punktach stwierdzono występowanie wód II klasy (wody dobrej jakości) oraz III klasy (wody zadowalającej jakości) reprezentujących dobry stan chemiczny¹³.

1.2. Wody powierzchniowe

Zgodnie z ustawą z dnia 18 lipca 2001 r. – Prawo wodne (Dz.U. z 2020 r, poz. 310 t.j.) podstawową jednostką gospodarki wodnej są jednolite części wód. *Jednolitą częścią wód powierzchniowych (JCWP)* jest oddzielny i znaczący element wód powierzchniowych, taki jak jezioro lub inny naturalny zbiornik wodny, sztuczny zbiornik wodny, struga, strumień, potok, rzeka, kanał lub ich części, a także morskie wody wewnętrzne, wody przejściowe lub wody przybrzeżne. Na terenie Powiatu Choszczeńskiego wody powierzchniowe według danych geodezyjnych zajmują obszar 3 711,24 ha.

1.3. Rzeki

Przez obszar Powiatu Choszczeńskiego przepływają trzy główne rzeki: Drawa, Ina oraz Płonia, która jest rzeką graniczną, rozdzielającą Powiat Choszczeński od Powiatu Myśliborskiego na obszarze gminy Pełczyce.

W 2019 roku zrealizowano badania wód dwóch JCWP (Jednolitych części wód powierzchniowych) leżących na obszarze Powiatu Choszczeńskiego. JCWP objętymi badaniami były: Ina od źródeł do Stobnicy oraz Korytnica.

Obydwie JCWP objęte były programem monitoringu operacyjnego chemicznego. W ramach tego rodzaju monitoringu wykonywane są badania substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego, z grupy substancji priorytetowych, których źródła znajdują się na

¹³ Informacja o stanie środowiska w Powiecie Choszczeńskim w roku 2019, str. 11 – 14;
<https://spowchoszczno.bip.net.pl/?a=14947>

obszarze JCWP oraz te, co do których wyniki monitoringu diagnostycznego wykazały, że występują w ilości przekraczającej środowiskowe normy jakości¹⁴.

Tabela nr 7. Jednolite części wód powierzchniowych na terenie Powiatu Choszczeńskiego, objęte monitoringiem w 2019 r.

Lp.	Nazwa jednolitej części wód	Nazwa punktu reprezentatywnego	Rok badań	Rodzaj monitoringu
1.	Ina od źródeł do Stobnicy	Ina (poniżej Recza Pomorskiego)	2019	MO_Ch
2.	Korytnica	Korytnica (ujście do Drawy m. Bogdanka)	2019	MO_CH

Objaśnienie: MO Ch – program monitoringu operacyjnego chemicznego.

1.4. Jeziora

Na obszarze Powiatu Choszczeńskiego znajduje się 111 jezior o powierzchni lustra wody powyżej 1 ha. Są to jeziora pochodzenia polodowcowego (rynnowe, morenowe oraz sandrowe) wchodzące w skład Pojezierza Choszczeńskiego oraz Pojezierza Myśliborskiego i częściowo Pojezierza Drawskiego.

2. Gleby

Powiat Choszczeński w kontekście budowy geologicznej zajmuje obszar monokliny przedsudeckiej. Na obszarze tym znajdują się liczne skały permsko – mezozoiczne leżące niezgodnie na pofałdowanym podłożu paleozoicznym. Najstarsze skały permskie to zlepieńce, piaskowce i łupki czerwonego spągowca przykryte serią dolnopermskich skał wulkanicznych. Tektonika monokliny ukształtowana została w fazach kimeryjskiej i laramijskiej. Powierzchnia podplejstocieńska jest silnie urzeźbiona, co w zasadniczy sposób wpłynęło na zachowanie transgredujących lądolodów. Zaburzenia glaciektoniczne obserwowane w morenach czołowych fazy poznańskiej powstały w czasie zlodowacenia środkowopolskiego. Zaburzony został trzeciorząd i plejstocen. Morfologia ukształtowała się w wyniku deglacjacji strefowej. Główne elementy składowe osadów powierzchniowych to: gliny zwałowe i gliniaste piaski lodowcowe wysoczyzn morenowych, piaski i piaski ze żwirami równin i stożków sandrowych oraz wysoczyzn kemowych, torfy i muły (w dolinie Małej Iny), glazy, żwiry, piaski i gliny moren czołowych. Powiat Choszczeński ma korzystne warunki do produkcji rolnej, zróżnicowane pod względem jakości gleb w poszczególnych gminach. Grunty rolne stanowią 50% terenów Powiatu¹⁵.

3. Lasy Powiatu Choszczeńskiego

Powierzchnia lasów ogółem w Powiecie Choszczeńskim wynosi 52 858,85 ha, co stanowi 39,81% powierzchni Powiatu. Wśród zagrożeń w lasach wskazywano oddziaływanie szkodników oraz pożary. Zalesianie okazuje się bardzo dobrą alternatywą na przywrócenie wartości użytkowych i przyrodniczych terenom niewykorzystanym rolniczo (często nieużytkom), jak również terenom zniszczonym. Zalesienie stosuje się także do gruntów rolnych o niskiej przydatności dla rolnictwa i podatnych na degradację (erozję, wyjąłwienie,

¹⁴ Informacja o stanie środowiska w Powiecie ... str. 8 – 9.

¹⁵ Program Ochrony Środowiska dla Powiatu Choszczeńskiego na lata 2017 – 2020 z perspektywą do 2024 r., str. 62 – 64.

przenikanie zanieczyszczeń do wód). Corocznie Starosta zleca wykonanie inwentaryzacji stanu lasów niestanowiących własności Skarbu Państwa.

4. Formy ochrony przyrody

Na podstawie przepisów o ochronie przyrody za tereny objęte formami ochrony przyrody uznaje się parki narodowe, rezerваты, parki krajobrazowe wraz z ich otulinami, obszary chronionego krajobrazu, obszary NATURA 2000, pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo – krajobrazowe, oraz ochronę gatunkową roślin, zwierząt i grzybów.

Na terenie Powiatu Choszczeńskiego obszary wyróżniające się szczególnymi walorami przyrodniczymi zostały objęte niżej wymienionymi formami ochrony.

4.1. Drawieński Park Narodowy

Pierwsze badania naukowe terenów projektowanego Parku i Puszczy Drawskiej rozpoczęły się w 1969 r. Specjaliści, którzy dotarli w te tereny, zachwycili się pięknem obszaru, gęszą i dzikimi ostępami. Zgromadzone materiały umożliwiły utworzenie w 1974 r. rezerwatu "Rzeka Drawa". Wydarzenie to stało się inspiracją i motywacją do powstania obiektu o randze parku narodowego, który powstał na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10.04.1990 roku w sprawie utworzenia Drawieńskiego Parku Narodowego (Dz.U. nr 26, poz 151)¹⁶.

4.1.1. Powierzchnia

Tabela Nr 8. Dane dot. podziału powierzchni Drawieńskiego Parku Narodowego

Powierzchnia całkowita	11 535,66 ha (w tym w wieczystym użytkowaniu DPN: 11 210,6922 ha)
Powierzchnia otuliny	35 267 ha
Powierzchnia ochrony ścisłej	1 391,62 ha
Powierzchnia ochrony częściowej	9 609,27 ha
Powierzchnia ochrony krajobrazowej	534,77 ha
Udział ekosystemów leśnych	9 429,93 ha
Udział ekosystemów nieleśnych lądowych	1 180,37 ha
Udział wód powierzchniowych	925,36 ha
Liczba województw na terenie których funkcjonuje Park (3)	<u>woj. zachodniopomorskie</u> , gmina: <ul style="list-style-type: none"> • Bierzwnik: 74,43 ha (powiat choszczeński) • Drawno: 1 898,6228 ha (powiat choszczeński)

¹⁶ <http://dnp.pl/historia-parku>

	<ul style="list-style-type: none"> • Człopa: 2 376,32 ha (powiat walecki) • Tuczno: 1118,44 ha (powiat walecki) <p><u>woj. lubuskie</u>, gmina:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dobiegniew: 5 362, 1793 ha (powiat strzelecko – drezdenecki) <p><u>woj. wielkopolskie</u>, gmina:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Krzyż Wielkopolski: 377,84 ha (powiat czarnkowsko – trzcianecki)
Ogólna długość granic Parku	212,45 km
Obwody ochronne (7)	Sitno, Pustelnia, Knieja, Dębina, Ostrowiec, Kamienna, Szuwary

4.1.2. Przyroda – teren DPN

Liczba gatunków roślin i zwierząt występujących na terenie DPN:

- rośliny naczyniowe 893 (chronionych 59),
- jętki 31,
- chruściki 71 (chroniony 1),
- ważki 45 (chronionych 6),
- motyle dzienne 52 (chronione 2),
- chrząszcze 554 (chronionych 9),
- ślimaki 77 (chronionych 5),
- małże 25 (chronionych 4),
- ryby i minogi 39 gat. Ryb i 1 gat. Minoga (chronionych 5),
- płazy 13 (chronionych 13),
- gady 6 (chronionych 5),
- ptaki 165 z tego 121 lęgowych (chronionych 152),
- ssaki 51 (chronionych 30).

Główne rzeki Drawieńskiego Parku Narodowego to Drawa i jej lewobrzeżny dopływ – Płociczna. Drawą przepływa średnio 15 m³ wody na sekundę, a Płociczną – 3 m³. Oprócz Drawy i Płocicznej, przez teren DPN przepływają także: Słopica, Korytnica, Runica, Cieszynka, Moczela i Sucha.

W Parku jest 20 jezior, bardzo zróżnicowanych pod względem charakteru ekologicznego: od torfowiskowych jezierek dystroficznych (Pięć Jezierek Torfowych zwanych także Głodnymi Jeziorkami), przez jeziora eutroficzne (Sitno, Płociczno, Ostrowiec) do mezotroficznych jezior ramienicowych (Martew, Płociowe, Pecnik Duży). Unikatem hydrologicznym jest głębokie, okolone lasami meromiktyczne jezioro Czarne. Różnicowanie ekologiczne jezior widać nawet na pierwszy rzut oka w barwie ich wody: mezotroficzne jeziora ramienicowe mają, zwłaszcza w słoneczne dni, wody intensywnie szmaragdowe, a jeziorka dystroficzne – toń ciemną, prawie czarną. Specyficznym elementem sieci wodnej Drawieńskiego Parku Narodowego są wypływy wód podziemnych: źródła, wycieki i wysięki, a także rozwinięte na takich wyciekach źródłiskowe torfowiska.

Drawieński Park Narodowy odznacza się bogactwem występujących tu typów ekosystemów. Miarą tego bogactwa jest liczba 224 udokumentowanych tu zbiorowisk roślinnych. Powierzchniowo dominują lasy – przede wszystkim buczyny, łągi olszowe i olsy, a także płaty borów sosnowych. Ważnymi komponentami przyrody Parku są torfowiska oraz ekosystemy wodne i łąkowe.

Prawie 80 zbiorowisk roślinnych występujących na terenie Drawieńskiego Parku Narodowego należy do ważnych dla Europy i ujętych w Europejskiej Dyrektywie Habitatowej. Są to: żyzne i kwaśne buczyny, grądy, lasy łąkowe, fragmenty borów i brzezin bagiennych, wilgotne i świeże łąki, wrzosowiska, podwodne łąki ramienicowe w jeziorach, roślinność rdestnicowa jezior eutroficznych, roślinność źródlisk, skupienia włosieniczników w nurcie rzek, szuwary kłociowe, mszary torfowcowe, roślinność torfowisk przejściowych i mechowisk.

4.1.3. Walory kulturowe DPN

Bogaty zasób walorów przyrodniczych Drawieńskiego Parku Narodowego sprawia, że walory antropogeniczne często umykają uwadze obserwatorów. Mimo braku spektakularnych zabytków, na tym terenie warte zainteresowania są elementy będące efektem działalności człowieka i drobne świadectwa przeszłości tworzące specyfikę krajobrazu. Pozostałościami materialnego dorobku społeczności zamieszkujących ten obszar jest system bindug – składnic służących flisakom do magazynowania drewna. Drawa była wykorzystywana jako szlak spławu drewna od XVIII w. do lat 70-tych XX w. Bindugi są czytelnym elementem w krajobrazie na styku rzeki z dużym kompleksem leśnym. Stanowią cenny zabytek dawnej kultury leśnej, a obecnie niektóre wykorzystywane są jako miejsca biwakowania.

Drawa była wykorzystywana jako szlak żeglugowy od XIV wieku. Już w 1662 r. oczyszczano rzekę z pni, umacniano brzegi i pogłębiano ją w miejscach dawnych brodów. W 1700 r. przewożono Drawą miód z Drawska do Frankfurtu. Żegluga przetrwała do II wojny światowej, najdłużej na odcinku Stare Osieczno – Krzyż Wielkopolski.

Charakter zabytkowy ma przebieg dawnych dróg i brukowe nawierzchnie dróg leśnych przystosowanych w XIX wieku do wywozu drewna. Kamienne nawierzchnie skoncentrowane są w formie długich odcinków w zachodniej części Puszczy (Moczele – Stare Osieczno, Moczele – Wygon, Zatom – Radachowo) oraz jako krótkie odcinki umacniające miejsca piaszczyste i podjazdy we wschodniej części. Poza tym, przez dzisiejsze tereny DPN i otuliny wiodły kiedyś ważne szlaki komunikacyjne:

- droga marchijska przez Mirosławiec do Czaplinka,
- droga solna przez Moczele na Pomorze,
- droga Berlin – Barnimie – Dominikowo – Mirosławiec – Gdańsk,
- droga Stargard – Recz – Drawno – Sieniawa – Wałcz.

Składnikiem decydującym o charakterze krajobrazu dzisiejszych lasów są niepozorne obiekty rozproszone w Puszczy Drawskiej, takie jak: kamienne drogowskazy (szczególnie liczne w rejonie Zatom – Wygon i na północ od jez. Szczuczarsz, po Jeleni Róg), kapliczki ceglane, pompy z korpusem wykonanym z pnia drzewa, pozostałości zaporowych pasów przeciwpożarowych (Bory Dominikowskie, okolice Sitnicy). W lasach Puszczy Drawskiej wiele jest miejsc po dawnych osadach ludzkich, których lokalizację zdradza dziś tylko roślinność synantropijna oraz dawne cmentarze ewangelickie. Pochodzą głównie z połowy

XIX wieku. Często są malowniczo usytuowane, z wartościowym starodrzewem, czytelnymi granicami pierwotnego układu przestrzennego. Do rejestru zabytków został wpisany cmentarz przykościelny koło osady Ostrowite z ruinami kościoła. Niegdyś na rzekach Parku i otuliny funkcjonowały młyny wodne, tartaki, fabryka krochmalu, małe elektrownie wodne i liczne mosty. Atrakcyjnym miejscem widokowym jest tzw. Stara Węgornia na Płocicznej, gdzie pozostały ruiny budynku dawnego młyna i relikty budowli piętrzących oraz ruiny komór do odławiania węgorzy. Interesujące są obiekty hydrotechniczne, m.in. kanały nawadniające: Kanał Głuchy, Sicieński, Suchy i kanał na północy Parku w dolinie Rudnicy i Płocicznej. Najciekawszy jest Kanał Sicieński. Biegnie od jeziora Sitno prawym brzegiem Płocicznej, obiega jeziora Płociczno, Ostrowieckie dochodząc do łąk doliny Drawy koło Głuska. Kanał powstał ok. 1820 roku z inicjatywy Fryderyka von Sydowa. Eksploatowany był do II Wojny Światowej do nawadniania łąk koło Miradzi i Głuska. Długość kanału wynosi ok. 22 km. Poprowadzono go stokami, trawersem doliny rzecznej, wysoko ponad lustrami jezior – tuż nad ich brzegami, a odcinkami odbiegał od linii brzegowych i prowadzony był nad poziomem terenu łąk akweduktem ziemnym. To budowla charakterystyczna dla sztuki hydrotechnicznej początku XIX wieku, stanowi podstawowy składnik tzw. skokowo – grzbietowego systemu melioracyjnego. Po wojennych zniszczeniach przeprowadzono remont – pogłębiono koryto niszcząc przy tym warstwę izolacyjną. Kanału nie udało się już nawodnić i obecnie na całej długości pozostaje suchy.

Na terenie Parku istnieją pozostałości dawnych gospodarstw stawowych; są to:

- strzelnica, wodociąg, dawnego zespołu papierni i młynów Bogdanka – Jażwiny – Sówka.
- Stawy w Podszklu (Rybakówce koło Głuska),
- resztki „Stawów Zawisłaka”, „Stawów UFO”, stawów w Rynnie Moczelskiej, stawów na zachód od jeziora Kociego,
- zabytki techniki drawskich lasów to między innymi elektrownia z kołem wodnym na Płocicznej w Pustelni, ślady kolejki leśnej Springe – Sitnica – Jelenie – Krępa, zespół techniki wiejskiej w Głusku: kuźnia, budynek browaru ok. 1850 roku przebudowany na kościół.

Na uwagę zasługuje obiekt działający kolejno jako elektrownia wodna, papiernia, fabryka papy i fabryka wełny drzewnej w Jażwinach (otulina), który został zbudowany w 1814 r. Produkcję papieru prowadzono do 1879 r., w latach kolejnych produkowana była papa, a już od 1891 roku wełna drzewna, którą używano do pakowania szkła. 70 lat później pomieszczenia owej fabryki przystosowano do potrzeb zaplecza pobliskiej hodowli pstrąga. Budynki po wielu przebudowach i modernizacjach utrzymały charakter przemysłowy. Stan zachowania obiektów jest dobry, zniszczona została jedynie kotłownia i komin przemysłowy. Wśród przemysłowych budowli na uwagę zasługuje browar w Głusku oraz sitnicka serownia, którą zbudowano w 1870 r. Od lat 70 – tych XIX wieku produkowano tutaj „sery głuskowskie”, które wcześniej wytwarzane były w Głusku. W roku 1945 serownia przestała funkcjonować.

Najciekawszym zabytkiem przemysłu na terenie Drawieńskiego Parku Narodowego jest elektrownia wodna „Kamienna” koło Głuska o mocy 0,96 MW. Produkcję energii na skalę przemysłową rozpoczęto w 1903 roku w miejscu dawnej fabryki karbidu. Budowę siłowni wodnej rozpoczęto w 1896 r., budując stopień wodny tuż przy fabryce karbidu, powyżej stopnia wodnego młyna. Zabudowania jak i oryginalne wyposażenie obejmujące dwa

hydrozespoły z turbinami Francisa z 1893 i 1898 roku firmy Escher Wyss ze Szwajcarii, generatory produkcji AEG z Berlina oraz regulatory systemu Voitha poddano modernizacji w latach 1982 – 1984, a także w 2012 i 2018 roku. Ciekawym elementem wyposażenia obiektu jest również zabytkowa suwnica z 1909 roku umieszczona w hali maszyn.

W dolnej części elektrowni widzimy szarą, betonową opaskę – przepławkę umożliwiającą organizmom żywym wędrówkę w górę i dół rzeki. Zastąpiła ona podobną konstrukcję wzniesioną w czasie budowy elektrowni. Starej przepławce towarzyszyła pochylnia dla tratw używana niegdyś podczas spławów drewna.

Na Pomorzu, w tym także na opisywanym terenie, od XVII do XVIII wieku pospolite były małe huty szkła. Z puszczańskich lasów wykorzystywano niezbędne surowce do produkcji szkła: piaski szklarskie, gliny techniczne, wapień i drewno bukowe. Zlokalizowane były w okolicy Głuska, Podszkła, przy ujściu Cieszynki do Płocicznej. Jedynymi śladami po hutach jest znajdujący w kilku miejscach rozproszony materiał szklarski.

4.1.4. Walory turystyczne DPN

Na podstawie ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U z 2020 r. poz. 55 t.j.), w celu ochrony przyrodniczych i kulturowych walorów terenu Drawieńskiego Parku Narodowego, ustalone zostały zasady udostępniania terenu parku do turystyki. W obrębie Drawieńskiego Parku Narodowego funkcjonują Punkty Informacji Turystycznej. Ich zadaniem jest przekazywanie informacji, podejmowanie działań zapewniających sprawne przemieszczanie się turystów oraz promowanie walorów turystycznych DPN. Funkcję tę spełniają następujące ośrodki:

Punkt Informacji Turystycznej przy
Centrum Edukacji i Turystyki DPN
ul. Kolejowa 20, 73–220 Drawno

Punkt Informacyjny DPN
Głusko, 66–520 Dobiegiew

W punkcie informacyjnym w Głusku znajduje się ekspozycja „Wodny Świat”. To przygoda dla wszystkich, których fascynuje podwodne życie parkowych rzek i jezior, trudne do zaobserwowania z brzegu. W „Wodnym świecie” można zajrzeć do środka – pod lustro wody¹⁷.

W Centrum Edukacji i Turystyki DPN w Drawnie przygotowywana została ekspozycja „Las, zobaczyć to, co niewidoczne, to co zagrożone”, prezentowana w ramach projektu pt. „Rozwój bazy w Drawieńskim Parku Narodowym do prowadzenia edukacji ekologicznej na rzecz ochrony przyrody Puszczy Drawskiej” na podstawie umowy POIS.02.04.00–00–0010/16–00 współfinansowane przez Unię Europejską w ramach Funduszu Spójności¹⁸.

Do ruchu pieszego przeznaczone są przez cały rok, od świtu do zmierzchu znakowane szlaki piesze i ścieżki dydaktyczne. Sieć szlaków pieszych o długości ok. 85

¹⁷ <https://dpn.pl/aktualnosci/582-poznaj-to-co-niewidoczne-.html#!/-1/>

¹⁸ <https://dpn.pl/aktualnosci/505-las-zobaczyc-to-co-niewidoczne.html>

kilometrów¹⁹. Dla miłośników dwóch kółek przygotowano 3 pętle rowerowe o łącznej długości około 77,3 km. Rowerem lub na nartach biegowych można poruszać się także po szlakach pieszych.

Szlak konny – dla jeźdźców dużą atrakcją mogą być wyprawy po lasach Puszczy Drawskiej²⁰. Tereny Drawieńskiego Parku Narodowego można przemierzać na końskim grzbiecie po wyznaczonych w terenie szlakach konnych oraz drogach publicznych. Oznakowanie szlaku konnego stanowi emblemat pomarańczowego koła na białym tle namalowanego na pniach drzew i innych obiektach terenowych. Szlaki konne Drawieńskiego Parku Narodowego służą turystycznemu i rekreacyjnemu wykorzystywaniu koni wierzchowych. Na odcinkach szlaku, na których może dojść do spotkania z pojazdami kołowymi obowiązują ogólne przepisy o ruchu drogowym.

Do uprawiania turystyki wodnej (kajak, kanu, ponton) dostępna jest rzeka Drawy od 1 stycznia do 15 marca oraz od 1 lipca do 31 grudnia, w godzinach 9.00 – 19.00. Spływ kajakowy Korytnicą od mostu Bogdanka do biwaku Bogdanka dozwolony jest od 1 stycznia do 15 marca oraz 1 lipca do 31 grudnia. Liczba osób uprawiających turystykę wodną na rzece Drawie w ciągu jednego dnia nie może przekroczyć 750 osób. Uprawianie turystyki kajakowej oraz używanie sprzętu pływającego na innych akwenach nie jest dozwolone. Wody DPN udostępnione są do wędkowania na zasadach określonych w "Regulaminie amatorskiego połowu ryb". Za udostępnienie terenu DPN pobierane są opłaty, które można uiścić w wyznaczonych miejscach. Opłaty pobierane przez Park stanowią rekompensatę za wywołanie działaniem człowieka negatywnego wpływu na wartości przyrodnicze objęte ochroną w formie Parku Narodowego.

Szlak wodny – Drawa, uważany jest przez kajakarzy za jeden z najpiękniejszych szlaków wodnych w Polsce. Swoje źródła ma na wysokości 150 m n.p.m. w Dolinie Pięciu Jezior koło Połczyna Zdroju. Płyne przez dwie krainy geograficzne: Pojezierze Drawskie, gdzie przepływa przez liczne jeziora i Równinę Drawską wijąc się wśród pomorskich lasów. Powierzchnia jej dorzecza wynosi prawie 3 300 km². Kończy bieg wpływając do Noteci na wysokości 30 m n.p.m. w okolicy Krzyża Wilkp. Długość Drawy w granicach Parku wynosi 41 km.

Szlak wodny – na terenie DPN Drawa ma zmienny charakter: najpierw jest spokojna, następnie przyspiesza bieg, a w bystrym nurcie pojawiają się liczne zwalone drzewa. Kręte koryto wśród łąk i lasów podcina wysokie brzegi piaszczystych skarp. Szybki prąd i kamieniste dno zmieniają się na kolejnych odcinkach szlaku w leniwy nurt i piaszczyste dno porośnięte podwodnymi łąkami²¹ roślinności wodnej.

Wędkarstwo – w wodach Parku amatorski połów ryb dozwolony jest na podstawie wykupionej licencji łącznie z kartą wędkarską²². Wędkowanie na rzece Drawie od jeziora Dubie Płd. (Adamowo) do mostu przy elektrowni Kamienna dozwolone jest od 1 stycznia do 15 marca oraz od 1 lipca do 31 grudnia, z zachodniego brzegu jeziora Ostrowieckiego jedynie z pomostów oraz z północno – zachodniego brzegu jeziora Sitno jedynie

¹⁹ Wędrowanie po lasach Puszczy Drawskiej jest najlepszym sposobem na jej poznanie. Wykaz szlaków Drawieńskiego Parku Narodowego i ich map zob.: <http://dpn.pl/szlaki-piesze>

²⁰ <http://dpn.pl/szlaki-konne>

²¹ <http://dpn.pl/turystyka-wodna>

²² <http://dpn.pl/wedkarstwo>

z pomostów. Wędkowanie na jeziorach dozwolone jest od 1 kwietnia do 30 listopada natomiast wędkowanie spod lodu jest zabronione.

4.2. Parki krajobrazowe

Powiat Choszczeński zasięgiem obejmuje niewielki obszar Barlineckiego Parku Krajobrazowego. Park ten został ustanowiony uchwałą NR XIX/232/20 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 21 września 2020 r.

Powierzchnia Barlineckiego Parku Krajobrazowego wynosi 11 694,29 ha, z czego 474,05 ha znajduje się na terenie gminy Pełczyce w Powiecie Choszczeńskim.

Szczególnymi celami ochrony Parku jest m.in. ochrona ekosystemów Puszczy Barlineckiej i doliny rzeki Płoni, jarów i wąwozów ze znajdującymi się tam skałami, ochrona obiektów tradycyjnego budownictwa szkieletowego, układów zieleni komponowanej, starych drzewostanów dębowych.

4.3. Rezerваты przyrody

Na terenie Powiatu Choszczeńskiego znajduje się 5 rezerwatów przyrody o łącznej powierzchni 118,3535 ha.

Tabela nr 9. Rezerваты przyrody znajdujące się na terenie Powiatu Choszczeńskiego.

Lp.	Gmina	Lokalizacja/nazwa rezerwatu	Zakres ochrony	Powierzchnia (ha)
1.	Bierzwnik	Łasko	150-letni las bukowo-sosnowy	16,98
		Wyspa na jeziorze Bierzwnik	Kłoc wiechowata	1,10
		Źródlika skrzypowe	Skrzyp olbrzymi o wysokości 1,5–2,0 m	1,1435
2.	Recz	Grądowe Zbocza	Rezerwat florystyczny z grądem zachodnio – polskiego tzw. lasu z drzewostanem budowanym przez dąb szypułkowy i grad, z domieszką buka oraz charakterystycznym skaldem runa	33,28
3.	Drawno	Torfowisko Konotop	Rezerwat torfowiskowy w gm. Drawno i gm. Bierzwnik.	65,85

4.4. Obszary Natura 2000 na terenie Powiatu Choszczeńskiego

Na terenie Powiatu Choszczeńskiego występują specjalne obszary ochrony siedlisk Natura 2000, są to m.in.: „Dolina Iny koło Recza”, „Jezioro Lubie i Dolina Drawy”, „Lasy Bierzwnickie”, „Uroczyska Puszczy Drawskiej”, Ostoja Barlinecka, Dolina Płoni i Jezioro Miedwie, Pojezierze Ińskie, dyrektywa ptasia: „Lasy Puszczy nad Drawą”, Puszcza Barlinecka, Ostoja Ińska.

Specjalny obszar ochrony siedlisk Natura 2000 „Dolina Iny koło Recza” PLH 320004

Dolina rzeki Iny od mostu kolejowego w Reczu do drogi Suchań – Piasecznik wraz z dolinami dwóch większych dopływów: Reczanki i Wardynki – Stobnicy oraz mniejszych strumieni. Doliny rozcinają wysoczyzny morenowe, płaskie i faliste, przeważnie wykorzystywane rolniczo. Na zboczach, dobrze wykształcone są też formy erozyjne i akumulacyjne formy wodnolodowcowe: rynny subglacialne, zagłębienia po wytopieniu brył martwego lodu i obszary zastoiskowe. Są to obecnie tereny występowania mokradeł, cieków i wydobywania się na powierzchnię wód podziemnych. We wklęsłych formach erozyjnych zlokalizowane są pokłady torfów i innych utworów holocenijskich (trawertyny i mady rzeczne). Złoże torfu wypełniające dolinę Iny należy do najrozleglejszych na Pomorzu Zachodnim, zaś w dolinie Reczanki i Wardynki zlokalizowane są najgłębsze i najaktywniejsze hydrologicznie torfowiska źródłiskowe, których wody wydobywają się pod znacznym ciśnieniem hydrostatycznym. Wysokie i strome zbocza porozcinane są licznymi wąwozami i dolinkami erozyjnymi. Na jej zboczach i w wąwozach dominują grądy środkowoeuropejskie w odmianie źródłiskowej, łągi i lasy mieszane. W wąwozach, w strefie podzboczowej i w dnie doliny występują wypływy wód podziemnych, bogatych w węglan wapnia. Dno doliny pokryte rozległymi torfowiskiem o złożonej genezie: na bazie wypełnionego gytiami wapiennymi zbiornika pojeziornego rozwinęło się kompleksowe torfowisko soligeniczne, aktywnie zasilane wodami podziemnymi.

Po częściowym odwodnieniu obszar gleb organicznych wykorzystywany był jako użytki zielone, z dużym udziałem łąk wilgotnych ziołorośli i łąk zmiennowilgotnych, obfitujących w osobliwości florystyczne, typowe dla siedlisk zasobnych w wapń. Obecnie na części dawnych łąk utworzono stawy rybne. Nad jeziorem Rajsko pod wpływem wypływów wód podziemnych wykształciły się młaki źródłiskowe z roślinnością typową dla mechowiskowych torfowisk węglanowych (związek *Caricion davallianae*). Na obrzeżach dolin częste są wypukłe formy akumulacji wodnolodowcowej – ozy, kemy i terasy akumulacyjne. Są to miejsca występowania roślinności ciepłolubnej i napiaskowej, często zalesiane, miejscami eksploatowane dla pozyskania kruszyw. Na morenowych zboczach dolin głównych i w rozcięciach erozyjnych występują dobrze wykształcone grądy (dolina Reczanki, okolice Nosowa), buczyny (zbocza doliny Iny koło Suchania), a przy źródłach i na dnie dolin – lasy łąkowe. W dolinie niewielkiego dopływu koło Radaczewa i w dolinie Wardynki występują łągi dębowo – wiązowe. W dolinie Reczanki i Wardynki zlokalizowane są najgłębsze i najaktywniejsze hydrologicznie torfowiska źródłiskowe w regionie, których wody wydobywają się pod znacznym ciśnieniem hydrostatycznym, otoczone m.in. źródłiskowymi odmianami lasów liściastych (m.in. grądów). Generalnie jest to obszar ważny dla ochrony bioróżnorodności; występuje tu 14 rodzajów siedlisk z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG i 8 gatunków z Załącznika II tej dyrektywy.

Ostoja rzadkich gatunków roślin, obejmująca duży procent ich populacji (np. *Arum maculatum*). Ostoja obejmuje rozległe korytarze ekologiczne o randze ponadregionalnej (Dolina Iny) i regionalnej (Dolina Stopicy – Wardynki) bardzo intensywnie wykorzystywane przez ptaki migrujące.

Status ochrony: większość obszaru znajduje się na terenie Obszaru Chronionego Krajobrazu „D” Choszczno–Drawno (24 520 ha) z rezerwatem Grądowe Zbocza (33,284,2ha), Obszaru Chronionego Krajobrazu „F” Bierzwnik (28 500,78 ha), oraz OSO: „Lasy Puszczy nad Drawą” PLB 32001. Projektuje się utworzenie rezerwatów przyrody:

Dolina Wardynki, Łęg koło Sławęcina, Nosowo (ok. 77 ha), Wąwóz koło Suchanówka (ok. 36,25 ha), Wapnica (ok. 25 ha).

Specjalny obszar ochrony siedlisk Natura 2000 „Jezioro Lubie i Dolina Drawy” PLH 320023

Obszar obejmuje jedno z największych jezior Pojezierza Drawskiego (1439 ha, 46 m głębokości), przez które przepływa Drawa oraz odcinek doliny Drawy i Starej Drawy poniżej jeziora, wraz z przyległymi łąkami i lasami, aż po jezioro Grażyna koło Drawna. W granicach obszaru znajdują się także: fragment doliny Studzienicy, z bardzo dobrze rozwiniętymi zjawiskami źródłkowymi oraz najlepiej w regionie wykształconymi płatami grądów, a także fragmenty Puszczy Drawskiej z rozproszonymi torfowiskami mszarnymi i jeziorkami dystroficznymi. Jezioro Lubie to jezioro sielawowe, ramienicowe, z reliktową fauną wodnych bezkręgowców. Nad brzegiem rosną kwaśne buczyny. Do bardzo cennych obiektów należy projektowany od dawna rezerwat źródłkowy "Lubieszewo" na zboczu wzniesień morenowych nad jeziorem. W lasach rozproszone torfowiska przejściowe i jeziorka dystroficzne z płem mszarnym (jez. Okoń – projektowany rezerwat). Dolina Drawy poniżej jeziora jest żłobiona w piaskach sandrowych, porośnięta lasami Puszczy Drawskiej. Brzegi rzeki urozmaicają przełomy i mielizny. Dolina jest wypełniona szuwarami, na linii rzeki znajduje się kilka eutroficznych jezior: Dębno Wielkie, Dębno Małe, Strunowo. Jest to teren niezaludniony – obszar poligonu wojskowego, jednak tylko na niewielkich fragmentach rzeka i jej dolina wchodzi w skład obiektów taktycznych.

Na większej części do rzeki przylega szeroka strefa ochronna, izolująca od obszarów, gdzie odbywają się ćwiczenia. Bardzo malownicze jest koryto Starej Drawy. Przy rzece zachowały się stare drzewostany buczyn i dąbrów. W pobliżu doliny występują też twarłowodne jeziorka okolone szuwarami kłociowymi (jez. Za Dywizją, Marglowe, Borowo). Poniżej Prostyni rzeka płynie przez duże torfowisko niskie, podścielone bardzo grubą warstwą gytii. W dolinie cenne łąki z groszkiem błotnym, ważna ostoja derkacza. Ujście Drawy do Jez. Grażyna to płytka delta z kompleksem szuwarów i roślinności wodnej, biotop m.in. wąsatki. Obszar koncentracji cennych siedlisk przyrodniczych, w tym 20 typów z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG, pokrywających łącznie ok. 57% obszaru. Obszar jest ważny dla ochrony wydry, bobra, kumaka nizinnego, traszki grzebieniastej i 3 gatunków ryb z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG (w sumie stwierdzono tu występowanie 8 gatunków zwierząt z tego Załącznika). Jest tu także jedno z kilku stanowisk reliktowej fauny bezkręgowców wodnych. Jezioro Lubie jest miejscem życia dwóch, bardzo rzadkich gatunków skorupiaków, uważanych za relikty polodowcowe: *Mysis relicta* i *Pallasea quadrispinosa*. Dla pierwszego z nich jest to jedno z czterech stanowisk istniejących aktualnie w Polsce. Drugi występuje tu na jednym z około 30 stanowisk w kraju. Jezioro Lubie jest cenną ostoją ptaków związanych z krajobrazem leśno – jeziornym, tak lęgowych jak i migrujących. Niezamierzająca rzeka jest miejscem zimowania ptaków. Obszar stanowi część ważnego korytarza ekologicznego Doliny Drawy.

Status ochrony: obszar częściowo położony jest na terenie Obszaru Chronionego Krajobrazu „D” Choszczno – Drawno (24 520 ha) i Obszaru Chronionego Krajobrazu Pojezierze Drawskie (68 450 ha) oraz OSO „Lasy Puszczy nad Drawą”, „Ostoja Drawska”. Południowy kraniec znajduje się w Drawieńskim Parku Narodowym.

Specjalny obszar ochrony siedlisk Natura 2000 „Lasy Bierzwnickie” PLH 320044

Obszar złożony jest z dwóch fragmentów, rozdzielonych pasmem zagospodarowanego terenu rolniczego z rozproszonym osadnictwem. Obejmuje fragment Puszczy Drawskiej ograniczony do zwartego kompleksu buczyn i lasów dębowych. Szczególnie dobrze zachowane, w starszych klasach wiekowych, są kwaśne i żyzne buczyny w rejonie Sowińca, urozmaicone licznymi śródleśnymi oczkami wodnymi, a także buczyny w okolicy Rębusza i nad jez. Bierzwnik. Jeziora klasyfikowane są jako ramienicowe, m.in. duże jez. Bierzwnik z wyspą, porośniętą lasem lipowym. W kilku miejscach nad jeziorami wykształciły się szuwary kłoci wiechowatej. Znajdują się tu też fragmenty lasów grądowych – np. grąd lipowy na wyspie jez. Bierzwnik. W okolicy Chłopowa i nad jez. Bierzwnik oraz na południe od Jagliska znajdują się pozostałości torfowisk wysokich, otoczonych borami i brzezinami bagiennymi na torfach.

W okolicy Zieleniewa utrzymują się ciepłe murawy napiaskowe na dobrze wykształconym wale ozowym. Cenny przyrodniczo fragment Puszczy Drawskiej, obejmuje rzadkie siedliska przyrodnicze i populacje rzadkich gatunków. Siedliska wymienione w Załączniku I Dyrektywy Rady 92/43/EWG (16 rodzajów) zajmują około 50% powierzchni obszaru, m.in. występuje tu rzadki na Pomorzu grąd lipowy. Jedyne w Puszczy Drawskiej miejsce występowania typowych torfowisk wysokich. Jest to fragment Puszczy Drawskiej, ważny dla zachowania rzadkich torfowisk nakredowych 7210, reprezentujących tu podtyp z kłocią wiechowatą. Stwierdzono tu też występowanie 9 gatunków z Załącznika II Dyrektywy, w tym jednej z dwóch znanych w Puszczy populacji jelonka rogacza oraz żółwia błotnego (jedno z ważniejszych stanowisk w zachodniej Polsce).

Status ochrony: obszar w większości na terenie Obszaru Chronionego Krajobrazu „F” Bierzwnik z rezerwatami przyrody: Wyspa na Jeziorze Bierzwnik (1,13 ha), Źródliko Skrzypowe (1,05 ha). Obejmuje też 5 użytków ekologicznych (11,88 ha), oraz OSO „Lasy Puszczy nad Drawą”.

Specjalny obszar ochrony siedlisk Natura 2000 „Uroczyska Puszczy Drawskiej” PLH 320046

Ostoja obejmuje większą część dużego kompleksu leśnego na równinie sandrowej, położonej w środkowym i dolnym biegu rzeki Drawy. Dominują drzewostany sosnowe, jednak duży jest udział buczyn i dąbrów; niektóre ich płaty mają charakter zbliżony do naturalnego. Tam, gdzie teren jest pofałdowany, wzgórza osiągają wysokość do 121 m. Najcenniejszym przyrodniczo obszarem jest centralna część ostoi, położona w widłach rzek: Drawy i Płocicznej. Są tu liczne jeziora (największym z nich jest J. Ostrowieckie – 370 ha).

W rzeźbie terenu odznaczają się meandry obu rzek, obramowane wysokimi skarpami. Charakterystyczną cechą tych rzek jest szybki prąd wywołany silnym spadkiem terenu. Ich koryta i doliny zachowały charakter zbliżony do naturalnego. Jeziora są zróżnicowane pod względem trofizmu wód, od dystroficznych przez mezotroficzne do eutroficznych. Dobrze zachowane cenne siedliska przyrodnicze, w tym 23 z Załącznika I Dyrektywy Rady 92/43/EWG. W odniesieniu do żyznych i kwaśnych buczyn jest to jeden z ważniejszych obszarów w Polsce – uroczysko Radęcin w Drawieńskim Parku Narodowym i kwaśne buczyny na zboczach doliny Drawy są jednymi z nielicznych w Polsce fragmentami buczyn o zachowanej naturalnej dynamice. Bogate populacje wielu rzadkich i zagrożonych gatunków 25 z Załącznika II Dyrektywy Rady 92/43/EWG m.in. silne populacje: bobra, wydry, żółwia błotnego. Bogata ichtiofauna, a szczególnie reofilna fauna wodna z takimi

zagrożonymi gatunkami jak: łosoś, minóg rzeczny, certa, oraz stosunkowo liczne i trwałe populacje gatunków rzadkich w naszym kraju, jak: głowacz białopłetwy, pstrąg potokowy i lipień.

Status ochrony: obszar obejmuje: Drawieński Park Narodowy (11087 ha; 1990); 5 rezerwatów przyrody: Stary Załom (5,62 ha), Mszary Tuczyńskie (6,10 ha), Jezioro Łubówko (77,5 ha; 1991), Leśne Źródła (20,85 ha), Torfowisko Osowiec (18,24 ha, 2003); fragmenty 3 obszarów chronionego krajobrazu: Puszcza nad Drawą (33 280 ha), OChK Puszcza Drawska (42173 ha woj. lubuskie, 2002); „E” Korytnica Rzeka (3550 ha, oraz kilkanaście użytków ekologicznych (ponad 250 ha).

Obszar specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 „Lasy Puszczy nad Drawą” PLB 320016

Obszar obejmuje większą część dużego kompleksu leśnego na równinie sandrowej, położonej w środkowym i dolnym biegu rzeki Drawy. W lasach dominują bory sosnowe z domieszką brzozy, dębu i topoli. Zostały one znacznie przekształcone w wyniku prowadzenia gospodarki leśnej na tym terenie przez kilkadziesiąt lat. Jednakże pewne fragmenty lasów np. Melico–Fagetum, Luzulo pilosae – Fagetum zachowały swój naturalny charakter. W miejscach, gdzie teren jest pofalowany, wzgórza osiągają wysokość do 220 m. Najcenniejszym przyrodniczo obszarem jest centralna część ostoi, położona w widłach rzek: Drawy i Płocicznej. Są tu liczne jeziora (największym z nich jest J. Ostrowieckie 370 ha). W rzeźbie terenu odznaczają się meandry obu rzek, obramowane wysokimi skarpami. Charakterystyczną cechą tych rzek jest bystry prąd wywołany silnym spadkiem terenu.

Ich koryta i doliny zachowały charakter zbliżony do naturalnego. Jeziora są zróżnicowane pod względem trofizmu wód, od dystroficznych przez mezotroficzne do eutroficznych. Występuje co najmniej 27 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 7 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi. Jedną z najważniejszych ostoi puchacza oraz kilku gatunków ptaków drapieżnych w Polsce. Ważne zimowisko łabędzia krzykliwego (do 150 ptaków). W okresie lęgowym obszar zasiedla powyżej 2% populacji krajowej bielika i puchacza, co najmniej 1% populacji krajowej następujących gatunków ptaków: błotniak stawowy, bocian czarny, kania czarna, kania ruda, orlik krzykliwy, lelek, muchołówka mała, rybitwa czarna, rybołów, trzmielojad i gągoł; w stosunkowo wysokich zagęszczeniach występują: bąk, dzięcioł czarny, lerka, zimorodek i żuraw. Jesienią liczebność wędrujących żurawi przekracza 1% populacji szlaku wędrówkowego; w wysokim zagęszczeniu zimą występuje łabędź krzykliwy (do 150 osobników). Bogata fauna, m.in. silne populacje: bobra, wydry, żółwia błotnego. Bogata ichtiofauna, a szczególnie reofilna fauna wodna z takimi zagrożonymi gatunkami jak: łosoś, minoga rzeczny, certa, oraz stosunkowo liczne, i trwałe populacje gatunków rzadkich w naszym kraju, jak: głowacz białopłetwy, strzebla potokowa, pstrąg potokowy i lipień. Dobrze zachowane cenne zbiorowiska roślinne, bogate populacje wielu rzadkich i zagrożonych gatunków roślin.

Status ochrony: obszar obejmuje następujące formy ochrony przyrody: DPN (9 367,8 ha); 18 rezerwatów przyrody („Jezioro Łubówko”, „Łasko”, „Mszary Turzyńskie”, „Stary Załom”, „Wyspa na jez. Bierzwnik”, „Źródlika Skrzypowe”, „Drawa”, „Radęcin”, „Płociczna”, „Sicienko”, „Jezioro Głodne”, „Pustelnik”, „Widłakowy Bór”, „Wyspy Ostrawickie”, „Wilcze Łyko”, „Głuskie Ostępy”, oraz 8 OChK tj. „Puszcza nad Drawą”, „D” Choszczno – Drawno, „E” Korytnica Rzeka, „F” Bierzwnik, „I” OCK woj. lubuskiego, „II” OCK woj.lubuskiego, Dominikowo – Niemieńskie, „Pojezierze Wałeckie i Dolina Gwdy”.

Specjalny Obszar Ochrony N2000 „Dolina Płoni i Jezioro Miedwie” PLH 320006

Powierzchnia obszaru ok. 20 744 ha. Ostoję stanowi położona na południowy wschód od Szczecina dolina Płoni na odcinku od źródeł koło Barlinka do miejscowości Kołbacz wraz z dolinami dwóch dopływów: Strzelicy i Krzekny. Do najważniejszych biotopów wyróżniających ten obszar należą mokradła węglanowe, lokalnie wzbogacone o gatunki halofilne, wykształcające się przy brzegach jezior ramienicowych. Jedne z największych powierzchni szuwarów kłociowych, oraz najbogatsza populacja storczyka błotnego oraz jedno z nielicznych krajowych stanowisk turzycy Buxbauma, marzycy czarniawej i pęczyny błotnej. Stwierdzono tu występowanie 16 rodzajów siedlisk gatunków z Załącznika II tzw. dyrektywy siedliskowej. Odnaleziono tu bogate stanowisko selerów błotnych.

Status ochrony: obszar obejmuje 2 rezerваты przyrody: Brodogóry (5,24 ha) i Stary Przylep (2,13 ha), fragment Barlinecko – Gorzowskiego Parku Krajobrazowego, oraz fragment OChK „C” Barlinek.

Obszar Specjalnej Ochrony N2000 „Ostoją Ińska” PLB 32008

Granice Ostoi obejmują fragment Pojezierza Ińskiego. Wyróżnia się on zróżnicowaną rzeźbą terenu. Znajdują się tu wyniesienia moreny czołowej, wysoczyzny moreny dennej i sandry. Najwyższe wzniesienie – Głowacz osiąga 180 m n.p.m. Teren położony jest w zlewni rzeki Iny. Teren falisty, lasy rozdrobnione, bagna różnej wielkości, zbiorniki wodne występują w obfitości. Lasy zajmujące blisko 60% powierzchni to przeważnie świeże lasy liściaste z bukiem i dębem oraz bory mieszane. Torfowiska i jeziora stanowią ok. 9% powierzchni. Jest to ostoją ptasia o randze europejskiej. W Ostoi gniazduje ponad 140 gatunków ptaków. Ważna ostoją bielika.

Status ochrony: występują następujące formy ochrony: 4 rezerваты przyrody: „Głowacz”, „Jezioro Długie Ińskie”, „Kamienna Burzyna”, „Wyspa Sołtyski”, Iński Park Krajobrazowy, 2 OChK „D” Choszczno – Drawno i „Miałka”, 5 użytków ekologicznych, oraz Zespół Przyrodniczo – Krajobrazowy „Ostrowie”.

Specjalny Obszar „Puszcza Barlinecka” PLB 080001

Ostoją o pow. ok. 10015 (ogółem 26 506 ha). Obejmuje swymi granicami rozległe lasy Puszczy Gorzowskiej położone na ubogich piaskach sandrowych Równiny Gorzowskiej. Krajobraz urozmaicają rynny polodowcowe i niecki wytopiskowe, często zajmowane przez jeziora i torfowiska oraz rzeki dopływające do Warty. Lasy ostoi to głównie bory sosnowe oraz kwaśne i żyzne buczyny, w niewielkim stopniu urozmaicone przez łęgi nad rzekami, olsy w zagłębieniach terenowych i grądy na bardziej żyznych glebach.

Status ochrony: występują następujące formy ochrony: 6 rezerwatów przyrody: „Buki Zdroiskie”, „Dębina”, „Markowe Błota”, „Rzeka Przyłężek”, „Wilanów”, Barlinecko – Gorzowski Park Krajobrazowy, oraz 3 OChK: „C” Barlinek, II OCK woj. lubuskiego, III OCK woj. lubuskiego.

Specjalny Obszar Ochrony „Ostoją Barlinecka” o powierzchni 26 779,4 ha. Obszar obejmuje fragment rozległej sandrowej Równicy Gorzowskiej, porośniętej lasami Puszczy Gorzowskiej. Bogata sieć hydrograficzna, liczne jeziora różnych typów. Lasy zajmują 80% powierzchni terenu. Na mniejszych powierzchniach, w zagłębieniu terenu, występują bory bagienne i olsy, a w dolinach cieków i w okolicy źródeł – łęgi.

Specjalny Obszar Ochrony „Pojezierze Ińskie” – o powierzchni 10 570,8 ha. Obszar położony w środkowej części Pojezierza Ińskiego, najbardziej urozmaicony pod względem ukształtowania i pokrycia terenu. Lasy zajmują ok. 60% powierzchni. Są to przeważnie lasy liściaste z bukiem i dębem oraz bory mieszane. Oprócz zespołów leśnych i wód dużą rolę odgrywa roślinność terenów podmokłych: trzcinowiska, turzycowiska, roślinność szuwarowa, roślinność torfowisk niskich i przejściowych.

4.5. Pomniki przyrody

Na obszarze Powiatu Choszczeńskiego znajduje się 131 pomników przyrody, w następującym rozłożeniu na gminy Powiatu: gmina Bierzwnik – 12, gmina Choszczno – 48, gmina Drawno – 24, gmina Krzęcin – 12, gmina Pełczyce – 29, gmina Recz – 6. Są to m.in. dęby szypułkowe i bezszypułkowe, lipy szerokolistne, buki, graby zwyczajne²³.

4.6. Obszary chronionego krajobrazu

Obszar Chronionego Krajobrazu D (Choszczno – Drawno)

Obszar ten znajduje się w województwie zachodniopomorskim, w Powiecie Choszczeńskim, na terenach gmin: Drawno, Recz, Choszczno. Należy on do nadleśnictwa Drawno, a część jego granic pokrywa się z granicami Drawieńskiego Parku Narodowego i jego otuliny. Obejmuje okolice Drawna wraz z jeziorami, tereny Czarnych Gajów, dolinę Drawy, okolice Recza i południową część doliny Iny. W granicach tego obszaru mieści się Rezerwat Przyrody "Grądowe Zbocza".

Teren Obszaru Chronionego Krajobrazu Choszczno – Drawno obejmuje ok. 22,5 tys. ha. Najwięcej w jego strukturze jest użytków rolnych stanowiących 65%. Kolejne są lasy – 31% i najmniej wody wynoszące 4%²⁴.

Obszar Chronionego Krajobrazu (Dominikowo – Niemieńsko)

Obszar Chronionego Krajobrazu "Dominikowo – Niemieńsko" mieści się jak sama nazwa wskazuje na terenach między dwiema wsiami: Dominikowo i Niemieńsko. Na osi między nimi leży osada Gładysz. Obszar obejmuje część Borów Dominikowskich oraz część Polany Drawieńskiej obok Drawieńskiego Parku Narodowego. Obszar Chronionego Krajobrazu "Dominikowo – Niemieńsko" powstał w roku 2000 i zajmuje teren o powierzchni 5 756 ha.

Obszar Chronionego Krajobrazu F (Bierzwnik)

Obszar Chronionego Krajobrazu "Bierzwnik" położony jest na terenie Puszczy Drawskiej, na terenach gmin: Bierzwnik, Choszczno, Krzęcin i Drawno. Teren Obszaru Chronionego Krajobrazu został ustanowiony w 1998 roku i zajmuje w całości teren 28094 ha, głównie teren dorzecza rzeki Korytnicy – lewy dopływ Drawy. Proporcje zagospodarowania terenu kształtują się następująco: tereny leśne stanowią 11685 ha, wody – 2300 ha, a reszta, czyli tereny rolnicze (pola, łąki, nieużytki) to 14339 ha.

---

²³ Dane Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody prowadzonego przez Generalną Dyрекcję Ochrony Środowiska, dostęp: 10.03.2021 r., zob. <http://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/>

²⁴ Program Ochrony Środowiska dla Powiatu..., str. 81 – 82.

Obszar Chronionego Krajobrazu C (Barlinek)

Obszar stanowi otulinę Barlinecko – Gorzowskiego Parku Krajobrazowego. Obejmuje on bezodpływowe jeziora i rynny polodowcowe. Ekosystemy rozmieszczone są mozaikowo z przewagą użytków rolnych. Występują również mokradła, zbiorowiska leśne o charakterze naturalnym oraz godne zachowania stanowiska unikalnej flory i fauny. Teren ten bogaty jest w gatunki chronione i zagrożone, takie jak: ramienica zwyczajna, grązel żółty, grzybień biały, kruszczyk błotny, rosiczka okrągłolistna, pierwiosnek lekarski, kalina koralowa. Szczególnym walorem tego obszaru jest fauna związana z wodami – występują tutaj stanowiska lęgowe ptaków wodno – błotnych, siedliska gatunków objętych ochroną strefową. Powierzchnia obszaru wynosi ok. 3,5 tys. ha, w tym lasów – ok. 3 tys. ha.

Obszar chronionego krajobrazu E Korytnica Rzeka

Obszar Chronionego Krajobrazu "Korytnica Rzeka" położony jest w gminie Drawno na terenie Puszczy Drawskiej, wzdłuż doliny rzeki Korytnicy. Obszar Chronionego Krajobrazu został ustanowiony w 1998 roku i zajmuje teren 3970 ha, a celem utworzenia tego obszaru była ochrona leśno – jeziornego krajobrazu puszczy.

4.7. Użytki ekologiczne

Użytkami ekologicznymi są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej – naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płyty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania. Na terenie Powiatu Choszczeńskiego występuje 39 użytków ekologicznych²⁵.

IV. Walory historyczno – kulturowe Powiatu Choszczeńskiego

Najwcześniejsze wiadomości pisane, odnoszące się do historii ziem wchodzących w skład Powiatu Choszczeńskiego, pochodzą z XIII wieku. Był to okres powstania wielkiej własności ziemskiej i związanych z tym nadań uposażeń dla opactw zakonnych. Od 1232 r. opactwo cysterskie w Kołbaczu zajmowało północno – zachodnie ziemie powiatu. Od 1250 r. południowo – zachodnim skrawkiem powiatu władało opactwo Sióstr Cysterek z Owińsk (okolice Poznania). W środku tego regionu w 1237 r. osadzone zostało opactwo joannitów z siedzibą w Korytowie, a w 1286 r. opactwo cystersów z klasztorem w Bierzwniku. Położenie regionu choszczeńskiego w nizinie, otwartej na południu doliną dolnej Drawy, a na północnym zachodzie Doliną Iny, stanowiły obszar przenikania osadnictwa pomorskiego i wielkopolskiego. Do Polski Ziemię Choszczeńską przyłączył Mieszko I w latach 963 – 967 w trakcie walk na Pomorzu Zachodnim. Przez kilkadziesiąt lat związki z Polską były na tyle niestałe, że Bolesław Krzywousty wcielił Ziemię Choszczeńską do Polski ponownie ok. 1122 r., uznając ją za ważny strategicznie skrawek polskiej granicy zachodniej²⁶.

W okresie rozbicia dzielnicowego Polski (od 1138 r.) Ziemia Choszczeńska wchodziła w skład Księstwa Wielkopolskiego. Pokojowe panowanie książąt wielkopolskich na tym

²⁵ Tamże, str. 84., zob. też: Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody prowadzony przez Generalną Dyрекcję Ochrony Środowiska, <http://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/>

²⁶ <https://choszczno.pl/historia-miasta/>

obszarze utrwały nadania książąt wielkopolskich dla zakonów. Dzięki wysokiej kulturze rolnej, sprawnej organizacji, rozlicznym przywilejom dotyczącym eksploatacji jezior i lasów oraz sprawowaniu sądów nad podległą ludnością, opactwa zakonne stały się siłą ekonomiczną, z którą nie wytrzymały konkurencji drobne gospodarstwa i majątki rycerskie. Druga połowa XIII wieku przyniosła zasadnicze zmiany w układzie sił politycznych i położeniu samej Ziemi Choszczeńskiej. W wyniku podziału dzielnicowego, książęta śląscy posiadali Ziemię Lubuską, którą stracili z powodu sporów i uciekania się o pomoc do margrabiów niemieckich. Margrabiowie Brandenburscy Jan i Otto mieli z zajętej Ziemi Lubuskiej otwartą drogę ekspansji do strefy pogranicza pomorsko – wielkopolskiego. Do około 1260 r. margrabiowie opanowali Ziemię Chojeńską, Kostrzyńską i Myśliborską i zbliżyli się do Ziemi Choszczeńskiej. Zajęli ją w trzeciej ćwierci XIII wieku, wykorzystując spór o okolice Choszczna i Zamęcina między joannitami z Korytowa i cystersami z Kołbacza. Od tej pory Ziemia Choszczeńska należała do Nowej Marchii. Margrabiowie przyspieszyli napływ kolonistów niemieckich osadzając ich w miastach i wsiach na prawach uprzywilejowania w stosunku do rdzennej ludności. Akcja kolonizacyjna powodująca wzrost produkcji rolnej i pojawienie się nadwyżek produktów rolnych, stwarzała warunki do przeobrażenia niektórych osad rolniczych w ośrodki o funkcjach rzemieślniczo – handlowych. W XIII wieku nadawano tym osadom prawa miejskie według wzorów miasta Magdeburga w drodze tzw. lokalizacji. Pierwsza wzmianka o Choszcznie pojawia się 1 kwietnia 1269 r. z okazji zjazdu margrabiów z Mszczujem II pod niemiecką już nazwą „Arnswalde”, co oznacza tyle, co „Adlerswalde”, czyli „orli las”. W przeszłości w Choszcznie istniała legenda o pochodzeniu nazwy od orłów żyjących w pobliskim lesie. W herbie miasta jest czerwony brandenburski orzeł z dwiema dębowymi gałęziami, trzymający gałęzie w szponach. Gałęzie są symbolem dębowego lasu, rozciągającego się wówczas na zachód od miasta. Nazwa nie dowodzi jednak niemieckiego charakteru osady ani nie świadczy, że osadę wówczas świeżo zorganizowano. Prawdopodobnie pierwotna nazwa była dla margrabiów tak trudna do zapisania, że natychmiast po zajęciu miasta wprowadzili niemiecką. Nazwa pochodzi zapewne od wyrazu chwost, tj. rośliny zwanej dziś w gwarach ch(w)oszczką. Choszczno rozwijało się dzięki położeniu na linii ważnych szlaków handlowych i komunikacyjnych.

Nie zachował się przywilej lokacyjny Choszczna. Pośrednio poznajemy go z potwierdzenia w 1445 r. Miastem (civitas) nazwane jest po raz pierwszy 6 czerwca 1289 r. W XIV i XV w. Polska podejmowała próby odzyskania utraconego terytorium. Władysław Łokietek, wspomagany przez oddziały litewskie podczas wyprawy w 1326 r. doprowadził do spustoszenia Nowej Marchii, w tym prawdopodobnie obszaru Ziemi Choszczeńskiej. Potem starania o jej odzyskanie podjął także Kazimierz Wielki.

W XV w. Ziemia Choszczeńska kilkakrotnie przechodziła z rąk do rąk. W latach 1402 – 1454 władał nią Zakon Krzyżacki. Po zwycięstwie na polach Grunwaldu w 1410 r. Polacy i Pomorzanie dotarli tu, pustosząc Recz, Bierzwnik, Choszczno, Korytowo i Krzęcin. W 1433 r. po najeździe wojsk husycko – polskich, na krótko Ziemia Choszczeńska była podporządkowana Polsce. W marcu 1437 r. wróciła do państwa zakonnego na mocy polsko – krzyżackiego układu pokojowego. Kiedy Krzyżacy zaczęli przygotowywać się do wojny z Polską w 1454 r. i potrzebowali pieniędzy na zaciąg wojska, sprzedali Nową Marchię za kwotę 40 000 guldenów elektorowi brandenburskiemu Fryderykowi II. Ziemia Choszczeńska trafiła pod panowanie Hohenzollernów.

Do początku XVII wieku, wewnętrznie ustabilizowana Nowa Marchia, została odbudowana ze zniszczeń wojennych. Do wybuchu wojny trzydziestoletniej, na Ziemi Choszczeńskiej panował spokój. Pokojowy czas zapewniał miastu i okolicy wyjątkową koniunkturę gospodarczą.

Za Hohenzollernów początkowo głównym miastem administracyjnym wschodniej części Nowej Marchii był Świdwin. W XVI wieku, po przeniesieniu joannitów z Chwarszczan do Świdwina, Choszczno stało się miastem powiatowym.

Wojna trzydziestoletnia (1618–1648) toczona między niemieckimi państwami katolickimi z cesarzem na czele, a państwami protestanckimi wspartymi przez Szwecję, przyniosła spustoszenia wielu krajom Europy. Spustoszone też Nową Marchię i Pomorze podczas przemarszów wojsk stron walczących. W 1632 r. doszczętnie zniszczono: Barnim, Krzęcin, Grabowiec i Sulibórz. Armia szwedzka spaliła w 1636 r. Stradzewo i Raduń, a rok później przemarsz wojsk cesarskich zostawił pogorzeliska Choszczna i Recza. Mieszkańcy, podobnie jak chłopci z okolicznych wsi, schronili się w Polsce, zwłaszcza w Człopie i Tucznie. Niektóre wsie wyludniły się zupełnie. Wojna przynosząc tak wielkie zniszczenia, zaostrzyła i pogłębiła sprzeczności feudalnego systemu gospodarczego. Ocalała ludność jeszcze bardziej niż dotychczas była wyzyskiwana przez właścicieli majątków.

Ziemia Choszczeńska przez wieki, z krótkimi okresami pokoju, była miejscem przemarszów wojsk. W pogoni za Szwedami w 1657 r. hetman Stefan Czarniecki dotarł na teren Brandenburgii, po drodze zdobywając Recz, Pomień, Stradzewo i Raduń. Na początku XVIII w. przeszły tędy wojska Augusta II Sasa w pościgu za Stanisławem Leszczyńskim. W XVII wieku Powiat Choszczeński (Kreis Arnswalde) tworzył nadal jeden z powiatów Nowej Marchii. Pod koniec wieku jego teren był rozleglejszy. Obejmował swoim zasięgiem 5 miast (Choszczno, Recz, Drawno, Pełczyce i Ińsko) oraz 3 domeny państwowe utworzone z posiadłości zakonnych (Bierzwnik, Recz, Pełczyce). Teren powiatu dzielił się w zasadzie na trzy grupy własnościowe. Największe pod względem obszaru były posiadłości szlacheckie. Na drugim miejscu stały domeny państwowe, na trzecim miejscu uplasowały się trzy miasta: Choszczno, Recz i Drawno. Utrzymujący się przez prawie półtora wieku niedobór ludności i siły roboczej na wsi spowodował, że w gospodarce powiatu panowała pełna stagnacja. W wyniku wojen oraz licznych pożarów, mocno zniszczone były miasta powiatu.

Rozwój gospodarczy dał się zauważyć w XVIII wieku. Ludność miast na terenie Powiatu Choszczeńskiego utrzymywała się w dużym stopniu z uprawy roli. Drugim ważnym źródłem utrzymania było rzemiosło. W Choszcznie od czasów średniowiecza działały cechy: piekarzy, rzeźników, piwowarów, szewców, krawców, siodlarzy oraz szereg innych mniej licznych. Głównym źródłem utrzymania dla ludności miejskiej było tkactwo. W Reczu istniało 40 warsztatów tkackich. Pod koniec XVIII wieku jednak tkactwo upadło z powodu przerwania eksportu sukna do krajów wschodnich, tj. Polski i Rosji, gdyż weszło tam na rynek tańsze sukno angielskie i holenderskie.

W XVIII i XIX w. Nowa Marchia znalazła się w obrębie Królestwa Pruskiego. Choszczno było miastem garnizonowym, stacjonowały w nim różne formacje pruskiego wojska.

Od 1815 r. Powiat Choszczeński należał do rejencji we Frankfurcie nad Odrą. Władzę powiatową reprezentował urząd landrata. W XIX wieku obserwuje się, mimo różnych

zahamowań, dość znaczny rozwój ekonomiczny powiatu we wszystkich dziedzinach gospodarki. W wielu majątkach ziemskich istniały drobne zakłady o charakterze przemysłowym: cegielnie, wapienniki, gorzelnie, mleczarnie, cukrownie. Z innych zakładów przemysłowych należy wymienić fabrykę maszyn i odlewnię żelaza. Powiat Choszczeński był jednym z pierwszych powiatów prowincji brandenburskiej, który jeszcze przed I wojną światową został zelektryfikowany. Około 1850 r. powstała w Choszczynie fabryka zapalek, a przed II wojną światową rozwinęła się drobna wytwórczość przemysłowa – wytwórnia szczotek, papy, tartak i torfownia. W latach siedemdziesiątych XIX wieku, po zniesieniu pańszczyzny i uwłaszczeniu chłopów, nastąpił odpływ ludności wiejskiej z powiatu, czego konsekwencją był upadek folwarków szlacheckich.

W historii Ziemi Choszczeńskiej na uwagę zasługują losy Ziemi Pełczyckiej, która do XVI w. była typowym obszarem pogranicza polsko – brandenbursko – pomorskiego. W trakcie kilkusetletnich konfliktów politycznych i zbrojnych, tereny te często zmieniały swą przynależność państwową. Raz były we władaniu władców polskich, to znów stanowiły domenę nowomarchijskich książąt Brandenburgii, lub były własnością suwerenów zachodniopomorskich z dynastii Gryfitów.

Na mocy ustawy z 24 lipca 1998 r. przywrócono trójstopniowy podział terytorialny Polski. Od tej pory obszar ten znajduje się na terenie województwa zachodniopomorskiego. Urozmaicona i niezwykle burzliwa wielowiekowa historia miasteczka i przyległych okolic pozostawia po sobie bogatą i urokliwą strukturę wartości kulturowych (mimo znacznych ubytków i zniszczeń). W połączeniu z atrakcyjną fizjografią położenia (krajobraz, rzeźba terenu, liczne atrakcyjne pod względem krajobrazowym jeziora, niskie skażenie środowiska), miasto Pełczyce i znaczna część obszaru gminy posiadają ogromną szansę ożywienia gospodarczego opartego o turystyczno – rekreacyjne wykorzystanie cennych walorów środowiska kulturowego i przyrodniczego.

Przed wybuchem II wojny światowej Powiat Choszczeński składał się z 66 gmin wiejskich i 3 gmin miejskich (Choszczno, Recz, Drawno). Na obszarze 1 256 km² mieszkało 45 410 osób. W 1937 r. w mieście działały takie zakłady jak: mleczarnia, fabryka cukierków, fabryka traktorów, zakłady produkujące beton.

W latach wojny 1939 – 1945 Ziemia Choszczeńska należała do rejencji w Pile wchodzącej w skład prowincji Pomorze. Uprawiana tu polityka niemiecka, nasilenie propagandy antypolskiej i duży stopień militaryzacji terenu (koszary, poligony, składy wojskowe). Władzę sprawowała Narodowosocjalistyczna Niemiecka Partia, która kierowała całym życiem politycznym, społecznym i gospodarczym. Podobnie jak inne obszary Pomorza Zachodniego, Ziemia Choszczeńska w czasie wojny była miejscem pracy niewolniczej, zorganizowanej przez hitlerowców dla tysięcy obcokrajowców przywiezionych z krajów okupowanych. Największą liczbę robotników przymusowych stanowili Polacy przywiezieni z Generalnej Guberni i innych dzielnic Polski. W granicach Państwa Polskiego Ziemia Choszczeńska znowu znalazła się dopiero w 1945 r. Walki z silnym niemieckim zgrupowaniem dowodzonym przez gen. Hansa Voigta rozgrywały się od 29 stycznia do 3 marca 1945 r. 31 stycznia wojska radzieckie zdobyły Bierzwnik, 8 lutego – Krzęcin i Recz, a 22 lutego – Choszczno. W czasie wojny na terenie Choszczna działał obóz jeniecki Oflag II B, którego więźniami byli m.in. Leon Kruczkowski, mjr Henryk Sucharski oraz red. „Przeglądu Sportowego” Zygmunt Weiss. Po wojnie w 1946 r. Starostwo Powiatowe w Choszczynie włączono do województwa szczecińskiego.

W 1975 r. wprowadzono kolejny etap tzw. reformy administracyjnej, na mocy której zniesiono powiaty. Wcześniej w 1972 r. w miejsce istniejących bardziej licznych gromad utworzono gminy: Choszczno, Recz, Drawno, Bierzwnik i Krzęcin, które znajdowały się w granicach administracyjnych nowego województwa gorzowskiego. Wiele osób związanych w powiecie z województwem szczecińskim uznało nową przynależność za czynnik, który nie polepszył szans rozwojowych nowych gmin.

W styczniu 1999 r. po wejściu w życie nowej reformy administracyjnej (ustawy o utworzeniu powiatów i nowych województw) powstał nowy Powiat Choszczeński, wchodzący w skład województwa zachodniopomorskiego. Do nowego powiatu weszły gminy: Choszczno, Drawno, Recz, Pełczyce, Bierzwnik i Krzęcin.

V. Komunikacja

Choszczno będące siedzibą powiatu, jest oddalone około 70 km od Szczecina, 60 km od Gorzowa, 170 km od Poznania, 160 km od Terminalu Portowego w Świnoujściu, ok. 90 km od portu lotniczego w Goleniowie i około 500 km od Warszawy. Przez miasto przebiegają następujące drogi wojewódzkie: 175, 160, 161, 122. W powiecie czynnych jest 7 stacji kolejowych: Sokoliniec, Recz, Choszczno, Rębusz, Stary Klukom, Słonice i Bierzwnik.

1. Drogi krajowe

Głównym szlakiem komunikacyjnym na terenie Powiatu Choszczeńskiego jest droga krajowa nr 10 Bydgoszcz – Szczecin, której długość na obszarze powiatu wynosi 31,4 km. Jest to niewielki odcinek drogi znajdujący się w północnej części powiatu, w gminach Drawno (9,4 km) i Recz (22 km).

2. Drogi wojewódzkie

Przez teren Powiatu Choszczeńskiego przebiegają 4 drogi wojewódzkie zarządzane przez Zachodniopomorski Zarząd Dróg Wojewódzkich w Koszalinie, Rejon Dróg Wojewódzkich w Pyrzycach:

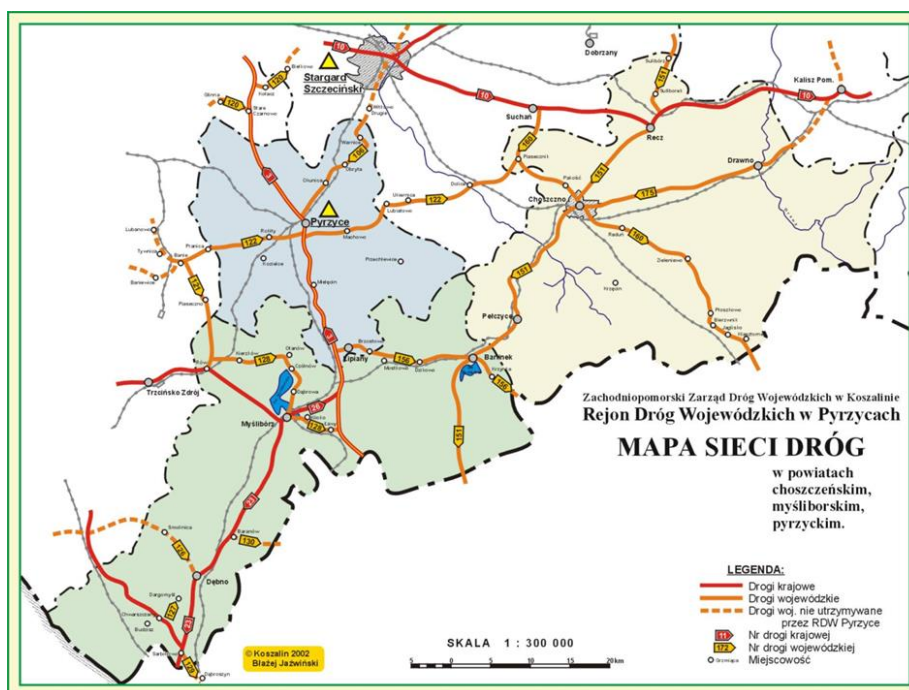
Droga nr 122– Krajnik Dolny – Krzywin – Banie – Pyrzyce – Piasecznik

Droga nr 151– Świdwin – Łobez – Węgorzyno – Recz – Barlinek– – Gorzów Wielkopolski

Droga nr 160– Suchań – Piasecznik – Choszczno – Drezdenko – Międzychód – Gorzyń – Lewice –Miedzichowo

Droga nr 175– Drawsko Pomorskie – Kalisz Pomorski – Choszczno

Grafika nr 2. Drogi wojewódzkie na terenie Powiatu Choszczeńskiego.

3. Drogi powiatowe

Długość dróg powiatowych ogółem: 468 625 km.

Tabela nr 10. Zestawienie dróg powiatowych. Dane uzyskane za pośrednictwem Powiatowego Zarządu Dróg w Choszczynie.

Gmina Bierzwnik	Gmina Choszczno	Gmina Drawno	Gmina Pełczyce	Gmina Krzęcin	Gmina Recz
2222 Z Recz – Suliszewo – Zieleniewo – Rębusz – Chłopowo – Krzęcin	1711 Z Granica powiatu – Piasecznik	2222 Z Recz – Suliszewo – Kołki – Zieleniewo – Chłopowo – Krzęcin	2153 Z Łaskówko – Żydowo	2212 Z Pełczyce – Krzęcin – Rakowo – Zieleniewo	1765 Z Granica powiatu – Sulibórz
2226 Z Recz – Kiełpino – Brzeziny – Zieleniewo	2200 Z Piasecznik – Radaczewo	2226 Z Recz – Kiełpino – Brzeziny – Zieleniewo	1586 Z Granica powiatu – Pełczyce	2218 Z Zamęcin – Zwierzyń – Żeńsko	2203 Z Sicko – Rybaki
2212 Z Pełczyce – Krzęcin – Rakowo – Zieleniewo	2201 Z Pławie – Witoszyn	2223 Z Suliszewo – Korytowo – Brzeziny	2208 Z Jagów – Łyskowo	2228 Z Choszczno – Krzęcin – Strzelce Krajeńskie	2220 Z Pomień – Rzecko
2231 Z Stary Klukom – Słonice – Rębusz – Bierzwnik – Kolsk –	1767 Z Granica powiatu – Pakość	2223 Z Suliszewo – Korytowo – Brzeziny	2155 Z Stawin – Barlinek	2229 Z Nowy Klukom – Krzęcin	2222 Z Recz – Suliszewo – Zieleniewo – Pławno – Krzęcin
	2202 Z Oraczewice – Choszczno	2233 Z Żółwino – Drawno – Zatom – Granica powiatu	1778 Z Granica powiatu – Sułkowo	2230 Z Krzęcin – Jarosławsko	2225 Z Pamięcin – Lubieniów
	2204 Z Granica powiatu – Stawin – Choszczno	2234 Z Drawno –	1716 Z Granica powiatu – Sułkowo	2158 Z	2226 Z Recz – Kiełpino – Zieleniewo
			2210 Z		2227 Z Grabowiec –

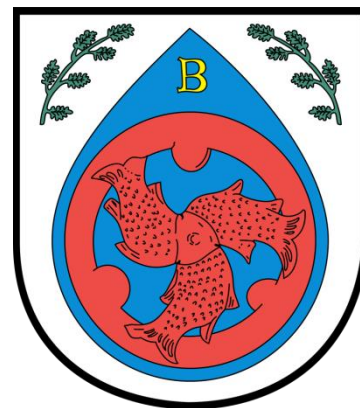
Granica powiatu 2232 Z Rakowo – Pławno 2233 Z Żółwino – Drawno – Dobiegniew 2235 Z Brzeziny – Wygon 2239 Z Ostromięcko – Górzno – Strzelce Krajeńskie 2240 Z Płoszkowo – Wygon – Rokitno 2241 Z Przeczno – Breń 2242 Z Breń – Klasztorne	1785 Z Granica powiatu – Bonin 2206 Z Choszczno – Stary Klukom 2207 Z Witoszyn – Choszczno 2218 Z Zamęcin – Zwierzyń – Żeńsko 2219 Z m.Smoleń 2220 Z Pomień – Rzecko 2221 Z Chępa – Skrzyżowanie Korytowo 2222 Z Recz – Suliszewo – Kołki – Zieleniewo – Chłopowo – Krzęcin 2223 Z Suliszewo – Korytowo – Brzeziny 2228 Z Choszczno – Strzelce Krajeńskie 2231 Z Stary Klukom – Słonice – Bierzwnik – Kolsk – Granica powiatu	Konotop (skrzyżowanie) 2235 Z Brzeziny – Wygon 2224 Z Brzeziny – Barnimie – Dominikowo – Granica powiatu 2236 Z Chomętowo – Dominikowo 2237 Z Niemieńsko – Nowa Korytnica 2238 Z Jażwiny – Bogdanka 2243 Z Bogdanka – Stare Osieczno 2244 Z Roścín – Drawno 2245 Z Drawno – Barnimie	Nadarzyn – Płotno 2158 Z Płonno – Krzyнки – Jarosławsko – Chłopowo 2213 Z Pełczyce – Ługowo – Krzyнки 2211 Z Pełczyce – Sarnik 2159 Z Płonno – Niesporowice 2212 Z Pełczyce – Krzęcin – Rakowo – Zieleniewo 2214 Z Pełczyce – Buszów 2215 Z Ługowo – Będargowo 2216 Z Lubiana – Bolewice 2217 Z Lubiana – Lubianka 2230 Z Krzęcin – Miełęcín – Jarosławsko 2246 Z Przekolno – Krzyнки 2247 Z Jarosławsko – Lipie Góry	Płonno – Krzyнки – Jarosławsko – Sowiniec 2222 Z Recz – Suliszewo – Kołki – Zieleniewo – Rębusz – Krzęcin 2231 Z Stary Klukom – Słonice – Bierzwnik – Kolsk – Granica powiatu 2232 Z Rakowo – Pławno 2247 Z Jarosławsko – Lipie Góry	Nętkowo
70,643 km	97,973 km	91,422 km	98,591 km	71,793 km	38,203 km

VI. Potencjał turystyczny Powiatu Choszczeńskiego

Gmina Bierzwik

1. Położenie i ogólna charakterystyka gminy

Gmina Bierzwik położona jest w południowej części województwa zachodniopomorskiego, w Powiecie Choszczeńskim. Gmina Bierzwik sąsiaduje z następującymi gminami: Choszczno, Drawno, Krzęcin oraz Dobiegniew i Strzelce Krajeńskie. Powierzchnia gminy wynosi 239 km². Gmina charakteryzuje się dużą lesistością, gdyż lasy wynoszą 52,3% jej powierzchni (stanu na dzień 1 stycznia 2019 r.). Lasy tworzą dwa kompleksy, w tym północny Puszczy Drawskiej. Z kolei użytki rolne zajmują 36,3% powierzchni gminy. Ludność Gminy Bierzwik wynosi ogółem 4 724 mieszkańców²⁷, a zaludnienie jej jest jednym z najniższych w województwie zachodniopomorskim. Łącznie ludność gminy zamieszkuje w 42 miejscowościach. W Bierzwiku, jako największej jednostce osadniczej znajduje się siedziba administracji samorządowej.

Herb Gminy Bierzwik

2. Historia gminy

Gmina Bierzwik posiada na swoim terenie liczne zabytki kultury materialnej, które świadczą o bogatej przeszłości historycznej tych ziem. Szczególny rozkwit w sferze kultury duchowej i gospodarczej związany jest z przybyciem w 1294 r. do Bierzwika cystersów. Dawne założenie klasztorne stanowi obecnie dziedzictwo kulturowe o randze ponadregionalnej. Reguła architektoniczna cystersów widoczna w rozwiązaniach budowlanych w Bierzwiku sięga swoją genezą początków zgromadzenia zakonnego. Cystersi posiadali zawiązany z duchowością zakonu program architektoniczny, który zakładał maksymalną prostotę w budownictwie. Surowa reguła zakonu cystersów wykluczała wznoszenie wież oraz ograniczała zdobnictwo w formie malowideł i rzeźb. Stosowane przez cystersów sklepienia żebrowe i ostrołukowe okna miały istotne znaczenie dla rozwoju stylu gotyckiego w budownictwie. Zespół architektoniczny – kościół i obiekty klasztorne zostały w Bierzwiku wybudowane w oparciu o wymienione zasady na przełomie trzynastego i czternastego wieku. W 1957 r. kościół poklasztorny ponownie zaczął pełnić funkcję sakralną. Od 1992 r. na obszarze dawnego klasztoru cysterskiego podjęte zostały prace archeologiczne – architektoniczne zmierzające do odtworzenia wyglądu i historii zespołu klasztornego. Zgromadzony przez pracowników naukowych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu obszerny materiał, potwierdził, że dawny zespół klasztorny jest dziedzictwem kulturowym o najwyższej randze w tej części Europy. W związku z tym w 2001 r. rozpoczęto prace zmierzające do odbudowy świątyni pocysterskiej i odtworzenia zwartego zespołu obiektów klasztornych wokół zamkniętego obwodu wirydarza. W pobliżu dawnego klasztoru usytuowana jest ruina dawnego klasztoru oraz grodzisko wczesnośredniowieczne. Obok wymienionych wyżej obiektów w ewidencji konserwatorskiej znajduje się również między innymi kościół pod wezwaniem Matki Bożej Królowej Polski w miejscowości Klasztorne oraz kościół pod wezwaniem św. Jadwigi w Zieleniewie.

²⁷https://szczecin.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_zachodniopomorskie/portrety_gmin/powiat_choszczenski/gmina_wiejska_bierzwnik.pdf

3. Obiekty zabytkowe

Teren gminy Bierzwnik zdeterminowany jest kulturowo poprzez dwa ważne zjawiska historyczne: w XIII wieku osiedlenie się cystersów i lokowanie przez nich wsi na prawie niemieckim, zaś w połowie XVIII wieku fryderycjańska akcja osadzania na terenach podmokłych ludności „olenderskiej”. W zabudowie historycznej przeważają budynki z końca XIX i początku XX wieku.

Tabela Nr 11. Obiekty wpisane do rejestru zabytków

Miejscowość	Zabytki
Bierzwnik	1. kościół parafialny pw. Matki Boskiej Szkaplerznej; nr rej. 412 z 09.09.1992 r. 2. klasztor pocysterski nr rej. 413 z 10.09.1992 r. 3. kościół i teren klasztoru pocysterskiego nr rej. 410 z 05.09.1992 r. 4. ruina gotyckiego browaru, nr rej. 411 z 08.09.1992 r. 5. grodzisko wczesnośredniowieczne; nr rej. 309 z 12.05.1992 r.
Klasztorne	1. kościół filialny pw. Matki Boskiej Królowej Polski; nr rej. 497 z 22.12.1965 r.
Zieleniewo	1. kościół parafialny pw. Św. Jadwigi; nr rej. 501 z 22.12.1956 r.

4. Przyroda i ochrona środowiska

Gmina Bierzwnik charakteryzuje się niezwykle zróżnicowanym obszarem pod względem przyrodniczym. Na jej terenie znajduje się Drawieński Park Narodowy bogaty w unikalne okazy fauny i flory. Lasy w Gminie Bierzwnik stanowią aż 52,3 % powierzchni ogólnej. Zróżnicowany krajobraz, duża liczba jezior i zieleni, wyróżniona strefa ciszy oraz czyste powietrze stanowią dogodne warunki dla rozwoju turystyki.

Największe z jezior na terenie gminy to: Jezioro Wielkie Wyrwy o powierzchni 221,8 ha, głębokości maksymalnej 12,0 m, długości linii 16.000 m. Jezioro leży w Puszczy Drawskiej. Jego dno jest w wielu miejscach łagodnie opadające, twarde i piaszczyste, bez roślinności dennej. Ciekawostką jeziora jest piaszczysta płycizna łącząca dwa półwyspy w jego północnej części. W wyniku susz i obniżenia poziomu wody można wędrować w niektórych miejscach po dnie jeziora. Ze wsi Łasko droga prowadzi do miejsca biwakowego. Na północ od pola biwakowego znajduje się półwysep, który jest rezerwatem o nazwie "Łasko".

Jezioro Bierzwnik o powierzchni 202,9 ha, głębokości maksymalnej 12,4 m, głębokości średniej 5,4 m, wysokości n.p.m. 69,0 m, szerokości maksymalnej 900 m, długości maksymalnej 5,815 m, długości linii brzegowej misy jeziora 13.150 m.

Jezioro posiada wodę o bardzo dobrej przezroczystości. Pozwala to oglądać bujne dywany podwodnej roślinności. Wyspa na jeziorze porośnięta jest starodrzewiem sosnowo – dębowym. W celu jego ochrony w 1977 r. został w tym miejscu utworzony rezerwat.

Na uwagę zasługuje też Jezioro Smolary (Niesobia) o powierzchni 86,2 ha, głębokości maksymalnej 21,0 m, długości linii brzegowej misy jeziora 6 800 m. Jezioro położone jest w Puszczy Drawskiej. Otoczone jest lasami i oddalone od siedzib ludzkich.

Kolejnym znaczącym zbiornikiem wodnym jest Jezioro Piaseczno (Piaski) o powierzchni 72,6 ha, głębokości maksymalnej 15,7m, długości linii brzegowej 7 100 m. Dno jeziora jest twarde i piaszczyste. Akwen posiada wodę o bardzo dobrej przezroczystości.

5. Ochrona środowiska

Największą uciążliwość dla powietrza atmosferycznego na terenie gminy stanowi tzw. niska emisja. Niska emisja zanieczyszczeń powietrza jest to tzw. emisja komunikacyjna i emisja komunalna pochodząca z lokalnych kotłowni węglowych i indywidualnych palenisk domowych opalanych najczęściej węglem tanim, a więc o złej charakterystyce i niskich parametrach grzewczych.

Gmina Bierzwnik posiada Plan Gospodarki Niskoemisyjnej. Obszary, w których podejmowane są działania: wytwarzanie i dystrybucja energii, budownictwo, transport, gospodarka odpadami i gospodarka wodno – ściekowa, komunikacja z mieszkańcami i edukacja. Władze Gminy Bierzwnik w roku 2019 zainicjowały działania mające na celu powstanie infrastruktury gazowej na terenie gminy, a w pierwszej kolejności w miejscowości Bierzwnik. Gmina Bierzwnik uczestniczy w programach służących poprawie jakości powietrza.

Najważniejszym źródłem zanieczyszczenia wód są ścieki, dla których odbiornikami są na terenie gminy wody powierzchniowe i grunt. Nie bez znaczenia są rozproszone punkty zrzutu ścieków do szamb przydomowych lub gospodarskich zlokalizowane prawie na każdej posesji w gminie z uwagi na częściowy brak kanalizacji.

Istniejące obszary i obiekty chronione na terenie Gminy Bierzwnik:

- Drawieński Park Narodowy (powierzchnia na terenie gminy Bierzwnik to 72 ha) – odznacza się bogactwem występujących tu typów ekosystemów. Większa część lasów Parku ma charakter półnaturalny. Do siedlisk naturalnych należą torfowiska i ekosystemy wodne – rzeki i jeziora. Obszar Parku położony w gminie Bierzwnik nie wyróżnia się szczególnymi walorami, natomiast duże walory krajobrazowe reprezentuje otulina. Obejmuje fragment równiny sandrowej z wcięciami w jej powierzchni rynnami mezotroficznymi jezior Piaski i Rokiet.
- Rezerwat przyrody „Łasko” (16,95 ha) – porośnięty 150 – letnim lasem bukowo – sosnowym z kolonią czapli siwej
- Rezerwat przyrody „Wyspa na jeziorze Bierzwnik” (1,13 ha) o kształcie wrzeciona wyniesionego ponad lustro wody na 5 – 8 metrów. Wyspa bez trzciny, w której występuje rzadko spotykana kłoc wiechowata, liczne okazy lip (3 – 5 m w obwodzie), sosny (2,86 m) i buki.
- Rezerwat przyrody „Źródło Skrzypowe” (1,05 ha) – w dolinie rzeki Kaczynki łączącej jeziora Starzyce i Wielkie, w miejscowości Klasztorne. W podmokłym lesie występują okazy skrzypu olbrzymiego o wysokości 1,5 – 2 m nadając mu charakter podgórski, nietypowy dla lasów nizinnych.

- Obszar Chronionego Krajobrazu „Bierzwnik” (30 634 ha). Zajmuje on tereny leśne, pozostawiając enklawy polne gminy poza granicami. O walorach krajobrazowych decydują głównie: jeziora, bogata rzeźba rynien glacialnych, śródleśne torfowiska i łąki.

Na terenie gminy istnieje 12 obiektów uznanych za pomniki przyrody.

6. Komunikacja

Walorem gminy jest dobra łączność komunikacyjna – przez gminę przebiega droga wojewódzka oraz linia kolejowa Szczecin – Poznań. Droga wojewódzka nr 160 łączy województwo zachodniopomorskie, lubuskie i wielkopolskie. Długość odcinka drogi na terenie gminy Bierzwnik wynosi prawie 20 km.

Ważną funkcję na terenie Gminy spełnia rozbudowana sieć dróg powiatowych. Łączna ich długość w gminie wynosi ponad 70 km. Najdłuższą drogą jest droga nr 2240Z Płoszkowo – Wygon – Rokitno o długości 15 km.

Drogi gminne to drogi o nawierzchni asfaltowej i gruntowej, oraz drogi dojazdowe do pól ornych. Na bieżąco są prowadzone doraźne naprawy dróg. Sukcesywnie poprawiane są warunki techniczne dróg gruntowych.

Transport kolejowy pełni uzupełniającą rolę do transportu drogowego w obsłudze mieszkańców gminy. Obsługę transportową gminy zapewniają:

- stacja Bierzwnik w zakresie ruchu towarowego, osobowego,
- stacja Rębusz w zakresie ruchu osobowego, towarowego,
- linia magistralna Poznań – Szczecin o znaczeniu podstawowym.

7. Edukacja

Na terenie gminy Bierzwnik funkcjonują 3 Szkoły Podstawowe:

- Zespół Szkolno – Przedszkolny im. Dziedzictwa Cystersów Bierzwnickich w Bierzwniku;
- Szkoła Podstawowa w Zieleniewie;
- Szkoła Podstawowa w Łasku.

Przy ZSP im. Dziedzictwa Cystersów Bierzwnickich w Bierzwniku funkcjonuje świetlica, z której korzysta 260 dzieci, dla których oferowane są posiłki.

8. Kultura

W Bierzwniku funkcjonuje samorządowa instytucja kultury Gminny Ośrodek Kultury, utworzony Uchwałą Rady Gminy w Bierzwniku Nr VI/35/2007 z dnia 27 kwietnia 2007 r. Kolejną samorządową instytucją kultury funkcjonującą w gminie Bierzwnik jest Gminna Biblioteka Publiczna w Bierzwniku (GPB) utworzona Uchwałą Rady Gminy w Bierzwniku Nr VI/36/2007. Siedzibą GPB jest miejscowość Bierzwnik.

Od 2008 r. w Bierzwniku, w połowie lipca organizowana jest cykliczna impreza kulturalna pod hasłem „3 Dni na Cysterskim szlaku”. Jest to festyn historyczny organizowany przez Urząd Gminy w Bierzwniku, nawiązujący do cysterskich korzeni Bierzwnika. W programie znajdują się m.in.: koncerty dawnej muzyki cysterskiej, występy artystyczne, zawody łucznicze, pokazy walk rycerskich i obyczajów rycerzy średniowiecznych, pokazy rękodzielników, konkursy i zabawy dla dzieci, zabawa taneczna. W ramach imprezy organizowane są również „Targi Wyrobów Klasztornych”, które mają charakter międzynarodowy i służą wymianie doświadczeń, poznawaniu nowych smaków i kultywowaniu tradycji kulinarnych. Impreza promuje ideę szlaku cysterskiego, nie tylko w aspekcie turystycznym, ale i kulturalnym. Jest to ciekawa oferta kulturalna nie tylko dla mieszkańców gminy Bierzwnik, ale ze względu na okres wakacyjny, również dla turystów przebywających w tym czasie na terenie gminy.

W dniach 11-14 lipca 2019 r. na Wzgórzu Klasztornym w Bierzwniku odbyły się IX Międzynarodowe Targi Wyrobów Klasztornych organizowane podczas cyklicznego wydarzenia „3 DNI NA CYSTERSKIM SZLAKU”;
fot. UG Bierzwnik

Poza wymienioną imprezą każdego roku organizowane są wydarzenia rozrywkowe w pierwszy weekend maja, a także dożynki gminne. Ponadto odbywają się imprezy okolicznościowe i inne organizowane w ramach filii GOK oraz przez świetlice wiejskie.

Imprezy kulturalne organizowane są również w dużej mierze przez szkoły funkcjonujące na terenie gminy oraz Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej i przy wsparciu Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.

9. Sport

Kluby sportowe:

- Młodzieżowo Uczniowski Ludowy Klub Sportowy „Orzeł” Bierzwnik. W skład wchodzi dwie drużyny – juniorów i seniorów. Klub sportowy powstał w wyniku przekształcenia Klubu Sportowego Zjednoczeni Zieleniewo. Opiera swoją działalność na piłce nożnej.
- Ludowo – Uczniowski Klub Sportowy "Arabeska" Pławno skupia głównie dzieci w wieku szkoły podstawowej. Ścisłe współpracuje z ZSP im. Dziedzictwa Cysterskiego w Bierzwniku i Szkołą Podstawową w Zieleniewie. Działalność sportową klub opiera na sekcji piłki nożnej drużyny trampkarzy młodszych, uczestniczących w rozgrywkach PZPN w Szczecinie.
- Ludowo Parafialny Uczniowski Klub Sportowy "Wiktoria" Zieleniewo zrzeszony jest w pionie Ludowych Zespołów Sportowych. Jest członkiem Zachodniopomorskiego Zrzeszenia LZS w Szczecinie, z siedzibą w Szkole Podstawowej w Zieleniewie. "Wiktoria" jest klubem zrzeszającym przedstawicieli różnych środowisk, z księdzem proboszczem parafii Zieleniewo na czele. Klub jest organizatorem wielu imprez sportowo – rekreacyjnych o zasięgu gminnym, powiatowym i wojewódzkim.

Baza sportowa

W Bierzwniku znajduje się nowoczesna, pełnowymiarowa hala sportowa oraz nowe boisko sportowe, co przyczyniło się do rozwoju sportu i rekreacji poprzez możliwość organizowania zawodów i imprez sportowych w gminie Bierzwnik.

10. Turystyka

Gmina Bierzwnik jest atrakcyjnym miejscem wypoczynku, uprawiania sportu i rekreacji dzięki naturalnym walorom przyrodniczym: zróżnicowanemu ukształtowaniu terenu, lasom bogatym w runo, a przede wszystkim licznym jeziorom w otoczeniu czystego powietrza, strefy ciszy, bogatej flory i fauny. Unikatowe zasoby naturalne spowodowały, że cały obszar gminy objęty jest europejskim programem ochronnym Natura 2000. Znajduje się tu również otulina Drawieńskiego Parku Narodowego, dwa Obszary Chronionego Krajobrazu, użytki ekologiczne, pomniki przyrody. Poprzez tworzenie nowych i odnowę już istniejących tras rowerowych, tras nordic – walking oraz ścieżek edukacyjno – przyrodniczych gmina zachęca do podążania „śladami cystersów” oraz aktywnego wypoczynku na łonie natury

Ścieżki edukacyjne, rekreacyjne i przyrodnicze:

- Leśna ścieżka edukacji ekologicznej: przebiega od Ostromęcka wzdłuż północnego brzegu jeziora Bierzwnik do leśniczówki Wielkie Buki. Rozpoczyna się od leśnego parkingu przy polu namiotowym i kąpielisku,
- Ścieżka rekreacyjna wokół jeziora Wygon: Należy skierować się przy krzyżówce we wsi Wygon w stronę Brzeziny. Po przebyciu 3 km dotrzemy do parkingu, który jest początkiem ścieżki. Tam znajdziemy tablicę informacyjną do ścieżki,
- Ścieżka edukacyjna, historyczno – przyrodnicza: biegnie brzegiem Jeziora Kuchta, łączy wzgórze klasztorne z założeniem parkowym nad kanałem Koczyki. Rozpoczyna się od tablicy informacyjnej przed kościołem. Następnie prowadzi do wirydarza. Dalej podążamy w kierunku przykościelnego cmentarza, pozostałości po budynku znajdującym się przed fasadą kościoła oraz pozostałości browaru.

Szlaki piesze i rowerowe gminy Bierzwnik:

- Pieszo – rowerowy: Zieleniewo – północny skraj Rynny Zieleniewskiej – Łasko,
- Pieszo – rowerowy: Zieleniewo – południowy skraj Rynny Zieleniewskiej – Łasko,
- Pieszo: Zieleniewo – Golcza,
- Pieszo: wokół jezior Ramki i Chłodnickiego,
- Rowerowy: PKP Bierzwnik – Ostromęcko – Wielkie Buki – Rębusz wzdłuż jeziora Starzyce z grodziskiem.

Miejsca biwakowe nad jeziorami: Kile Mile, Bierzwnik, Ostromęcko, Rokiet 2, Wielkie Wyrwy 1 i 2, Kosino, Chłodnickie, Kołki i Smolary.

Parkingi leśne: nad jeziorami Wygon i Wielkie Wyrwy, przy drodze Łasko – Brzeziny, za Wygonem przy drodze w kierunku Drawy, obok biwakowiska Smolary, obok Bukowia przy drodze Bierzwnik – Zieleniewo oraz przy szkółce leśnej Wielkie Buki.

Informacje uzyskane za pośrednictwem Urzędu Gminy Bierzwnik.

Gmina Choszczno

1. Położenie i ogólna charakterystyka gminy

Gmina Choszczno położona jest w południowej części województwa zachodniopomorskiego, w Powiecie Choszczeńskim. Niewielka, zachodnia część gminy znajduje się na terenie Równiny Pyrzycko – Stargardzkiej, a pozostała na Pojezierzu Choszczeńskim. Obszar gminy znajduje się w widłach rzek Iny – 16,9 km i Małej Iny – 16,5 km oraz nad rzekami Stobnica – 15,6 km i Wardynka – 17,8 km. Cała gmina zajmuje obszar niespełna 247 km² i podzielona jest pomiędzy miasto oraz 21 sołectw: Gleżno, Kołki, Koplin, Korytowo, Krzowiec, Oraczewice, Piasecznik, Radaczewo, Raduń, Rzecko, Sławęcín, Smoleń, Stary Klukom, Stawin, Stradzewo, Sulino, Suliszewo, Wardyń, Witoszyn, Zamęcín i Zwierzyn.

CHOSZCZNO

Herb Choszczna

2. Historia miasta i gminy

Miasto Choszczno powstało na terenach, które w drugiej połowie XIII wieku zostały włączone do Nowej Marchii, czyli tworzonego na ziemiach polskich i pomorskich państwa margrabiów brandenburskich. Do końca XVII wieku należało do wschodniej (zaodrzańskiej) części Brandenburgii, która w XVIII wieku weszła w skład Prus, a potem, w 1871 r. do Niemiec. Od 1945 r. tereny te znajdują się w granicach państwa polskiego.

Na obszarze, na którym powstało Choszczno (niem. Arnswalde – Orli Las), osadnictwo istniało już od epoki kamiennej. Okolica wyludniła się w V wieku n.e., ale w VI wieku pojawiło się tutaj osadnictwo słowiańskie. W samym Choszcznie funkcjonował gród obronny i prawdopodobnie osada handlowa. Pierwsze, pisane informacje o tej okolicy datowane są na początek XIII wieku.

W 1233 r. książę wielkopolski Władysław Odonic uposażył zakon cystersów rezydujący w Kołbaczu dobrami ziemskimi w okolicach jeziora Klukom. Również on, ale cztery lata później, uposażył zakon rycerski joannitów nadaniem ziem położonych na wschód od jeziora Klukom z ośrodkiem w Korytowie. Pomiędzy zakonami doszło do konfliktu, który doprowadził do zajęcia Choszczna przez margrabiów brandenburskich w drugiej połowie XIII wieku.

Od średniowiecza do XVIII wieku miasto opasane było wysokim na 9 metrów i długim na 1800 metrów kamienno – ceglany murem obronnym oraz podwójnymi (od zachodu i wschodu) i potrójnymi (od południa) fosami. Taki system obronny sprawił, że do XVII wieku Arnswalde było twierdzą nie do zdobycia. Na terenie znajdującym się wewnątrz murów miasto podzielone było na cztery dzielnice. Obecnie w Choszcznie są 4 osiedla, które wykraczają daleko poza obręb starych murów. Z tamtego okresu przetrwał do dzisiaj kościół pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny, tzw. barbakan i fragmenty murów.

W 1402 r. miasto sprzedano Zakonowi Krzyżackiemu. W roku 1433 rada miejska złożyła hołd lenny królowi polskiemu Władysławowi Jagielle i w tej podległości miasto wytrzymało kilka lat, po czym wróciło w ręce Krzyżaków. Po wybuchu kolejnej wojny polsko – krzyżackiej, w 1454 r. Krzyżacy sprzedali miasto wraz z regionem Elektoratowi Brandenburgii – jednemu z elektoratów Rzeszy.

Kroniki z początków XVI wieku wskazują, że Choszczno było zaliczane do największych miast Nowej Marchii, przed Chojną, Kostrzynem i Myśliborzem. W drugiej połowie XVI wieku Choszczno znajdowało się na drugim miejscu wśród miast nowomarchijskich pod względem ilości mieszkańców. W XVII wieku spadło znaczenie miasta, głównie z powodu licznych epidemii, pożarów i działań wojennych, prowadzonych w ramach wojny trzydziestoletniej.

Od XVII do początków XX wieku mieszkańcy zajmowali się przede wszystkim rolnictwem i rzemiosłem. Zbudowana w 1847 r. linia kolejowa sprzyjała powstawaniu i rozwojowi przemysłu. Do 1945 r. powstały tu m.in. fabryki: zapalek, maszyn rolniczych, sukna, papy, drutu i cukru. Szczególny udział w rzemiośle i handlu miała też społeczność żydowska, zaangażowana głównie w prowadzenie małych handlowych firm rodzinnych, które Niemcy zlikwidowali w latach 1933 – 1935.

Zniszczenia spowodowane walkami o miasto w lutym 1945 r., przyczyniły się do prawie całkowitego zaniku gospodarczej roli miasta. Po II wojnie światowej najpierw zaczął funkcjonować handel, potem zakłady przemysłowe, a tak naprawdę wszystkie zaległości zaczęto niwelować dopiero w latach 60. ubiegłego wieku. To wtedy ruszyło m.in. budownictwo i rozbudowa sieci wodociągowo – kanalizacyjnej. Pomimo trudnego okresu, miasto zdobywało laury w konkursach małych miast pod nazwą „Mistrza gospodarności”. Na przełomie 1989/1990 r. wraz z przemianami ustrojowymi w Polsce ruszyły również przemiany gospodarcze w Choszcznie²⁸.

3. Obiekty zabytkowe

Świadectwem bogatej przeszłości gminy są zabytki zlokalizowane na jej terenie. W wielu miejscowościach natknąć się można na zabytkowe kościoły zachwycające swoim wyglądem. Zlokalizowane są one między innymi w miejscowościach: Piasecznik, Sławęcín, Stradzewo, Chełpa, Rzecko, Suliszewo, Kołki, Korytowo, Wardyń, Raduń, Stary Klukom, Smoleń, Zamęcín, Zwierzyń. Wśród zabytków gminy znajdują się również:

Mury miejskie i barbakan. Mury obronne pochodzą z XIV i XV wieku. W ich ciągu usytuowane były trzy bramy, siedem baszt i 36 czatowni, a obwarowania wzmacniał podwójny system wałów i fos. Bramy znajdowały się przy głównych wjazdach do miasta: Brama Kamienna prowadziła w kierunku Barlinka i Myśliborza, Brama Młyńska w kierunku Stargardu, natomiast Brama Wysoka w kierunku Dobiegniewa. W XV i XVI wieku rozbudowano je o tzw. przedbramia i choć mury, które utraciły swój walor obronny, rozbierano już od XVIII wieku, to jednak do dzisiaj zachowały się ich fragmenty, w tym jeden z piękniejszych zabytków, czyli gotycka baszta z przedbramia Bramy Kamiennej (potocznie zwana barbakanem, róg ul. Piastowskiej i Wolności). Zniszczona w czasie II wojny światowej została odbudowana w 1961 r.

Gotycka baszta z przedbramia Bramy Kamiennej (potocznie zwana barbakanem, róg ul. Piastowskiej); fot. UM w Choszcznie.

²⁸ na podstawie: <https://choszczno.pl/historia-miasta/>

i wyremontowana w 2010 r. Obecnie znajduje się w niej siedziba Rady Miejskiej w Choszcznie oraz Miejska Biblioteka Publiczna im. Marii Dąbrowskiej w Choszcznie.

Kościół rzymskokatolicki pw. Narodzenia Najświętszej Maryi Panny. Wybudowany przez Joannitów w XIV wieku na miejscu XIII-wiecznej świątyni granitowej. W bocznej ścianie prezbiterium znajduje się najciekawszy i najcenniejszy choszczeński zabytek, czyli tzw. Drzewo Jessego. To ceramiczna płaskorzeźba z genealogicznym drzewem Chrystusa, z którego wyrastają pnie z gałęziami zakończonymi wizerunkami królów żydowskich. To unikat na skalę europejską. Wewnątrz kościoła jest więcej ciekawych zabytków, w tym m.in. epitafium nagrobne burmistrza Mikołaja Rebentischa z XV wieku oraz epitafium nagrobne kolatorki Elżbiety von Schack z 1787 r.

Zespół szpitalny. Składa się z sześciu zabytkowych obiektów, w większości wybudowanych na początku XX wieku. W XIX wieku w Arnswalde funkcjonowały szpitale św. Ducha i św. Jerzego, a do budowy obecnego szpitala przystąpiono w 1897 r. z inicjatywy landrata Wolf von Gersdorfa. Uroczyste otwarto go 5 listopada 1905 r., a nazywano „joannickim”, bo to właśnie ten zakon w 1904 r. przejął patronat nad budową. W 1912 r. przemianowano go na szpital powiatowy i tu ciekawostką jest to, że już w 1939 r. leczono w nim ponad dwa tysiące pacjentów. Na terenie obecnego zespołu szpitalnego znajduje się jeszcze pięć innych budynków objętych ochroną konserwatorską, w tym m.in. pralnia (1905), szpital (1910), szpital dla zakaźnie chorych (1912), urząd skarbowy (1935) i dom mieszkalny (lata 20. XX wieku).

Odwrócona Karta Historii. Pomnik upamiętnia jeńców obozu Oflag II B Arnswalde. Oprócz nazwy „Odwrócona Karta Historii” funkcjonuje również (i tak jest opisywany na mapach) pod nazwą Pomnik Pamięci Jeńców Oflagu II B Arnswalde. Jeńcami byli głównie oficerowie, a wśród znanych wojskowych, przez jakiś czas w obozie był przetrzymywany major Henryk Sucharski, obrońca Westerplatte.²⁹

Ponadto na terenie miasta znajdują się następujące atrakcje turystyczne: Lipa Czarnieckiego, Zespół Dworca Kolejowego, Wodociągowa Wieża Ciśnień. Interesującym miejscem, które zwróci uwagę entuzjastów historii jest Muzeum Ziemi Choszczeńskiej. W jego zbiorach znajduje się kilkaset zabytków ruchomych z okresów od epoki kamiennej do współczesności, w tym m.in. dokumenty, fotografie, broń, ceramika, pieczęci, monety, a nawet gotyckie elementy architektury. Muzeum prowadzi działalność wystawienniczą, naukową i popularyzatorską. Od chwili powstania, czyli od 1995 r., jego merytorycznym patronem jest Regionalne Towarzystwo Historyczne Ziemi Choszczeńskiej, natomiast opiekuje się nim historyk dr Grzegorz Jacek Brzustowicz³⁰.

4. Przyroda i ochrona środowiska

Lasy w gminie Choszczno pełnią ważną funkcję ekologiczną i gospodarczą oraz podnoszą atrakcyjność turystyczną regionu.

Szatę roślinną obszaru stanowi flora, czyli gatunki roślin występujące w gminie, oraz roślinność, czyli zbiorowiska roślinne związane z określonymi biotopami o charakterystycznej kombinacji czynników ekologicznych, które odzwierciedlane są w zestawieniu gatunków budujących określoną fitocenozę (zbiorowisko roślinne). Szata roślinna jaką posiada gmina

²⁹ [Pomnik "Odwrócona karta historii" - Pomorze Zachodnie Travel \(wzp.pl\)](http://Pomnik%20%22Odwr%C3%B3cona%20karta%20historii%22%20-%20Pomorz%20Zachodnie%20Travel%20(wzp.pl))

³⁰ <https://choszczno.pl/zwiedzanie/>

Choszczno odpowiada rolniczo-leśnemu charakterowi gminy i jest typowa dla tego sposobu wykorzystania gruntów. Nie brak tu terenów o naturalnym charakterze i większym zróżnicowaniu szaty roślinnej. Należą do nich torfowiska, liczne systemy wodno-błotne oraz lasy³¹.

Zgodnie z regionalizacją fizycznogeograficzną Jerzego Kondrackiego gmina Choszczno została zakwalifikowana do prowincji Europejsko-Zachodniosyberyjskiej Palearktyki, krainy Południowobałtyckiej, dzielnicy Bałtyckiej. Na obszarze gminy wykazano bogaty skład gatunkowy zwierząt bezkręgowych i kręgowych. Najcenniejsze siedliska fauny w gminie związane są z terenami podmokłymi - jeziorami, oczkami wodnymi, trzcinowiskami, które osadzone wśród uprawnych pól zapewniają dobrą bazę żerową. Występują tu gatunki, które preferują tereny o strukturze mozaikowej polno - leśnej takie jak orlik krzykliwy i kania ruda. Szczegółowa inwentaryzacja gatunków, wraz z ich stanowiskami zawarta jest w "Waloryzacji przyrodniczej gminy"³².

5. Obszary i obiekty chronione

Na terenie Gminy Choszczno zlokalizowanych jest kilka form ochrony przyrody i krajobrazu. Poniżej przedstawiono ich krótką charakterystykę.

Obszary NATURA 2000. W gminie znajdują się dwa obszary sieci Natura 2000, tj.: obszar specjalnej ochrony ptaków (OSO, tzw. ostoja ptasia) pod nazwą „Lasy Puszczy nad Drawą” PLB320016 oraz obszar mający znaczenie dla Wspólnoty (OZW, tzw. ostoja siedliskowa) pod nazwą „Dolina Iny koło Recza” PLH320004³³.

Obszary chronionego krajobrazu. Na obszarze gminy Choszczno położone są częściowo dwa obszary chronionego krajobrazu: „D” (Choszczno - Drawno) i „F ” (Bierzwnik).

Pomniki przyrody. W gminie Choszczno według informacji uzyskanych na podstawie Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody, znajduje się 48 pomników przyrody. Są to drzewa pojedyncze oraz drzewa występujące w grupach³⁴.

6. Komunikacja

Przez teren gminy przebiegają cztery drogi wojewódzkie (nr 151 Gorzów Wlkp. – Świdwin, nr 160 – Suchań – Miedzichowo, nr 122 Krajnik Dolny – Piasecznik i nr 175 Choszczno – Drawsko Pomorskie) oraz linia kolejowa łącząca Szczecin z Poznaniem. Nieduże odległości do drogi krajowej nr 10, stwarzają warunki do dogodnych połączeń drogowych, kolejowych i lotniczych³⁵.

7. Edukacja

Na terenie Gminy funkcjonują następujące jednostki oświatowe:

Przedszkola³⁶:

- Przedszkole nr 1 z Oddziałami Integracyjnymi w Choszcznie,

³¹ Program Ochrony Środowiska dla Miasta i Gminy Choszczno, str. 52-55;
<https://bip.choszczno.pl/dokumenty/11364>

³² Waloryzacja Przyrodnicza Gminy Choszczno; <https://bip.choszczno.pl/dokumenty/7953>

³³ Program Ochrony Środowiska... str. 62-63.

³⁴ <http://crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/search.jsf>

³⁵ <https://choszczno.pl/o-miescie-gminie/polozenie/>

³⁶ <https://choszczno.pl/edukacja/przedszkola/>

- Publiczne Przedszkole nr 2 z grupą żłobkową im. Tęczowa Kraina w Choszcznie,
- Publiczne Przedszkole nr 4 im. Słoneczna Czwórka w Choszcznie,
- Publiczne Przedszkole nr 5 z grupą żłobkową w Choszcznie.

Ponadto na terenie gminy funkcjonują również przedszkola prywatne:

- Żłobek i Przedszkole „Ancymonek” w Choszcznie,
- Przedszkole polsko – angielskie „Oxford House” w Choszcznie.

Szkoły Podstawowe³⁷:

- Szkoła Podstawowa nr 1 im. Wojska Polskiego w Choszcznie,
- Szkoła Podstawowa nr 3 im. Leona Kruczkowskiego w Choszcznie,
- Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Korytowie,
- Szkoła Podstawowa im. Marii Konopnickiej w Sławęcinie,
- Szkoła Podstawowa nr 1 im. Jana Brzechwy w Suliszewie,
- Szkoła Podstawowa im. Janusza Korczaka w Zamęcinie.

8. Kultura

W Choszcznie funkcjonują następujące placówki kultury:

Choszczeński Dom Kultury

Choszczeński Dom Kultury jest samorządową instytucją kultury. Podstawowym zadaniem jest oferowanie mieszkańcom naszego miasta i okolic wielu zróżnicowanych form obcowania z kulturą i sztuką (koncerty wokalne – muzyczne, występy artystyczne, realizacje sceniczne, spotkania teatralne, literackie, kabaretony, pokazy kinematograficzne, zajęcia umuzykalniające i taneczne)³⁸.

Miejska Biblioteka Publiczna im. Marii Dąbrowskiej w Choszcznie

Z dniem 1 listopada 1974 r. rozpoczęła się w Choszcznie historia Biblioteki Publicznej. Aktualnie Biblioteka składa się z wypożyczalni i czytelni dla dorosłych oraz oddziału dla dzieci.

Wypożyczalnia dla Dorosłych zapewnia Czytelnikom wolny dostęp do: książek naukowych, popularnonaukowych z różnych dziedzin wiedzy, literatury pięknej dla dorosłych, również w językach obcych, lektur szkolnych dla młodzieży powyżej 16 roku życia, „książek mówionych” (na płytach CD) oraz audiobooków.

Zbiory Oddziału dla Dzieci zostały dostosowane do potrzeb najmłodszych czytelników. Prowadzone są tutaj różnorodne działania animacyjne z dziećmi i młodzieżą oraz warsztaty czytelnicze, a także zajęcia z kodowania na macie. Odbywają się tutaj także cykliczne spotkania Młodzieżowego Dyskusyjnego Klubu Książki oraz spotkania rodzinne.

Ponadto Biblioteka Publiczna w Choszcznie organizuje spotkania autorskie, wystawy, konkursy, lekcje biblioteczne i prelekcje³⁹.

³⁷ <https://choszczno.pl/edukacja/szkoly/>

³⁸ <https://chdk.choszczno.pl/o-nas/>

³⁹ <http://mbp.choszczno.edu.pl/>

9. Sport

W Choszcznie znajduje się sieć atrakcji sportowo – turystycznych, w tym m.in.: kąpielisko i plaża miejska, wypożyczalnia sprzętu pływającego, komplet boisk ze sztuczną nawierzchnią, tor rowerowy, place zabaw, siłownie zewnętrzne, street workout, a także mola i przystanie wędkarskie⁴⁰. Infrastrukturę sportową w Choszcznie uzupełniają:

Obiekt pływalni „Wodny Raj” w Choszcznie powstał w latach 1998 – 2000, a uroczyste przekazanie obiektu do użytku publicznego nastąpiło dnia 7 kwietnia 2000 r. Pływalnia funkcjonuje w strukturze organizacyjnej Centrum Rekreacyjno-Sportowego w Choszcznie, służąc swoją bazą mieszkańcom miasta, powiatu i regionu zachodniopomorskiego. W basenie prowadzone są zajęcia nauki i doskonalenia pływania dzieci i młodzieży, odbywają się również liczne zawody pływackie⁴¹.

Pole Golfowe Modry Las jest malowniczym, otoczonym brzoźowo – sosnowymi lasami miejscem do uprawiania tej dyscypliny sportu. Mistrzowskie, 18 – dołkowe pole zlokalizowane jest tuż za Choszcznem. Otwarte zostało przez legendarnego Gary’ego Playera w 2009 r. Już rok później, prestiżowy amerykański Golf Inc. umieścił je wśród finalistów konkursu na najpiękniejsze pole na świecie. W roku 2014, niemieckie czasopismo golfowe Golf Journal sklasyfikował Modry Las na liście 100 najlepszych w Europie.

10. Turystyka

Obiekty zieleni urządzonej na terenie Gminy Choszczno.

W mieście znajdują się cztery parki: Park im. Kardynała Wyszyńskiego, Skwer Holenderski, Park Moniuszki, które mają charakter spacerowo – wypoczynkowy. Park miejski zwany Miejską Górą stanowi największy kompleks leśny znajdujący się w granicach miasta. Ponadto na terenie całej gminy zlokalizowanych jest 19 parków dworskich, pałacowych, z czego 6 zostało wpisanych do rejestru zabytków.

Trasy rowerowe:

Trasa Pojezierzy Zachodnich. Najmłodszą atrakcją regionu jest 20 – kilometrowy odcinek rowerowej Trasy Pojezierzy Zachodnich, prowadzący od południowej, poprzez miasto, do północnej granicy gminy. Już dziś z Choszczna, można się wybrać na wyprawę, nowo wybudowaną trasą do Pełczyc, Barlinka i dalej w kierunku granicy z Niemcami.

Przez Choszczno trasa poprowadzi od ul. Stawina i dalej: pod wiaduktem, ul. Konopnickiej, Wolności, Kraszewskiego, Słowackiego, promenadą do wysokości byłej plaży wojskowej, ul. Niedziałkowskiego. Na skrzyżowaniu z Piastowską wjedziemy na Wały Piastowskie, potem ścieżką rowerową prowadzącą wzdłuż ul. Władysława Jagiełły, aż do ronda Partnerstwa. Kolejny etap prac zakłada powstanie trasy od skrzyżowania z ul. Polną do Pakości, biegnącej wzdłuż drogi wojewódzkiej nr 160. Dalsza część zostanie oznakowana, aż do mostu na rzece Inie. Finalnie ten 420 kilometrowy odcinek (tzw. Pojezierny) da możliwość przejechania trasy od granicy z Niemcami, aż do Białego Boru.

Trasa promenadą wokół jeziora Klukom. Znajdujące się w centrum miasta jezioro Klukom, okala ponad 6 – kilometrowa promenada, która idealnie nadaje się również na rowerowe przejażdżki.

⁴⁰ <https://choszczno.pl/sport/obiekty-sportowe/>

⁴¹ <https://crs.choszczno.pl/plywalnia/>

„Szlak zielony”. Na terenie gminy znajduje się tylko jeden szlak turystyczny, oznakowany zgodnie z przepisami PTTK. Jest to „Szlak zielony”, o długości 16,7 km, który wiedzie z Choszczna do Recza.

„Rowerem po Ziemi Choszczeńskiej” – jest to główny szlak turystyczny gminy, opracowany przez Klub Turystyki Rowerowej „Voyager” (Oddział PTTK w Choszcznie). Trasa prowadzi przez miejscowości: Choszczno – Bonin – Piasecznik – Radaczewo – Sławęcín – Stradzewo – Witoszyn – Pomień – Chełpa – Rzecko – Rzeczeki – Suliszewo – Kołki – Korytowo – Raduń – Nowy Klukom – Krzęcin – Zwierzyn – Żeńsko – Stary Klukom – Zamęcín – Gleżno – Koplín – Choszczno. Jej łączna długość, to 83 km⁴².

Informacje uzyskane za pośrednictwem Urzędu Miejskiego w Choszcznie.

Gmina Drawno

1. Położenie i ogólna charakterystyka gminy

Gmina Drawno to gmina miejsko – wiejska położona we wschodniej części Powiatu Choszczeńskiego. Obszar gminy Drawno sąsiaduje z następującymi gminami: od strony północnej z gminą Kalisz Pomorski, północno – zachodniej z gminą Recz, od zachodu z gminą Choszczno, a od południa z gminami: Bierzwnik i Dobiegniew (województwo lubuskie). Teren gminy ma równoleżnikowy, wydłużony kształt, obejmujący powierzchnię 321 km² położoną pomiędzy 15.37 – 16.02 długości geograficznej wschodniej i 53.07 – 53.19 szerokości geograficznej północnej. Przez gminę Drawno prowadzi droga krajowa nr 10 w jej północnej części, łącząca Kalisz Pomorski z Reczem oraz droga wojewódzka nr 175, łącząca Drawno z Kaliszem Pomorskim (14 km) i Choszcznem (24 km).

Herb Miasta i Gminy Drawno

Gmina Drawno składa się z 54 miejscowości i 12 sołectw (Barnimie, Brzeziny, Chomętowo, Dominikowo, Drawno, Kiełpino, Konotop, Niemieńsko, Podlesie, Świąciechów, Zatom i Żółwino). Na dzień 31 grudnia 2020 roku gminę zamieszkiwało 4 925 osób.

Pod względem użytkowania terenu gmina zalicza się do obszaru rolniczo – leśnego, a jej funkcjami wiodącymi są rolnictwo, leśnictwo oraz turystyka i wypoczynek. Niezaprzeczalnym atutem miasta Drawna jest jego położenie pomiędzy dwoma jeziorami: Grażyna (Dubie Południowe) i Adamowo (Dubie Północne), przez które przepływa jedna z najczystszych rzek w Polsce – Drawa. Taki sposób użytkowania gruntów, przy niewielkiej ilości przemysłu na obszarze gminy, sprzyja rozwojowi agroturystyki oraz ekoturystyki.

2. Historia miasta i gminy

Złożony krajobraz kulturowy obszaru dzisiejszej gminy Drawno ukształtował się w wyniku burzliwych dziejów pogranicza trzech organizmów państwowych: Pomorza, Brandenburgii i Wielkopolski. Pograniczny charakter terenu został utrwalony w kolejnych podziałach administracyjnych tych ziem i jest czytelny do dnia dzisiejszego.

Pierwsze ślady działalności człowieka na terenie ziemi drawieńskiej pochodzą z późnego paleolitu (ok. 9 tys. lat temu). Ciągłość napływu różnorodnych grup kulturowych

⁴² <https://choszczno.pl/trasy-rowerowe/>

zapewniała rzeka Drawa. O atrakcyjności terenu przesądzała duża ilość rzek, jezior i lasów oraz dogodne ukształtowanie terenu sprzyjające osadnictwu. Proces osadniczy został zahamowany dopiero w okresie wędrówek ludów. Ponowne zasiedlenie obszaru pomiędzy Drawą a Iną i Małą Iną miało miejsce w VII w., kiedy ziemie pomiędzy Odrą i Wisłą zasiedlane były przez plemiona słowiańskie. Okolice Ziemi Choszczeńskiej znalazły się w strefie oddziaływań plemion pomorskich, które pozostawiły po sobie trwałe ślady osadnicze w postaci wsi i grodów obronnych. Przypuszcza się, że szereg nazw miejscowości na terenie dzisiejszej gminy Drawno posiada słowiański rodowód (np. Zatom, Dominikowo, Niemieńsko, Kiełpino). Położenie pomiędzy dwoma jeziorami połączonymi rzeką i leśne otoczenie przesądziły o walorach obronnych Drawna, gdzie pomiędzy wiekiem X a XIII funkcjonował gród słowiański. W X wieku obszar dzisiejszego Drawna wraz z całym Pomorzem Zachodnim został włączony do państwa polskiego przez Mieszka I. Na okres XI-XII wieku przypada rywalizacja o Ziemię Choszczeńską pomiędzy Piastami a książętami pomorskimi, którzy dążyli do usamodzielnienia swojego władztwa na tych terenach. Od połowy XIII wieku rozpoczęła się stopniowa ekspansja margrabiów brandenburskich, którzy ostatecznie opanowali cały teren aż po Gwdę na wschodzie w 1296 r., po śmierci Przemysła II.

Zajęte ziemie weszły w skład Marchii Brandenburskiej tworząc tzw. Nową Marchię. Wówczas Drawno przeszło we władanie rycerskiego rodu Wedlów, którzy na terenie dawnego grodziska wzniesli zamek. Wedlowie zmienili nazwę dawnej osady na Wedele. Nazwa ta po raz pierwszy pojawia się w źródłach pisanych w 1313 r. Jeszcze w XIV wieku została zmieniona na Neu Wedel, do 1945 r. – Neuwedel. Okres późnego średniowiecza był czasem ciągłej walki militarnej pomiędzy rywalami politycznymi dążącymi do dominacji nad Ziemią Drawieńską. Z rąk Marchii Brandenburskiej Drawno przeszło pod panowanie Luksemburgów, w 1402 r. sprzedano je Zakonowi Krzyżackiemu, a następnie elektorowi brandenburskiemu. W czasach pomorsko – brandenburskiego konfliktu o sukcesję szczecińską (w latach 1466 – 1472) Drawno znalazło się pod panowaniem pomorskim. Długotrwałe konflikty militarne na tym obszarze oraz ciągłe zmiany przynależności polityczno – administracyjnej nie sprzyjały rozwojowi i trwałości osadnictwa. Wpływała też na to charakterystyka silnie zalesionego terenu Puszczy, ubogiego w urodzajne gleby sprzyjające rolniczemu wykorzystaniu terenu.

Odrodzenie osadnictwa na Ziemi Drawieńskiej przypada na wiek XVI i jest efektem akcji kolonizacyjnej zainicjowanej przez właściciela Puszczy Drawskiej – Rüdigera von Wedel. W tym czasie powstały liczne folwarki i skupione wokół nich wsie, w tym: Brzeziny, Niemieńsko, Dominikowo, Rościn. Okres ten jest związany ze zdecydowanym wypieraniem żywiołu słowiańskiego przez napływową ludność germańską. Ważnym wydarzeniem dla historii całego regionu było przyjęcie reformacji.

Podczas wojny trzydziestoletniej (1618 – 1648) Drawno zostało obłożone kontrybucją wojenną, co niekorzystnie odbiło się na rozwoju gospodarczym miasta, choć wypłacona kwota była najniższa spośród wszystkich miast w Powiecie Choszczeńskim. Kataklizmem dziejowym okazało się dla Drawna spustoszenie miasta przez wojska szwedzkie, a zwłaszcza pożar całego miasta w 1690 r., który strawił większość drewnianej zabudowy, a także mury obronne i zamek. Zniszczenie miasta zbiegło się w czasie z utratą wpływów dotychczasowych właścicieli miasta na korzyść coraz bardziej wyklarowanego samorządu

miejskiego. Od roku 1752 można mówić o całkowitym usamodzielnieniu się Drawna spod władzy Wedlów.

Wzrost potęgi państwa pruskiego i rozbiory Polski przyczyniły się do tego, że Nowa Marchia stała się pomostem gospodarczym łączącym Niemcy z obszarami zagarniętymi.

W drugiej połowie XVIII wieku miała miejsce kolejna duża akcja kolonizacyjna w wyniku, której powstały wokół Drawna nowe przysiółki i folwarki – między Drawnem a Święciechowem. Ostatni etap osadnictwa przypadł w okolicach Drawna na lata 1807 – 1833.

Samo miasto ucierpiało w wyniku pożaru w 1805 r. i konieczności wypłaty kontrybucji w związku z pobytami w mieście wojsk francuskich. Po zwolnieniu z tego obowiązku Drawno odbudowano w większej części do 1813 r. W wyniku ustaleń Kongresu Wiedeńskiego kończącego okres wojen napoleońskich zreformowano m.in. struktury administracyjne państwa pruskiego. Podział na powiaty – jednakowe pod względem terytorialnym, ludnościowym i ekonomicznym – znacznie wpłynął na krajobraz kulturowy. Powiaty stały się bardzo trwałym elementem kultury politycznej i gospodarczej państwa pruskiego, dzięki którym stworzono czytelną strukturę osadniczą z instytucjami publicznymi o charakterystycznych formach architektonicznych, komunikacją lokalną i nowoczesnym prawem budowlanym. Obszar dzisiejszej gminy Drawno wchodził w skład Powiatu Choszczeńskiego (Kreis Arnswalde) w rejencji frankfurckiej. Od początku XVIII wieku głównym źródłem utrzymania miejscowej ludności, oprócz rolnictwa było tkactwo, które utrzymało się w Drawnie do ok. 1800 r. Dopiero w XIX wieku nastąpił nieznaczny rozwój lokalnego przemysłu związanego z przetwórstwem drewna i mleka. W mieście powstała również fabryka wyrobów ceramicznych, hamernia, kuźnica stalownicza, kaflarnia i sieciarnia – jedna z nielicznych istniejących wówczas na terenie Rzeszy. Jednocześnie nastąpił znaczny wzrost liczby mieszkańców, a co za tym idzie rozwój ruchu budowlanego. Istnienie w pobliżu Drawna pokładów glin przyczyniło się do powstania lokalnych cegielni. W 1860 r. naliczono ich aż siedem. Na początku XX wieku w Drawnie mieszkało trzykrotnie więcej ludzi niż na początku XIX wieku, mimo, że liczne pożary miasta miały negatywny wpływ na liczbę ludności. Obok przeważającej ludności ewangelickiej, w Drawnie mieszkała niewielka mniejszość żydowska i katolicka. Żydzi, których liczebność w 1859 r. sięgnęła 192 mieszkańców, mieli w Drawnie swoją synagogę i szkołę.

Od połowy lat 30-tych w związku z wewnętrzną sytuacją Niemiec na terenie Powiatu Choszczeńskiego zaczęto lokować inwestycje związane z infrastrukturą wojskową, takie jak: koszary, poligony, składy wojskowe. W okolicy Drawna wybudowano składy amunicji i magazyny paliw płynnych. Tereny te były miejscem niewolniczej pracy dla tysięcy robotników przymusowych przywiezionych z terenów okupowanych. Krwawe walki w okolicy Drawna miały miejsce od stycznia 1945 r., co było związane z postępującymi działaniami Armii Czerwonej na froncie wschodnim. Drawno zostało zdobyte 12 lutego 1945 r. Zniszczenia wojenne Drawna szacuje się na 25 % przedwojennej zabudowy. Masowa ewakuacja ludności niemieckiej miała miejsce od stycznia 1945 r., choć bezpośrednio po wojnie Drawno zamieszkiwało jeszcze ok. 260 Niemców. Na ich miejsce przybyli następnie nowi osadnicy, głównie ze wschodu oraz Polski centralnej. W historii Drawna rozpoczął się nowy okres związany z rządami administracji Polskiej.

W powojennej historii Drawna czytelne pozostało peryferyjne położenie gminy, mimo licznych reform administracyjnych w dalszym ciągu położonej na granicy województw. To peryferyjne położenie i brak identyfikacji napływowej ludności ze spuścizną i dziedzictwem kulturowym „ziem odzyskanych” wpłynęły hamująco na rozwój tych ziem. Jednakże nieznacznie przekształcony krajobraz kulturowy i przyrodniczy, będący efektem ograniczonej działalności człowieka na tych terenach, stał się niezaprzeczalnym atutem Ziemi Drawieńskiej i ważnym elementem promocji turystycznej gminy⁴³.

3. Obiekty zabytkowe

Na terenie Gminy Drawno zostało zachowanych wiele cennych obiektów zabytkowych o charakterze obronnym, sakralnym, dworskim, oraz związanych z historyczną zabudową. Do Gminnej Ewidencji Zabytków wpisanych jest 169 zabytków. Do najcenniejszych, pochodzących z różnych okresów historycznych, na terenie miasta i gminy należą: Pałac w Brzezinach, budynek Urzędu Miejskiego w Drawnie, Spichlerz – Centrum Informacji Turystycznej w Drawnie, Kościół parafialny w Barnimiu, Kościół w Dominikowie.

4. Przyroda i ochrona środowiska

W drzewostanach lasów gminy bezwzględnie dominuje sosna. Znaczący udział w budowie drzewostanów lasów gminy mają także: buk, dąb i olsza. Na terenie Nadleśnictwa Drawno, zarządzającego większą częścią lasów gminy, sosna występuje na 86% powierzchni leśnej. W południowo-zachodniej części gminy, na terenie obrębu Dominikowo oraz obrębu Głusko występują bory sosnowe. Znaczącym elementem szaty leśnej są lasy bukowe. Panują one w dolinie Drawy na południe od Barnimia; płat buczyny występuje także na zachód od Kiełpina. Odnotowano występowanie zarówno tzw. kwaśnych buczyn, jak i żyznej buczyny pomorskiej z rosnącą w niej perlówką jednokwiatową. Wilgotne lasy porastają zbiorowiska bzu czarnego, występują one także pod rozpadającymi się drzewostanami świerkowymi posadzonymi na siedliskach żyznych lasów liściastych, np. w okolicy Konotopia, w pobliżu doliny Drawy. Rzadkie, lecz spotykane na Polanie Drawieńskiej, są zarośla leszczynowotrzmielinowe, spotykane, np. w okolicy Podegradzia. W okolicy Niemieńska, Dominikowa i Chomętowa - w zasięgu oddziaływania doliny Słopic, na wilgotnych siedliskach, występują także zarośla dereniowo-trzmieliowe. Na odnotowanie zasługuje wstępowanie umiarkowanie ciepłolubnych zbiorowisk okrajkowych związanych z lasami, budowanych przez barwnie kwitnące gatunki i stanowiących znaczący akcent wizualny w krajobrazie. Pospolite są także cenne przyrodniczo, ekstensywne łąki – szuwały turzycowe (lub szuwały rozwinięte na świeżo porzuconych łąkach). Duże ich obszary są np. w dolinie Drawy, powyżej Drawna. Cennym i ważnym składnikiem roślinności gminy są labilne zbiorowiska rozwijające się na świeżych obrywach erozyjnych, podcinanych przez Drawę. Nawiązują one do ciepłych okrajków, elementów roślinności ruderalnej lub do roślinności murawowej. Najbardziej znanym miejscem tego typu jest cenne florystycznie tzw. „Tragankowe Urwisko” w Drawieńskim Parku Narodowym, jednak zwłaszcza na południe od Barnimia (a także między Rościem a Drawnem) jest jeszcze kilkanaście innych podobnych miejsc. We florze gminy Drawno znajduje się ogólnie 288 gatunków rzadkich i zagrożonych wyginięciem w skali regionalnej lub krajowej, są to m.in: gnieźnik leśny, jarząb brekinia, pełnik europejski, turzyca piaskowa, rosiczka okrągłolistna, śnieżyczka przebiśnieg. Na

⁴³ Szczegółowe opracowanie historii miasta Drawna i okolic zawiera opracowanie pt. „Drawno i okolice” autorstwa Grzegorza Jacka Brzustowicza, Granowo - Poznań 1998 r.

terenie Gminy Drawno położone są strefy węzłowe o znaczeniu międzynarodowym (Puszcza Drawska, ze szczególnym uwzględnieniem Drawieńskiego PN) oraz ważne korytarze ekologiczne (Drawa). Świat zwierzęcy jest typowy dla obszarów Województwa Zachodniopomorskiego i cechuje go duża różnorodność. Dużą grupę stanowią rzadkie gatunki dziko żyjących zwierząt wodnych, ssaków, ptaków i ryb itp. Duże znaczenie dla fauny mają czyste wody Drawy i jej dopływów, w których może bytować rzadka ichtiofauna. Najcenniejsze siedliska dla fauny Gminy Drawno związane są z dolinami rzek, jeziorami i śródleśnymi torfowiskami. Rozległe kompleksy suchych borów to tereny faunistycznie bardzo ubogie.

5. Obszary i obiekty chronione

Obszar Gminy Drawno obejmuje swym zasięgiem Drawieński Park Narodowy. Park utworzony został rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 10 kwietnia 1990 r. (Dz.U. Nr 26 poz.151). Na terenie gminy istnieje jeden obszar objęty ochroną rezerwatów (poza obszarami rezerwatowymi ochrony ścisłej wewnątrz Drawieńskiego Parku Narodowego). Jest to „Torfowisko Konotop” zatwierdzone przez Wojewodę Zachodniopomorskiego 3 sierpnia 2007 r. o powierzchni 65,85 ha. Rezerwat położony jest w obrębie ewidencyjnym Wygon, Zatom i Barnimie w gminach Drawno i Bierzwnik. Ponadto dla rezerwatu wyznaczono otulinę o powierzchni 215,99 ha. Na obszarze gminy Drawno położone są częściowo trzy obszary chronionego krajobrazu: „D” Choszczno – Drawno, „F” Bierzwnik i „E” Korytnica Rzeka, wyznaczone na mocy rozporządzenia wojewody gorzowskiego (rozp.nr 12 z 24.11.98, Dz. Urz. Nr 20 poz.266) oraz jeden powołany uchwałą Miasta i Gminy Drawno – OchK „Dominikowo - Niemieńsko” (Uchwała Nr XIX/128/200 Rady Miejskiej w Drawnie z 22 grudnia 2000 r.).

Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 jest systemem ochrony zagrożonych składników różnorodności biologicznej kontynentu europejskiego, wdrażanym od 1992 r. Na terenie Gminy Drawno ustanowiono:

- obszar mający znaczenie dla Wspólnoty Jezioro Lubie i Dolina Drawy PLH320023,
- obszar mający znaczenie dla Wspólnoty Uroczyska Puszczy Drawskiej PLH320046,
- obszar specjalnej ochrony ptaków Lasy Puszczy nad Drawą PLB 320016.

Pomnikami przyrody na terenie gminy są zarówno drzewa pojedyncze, grupy drzew jak i głązy narzutowe. Na terenie Gminy Drawno znajdują się też użytki ekologiczne powołane na podstawie rozporządzeń Wojewody Gorzowskiego nr 9 z dnia 28 sierpnia 1995 oraz nr 14 z dnia 10 grudnia 1998 r. oraz Uchwał Rady Miejskiej w Drawnie z dnia 18 lutego 2008 r. oraz z dnia 23 lutego 2021r. Użytki ekologiczne gminy to:

- „Bagno Hassena” ;
- „Gack II”;
- „Gack I” ;
- „Parszywe Bagno I”;
- „Parszywe Bagno II” ;
- „Parszywe Bagno II” ;
- „Długie Bagno”;
- „Brzozowe Bagna”;
- „Gack III”;

- „Bagno nad Pańskim”;
- „Błędno”;
- „Grążelowe starorzecze”;
- „Żółwińskie Bagno”;
- „Martwy Bór”;
- „Krzywe Bagno I”;
- „Krzywe Bagno II”;
- „Torfowisko Jaźwiny” ;
- „Łąka Pełnikowa w Świąciechowie”.

6. Komunikacja

Głównymi szlakami przechodzącymi przez teren gminy są droga krajowa nr 10 oraz droga wojewódzka nr 175 przebiegająca przez Drawsko Pomorskie – Kalisz Pomorski – Choszczno. Jest to droga tranzytowa, którą odbywa się transport ładunków ciężarowych. Jest również trasą dojazdową dla ruchu sezonowego związanego z turystyką lokalną. Droga ta ma istotny wpływ na kształtowanie zewnętrznych powiązań gminy. Długość dróg w gminie wynosi 163,22 km, w tym dróg wojewódzkich – 16,40 km, dróg powiatowych – 91,422 km oraz dróg gminnych – 55,4 km (w tym utwardzonych – 38,7 km i gruntowych – 16,69 km).

Komunikację publiczną na terenie gminy stanowi tabor Państwowej Komunikacji Samochodowej i jedna czynna linia kolejowa relacji Stargard – Prostynia – Kalisz Pomorski. Druga linia kolejowa, relacji Choszczno – Drawno – Kalisz Pomorski jest nieczynna od 1998 r. Komunikacja autobusowa PKS obejmuje transport na trasie Drawno – Złocieniec. Istnieje możliwość komunikacji prywatnym taborom komunikacji lokalnej.

7. Edukacja

Na terenie Gminy funkcjonują następujące jednostki oświatowe: Szkoła Podstawowa im. Stefana Żeromskiego w Drawnie oraz Przedszkole Miejskie w Drawnie.

8. Kultura

W Gminie Drawno działają:

- Biblioteka Publiczna w Drawnie,
- Drawieński Ośrodek Kultury i świetlice wiejskie w miejscowościach: Barnimie, Dominikowo, Drawno, Kiełpino, Świąciechów i Niemieńsko;
- Galeria Pamiątek Ziemi Drawieńskiej w Spichlerzu w Drawnie;
- Centrum Informacji Turystycznej w Drawnie.

Przy Ośrodku Kultury działa Drawieński Uniwersytet Trzeciego Wieku z sekcjami plastyczną i teatralną. W DOK organizowane są zajęcia wokalne dla dzieci i młodzieży, zajęcia witrażu, decoupage, raz w tygodniu spotyka się zespół śpiewaczy dla dorosłych, brydż sportowy dla dorosłych, a także zajęcia warsztatowe w zależności od zainteresowań, w tym rzeźba w kolorze, sianowije, ozdoby z darów natury, taniec towarzyski, malowanie na szkle i inne. Kilka razy w roku organizowane są wystawy i wernisaże przedstawiające prace wykonane podczas warsztatów.

W świetlicach środowiskowych podczas roku szkolnego dzieci biorą czynny udział w organizowaniu imprez środowiskowych, przygotowują programy artystyczne, otrzymują

pomoc w odrabianiu lekcji, uczą się samoakceptacji, zasad funkcjonowania w grupie rówieśniczej, samodzielnego rozwiązywania problemów i konfliktów, wzajemnej tolerancji oraz stosowania nabytych umiejętności w życiu codziennym. W czasie ferii zimowych i letnich wakacji organizowane są zajęcia profilaktyczno-wychowawcze, w tym nauka obsługi komputera, gry świetlicowe, konkursy plastyczne, doskonalenie umiejętności manualnych oraz gry i zabawy na powietrzu i piesze wycieczki.

Od kilku lat na terenie gminy mają siedzibę Koła Gospodyń Wiejskich, (m.in. w Drawnie, Dominikowie, Barnimiu, Kiełpinie, Niemieńsku i Święciechowie), które czynnie uczestniczą w życiu kulturalnym gminy Drawno.

Świetlice wiejskie oraz Drawieński Ośrodek Kultury proponują swoim mieszkańcom m.in. przegląd jasełek oraz szopek bożonarodzeniowych, ferie zimowe, Dzień Babci i Dziadka, Dzień Kobiet, powitanie wiosny, „Dzień Ziemi”, Dzień Matki, Halloween, święto dyni, spotkania wigilijne, Finał Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy, Dzień Osadnika i Kombatanta, Spotkania Artystów, Działaczy i Twórców Kultury terenu gminy Drawno, bal ósmoklasistów, Noc Świętojańską, dożynki gminne, zabawy sylwestrowe.

9. Sport

Bazę sportową w gminie tworzą:

- boiska do piłki nożnej w Drawnie i Barnimiu,
- kort tenisowy w Drawnie przy zespole boisk sportowych "Orlik",
- przystanie wodne w Drawnie – PTTK, Drawieńskiego Parku Narodowego, Szkolnego Klubu Żeglarskiego Drawa w Drawnie przy Szkole Podstawowej oraz prywatne, usytuowane przy kwaterach turystycznych,
- hala sportowa z widownią w Szkole Podstawowej w Drawnie),
- obiekt sportowy "Orlik".

W gminie działają także cztery kluby sportowe:

- Miejski Klub Sportowy „Drawa” w Drawnie,
- Ludowy Klub Sportowy „Świt” w Barnimiu,
- Uczniowski Klub Sportowy „Drawianka” w Drawnie,
- Szkolny Klub Żeglarski „Drawa” w Drawnie.

Na terenie gminy cyklicznie organizowane są imprezy o zasięgu lokalnym i ponadregionalnym: Powitanie wiosny – Nordic Walking, Międzyszkolny Konkurs Skoku Wzwyż „Poskaczmy Razem”, Międzypowiatowe Otwarcie Sezonu w klasie Cadet i Optymist, Biegi Uliczne, Turniej Mini Piłki Ręcznej, „Lato nad Drawą” Rozpoczęcie Sezonu Turystycznego, Turystyczno – Przyrodniczy Maraton Kajakowy, Międzyszkolny Turniej Piłki Ręcznej Plażowej o Puchar Burmistrza Drawna „Na plaży w Drawnie”, Turniej rozgrywek brydżowych i zawody wędkarskie. Impreza rekreacyjna, o charakterze edukacyjnym to „Otwarte Mistrzostwa Drawna w Grzybobraniu”, plenerowa impreza cykliczna dla pasjonatów astronomii – Zlot Miłośników Astronomii w Zatomiu.

10. Turystyka

Gmina Drawno posiada bardzo sprzyjające warunki do rozwoju turystyki. Usytuowanie gminy na obszarach kilkunastu rzek stwarza wyjątkowo korzystne uwarunkowania dla rozwoju ekoturystyki. W celu ochrony przyrody, wzgórz morenowych, jezior i lasów powołano Drawieński Park Narodowy, który w połączeniu ze spływami kajakowymi rzeką Drawą, jest jedną z ważniejszych atrakcji turystycznych gminy. Na terenie gminy występują również inne duże skupiska leśne i jeziorne: Dubie, Dominikowo Duże, Trzebuń, Pańskie, Piaseczno, Karpin i inne. Zauważa się, że ich potencjał turystyczny nie jest wykorzystany w stopniu pełnym. Przeszkodą jest tu brak dostatecznej infrastruktury i sezonowość. Dlatego w najbliższych latach jednym z celów władz gminy jest doprowadzenie poprzez działania inwestycyjne do przedłużenia sezonu turystycznego, tak, aby bez względu na pogodę trwał cały rok.

Maraton kajakowy na Drawie, fot. A. Łukasik

Na terenie gminy znajdują się także zabytkowe kościoły, dwory i parki podworskie. Do najciekawszych zabytków należą Stare Miasto, grodzisko i ruiny zamku z XIV wieku w Drawnie oraz zabytkowe średniowieczne kościoły i liczne folwarczne wsie, które warto obejrzeć. Świadczy to o bogactwie kulturowym tego regionu i możliwości promowania walorów historyczno – kulturalnych gminy.

Ponadto istniejąca sieć rzeczna i jezior na terenie gminy stwarza warunki do rozwijania turystyki kajakowej i żeglugi śródlądowej, która już dziś stoi na wysokim poziomie.

Możliwości rozwoju funkcji rekreacyjno – turystycznej w oparciu o warunki naturalne w granicach gminy są ogromne. Odpowiednie zagospodarowanie turystyczne stworzy możliwości rozwoju funkcji rekreacyjnej również poza letnim sezonem turystycznym. Dostępność lasów, atrakcyjność krajobrazu oraz korzystny mikroklimat stwarzają możliwości zagospodarowania terenów dla różnych form turystyki (ścieżki rowerowe, piesze, konne, nordic walking, ścieżki dydaktyczne, punkty widokowe, zagospodarowanie obszarów wodnych).

Informacje uzyskane za pośrednictwem Urzędu Miejskiego w Drawnie.

Gmina Krzęcin

1. Położenie i ogólna charakterystyka

Gmina Krzęcin jest gminą wiejską, położoną na południowym krańcu województwa zachodniopomorskiego w granicach Powiatu Choszczeńskiego. Od zachodu graniczy z Gminą Pełczyce, od północy z Gminą Choszczno, od południa ze Strzelcami Krajeńskimi (woj. lubuskie), a od wschodu z Gminą Bierzwnik. Obszar gminy przecina linia kolejowa na trasie Szczecin - Poznań. Położona jest na południowym krańcu województwa zachodniopomorskiego, w granicach Powiatu Choszczeńskiego.

Herb Gminy Krzęcin

Pod względem gospodarczym jest to gmina o charakterze rolniczym. Jej powierzchnia wynosi 140,47 km², w tym wody – 321 hektarów i użytki rolne – 9 150 hektarów. Teren gminy zamieszkuje 3 667 mieszkańców. Na terenie gminy znajduje się 28 miejscowości oraz 11 sołectw.

Według danych Urzędu Gminy Krzęcin na dzień 14.04.2021 r. liczba ludności wyniosła 3 523 osób. Gęstość zaludnienia w gminie to 26 osób/km². Największą miejscowością jest Krzęcin, który zamieszkuje 666 osób oraz Granowo – 482 i Chłopowo 423.

2. Historia gminy

W średniowieczu obszar ten kilkakrotnie zmieniał przynależność państwową. W X–XIII wieku wchodził w skład monarchii wczesnopiastowskiej. W 1269 roku został podporządkowany przez margrabiów brandenburskich i został włączony do Nowej Marchii. W XIII–XV wieku stanowił część Ziemi Choszczeńskiej, od XIV w. – Powiatu Choszczeńskiego.

Istniejąca sieć osadnicza wykształciła się w różnym okresie. Zdecydowana większość dużych wsi ma średniowieczne pochodzenie. Około roku 1300 istniały już Żeńsko, Granowo, Objezierze, Rakowo, Chłopowo i Krzęcin. W średniowieczu powstał też Nowy Klukom. Kilka miejscowości posiada metrykę XVIII–wieczną lub z przełomu XVIII i XIX wieku np. Mielęcín, Przybysław, Kaszewo, Pluskocin. Pozostałe osady zostały założone w XIX wieku np. Słonice. Wśród występujących zabytków na terenie gminy Krzęcin spotykamy przede wszystkim obiekty sakralne (kościół) oraz rezydencje ziemiańskie (pałace).

3. Obiekty zabytkowe

W rejestrze zabytków nieruchomości województwa Zachodniopomorskiego, z terenu Gminy Krzęcin odnotowano 14 obiektów wpisanych do rejestru zabytków nieruchomości. Znajdują się one w 9 miejscowościach, którymi to są: Chłopowo (1), Granowo (2), Krzęcin (2), Mielęcín (1), Nowy Klukom (1), Objezierze (1), Przybysław (2), Rakowo (1), Żeńsko (3).

W Gminie Krzęcin jako zabytki ruchome wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków są głównie przedmioty znajdujące się we wnętrzach zabytkowych kościołów w: Chłopowie, Granowie, Krzęcinie, Nowym Klukomie, Objezierzu, Rakowie i Żeńsku. W ewidencji występują także zabytki ruchome w dworze w Przybysławiu. Wyróżniającym się obiektem znajdującym się w wojewódzkiej ewidencji zabytków są witrażyki herbowe znajdujące się w Krzęcinie.

Krzęcin jest wsią o bardzo dawnej metryce średniowiecznej. Została wspomniana w katastrze ziemskim margrabiego Ludwika Starszego z 1337 r. Obszar wioski obejmował 64 łany, z tego 4 stanowiły lenno kościelne, a pozostałe należały do rycerstwa. Już w XIV w. musiała istnieć w Krzęcinie parafia, ale pierwsza wzmianka o niej zapisana została w aktach kapituły kamieńskiej z 4 lutego 1491 r. Pod względem administracji kościelnej Krzęcin – podobnie jak cała Ziemia Choszczeńska, należał do diecezji kamieńskiej. W drugiej połowie XVII wieku kościół w Krzęcinie został włączony do parafii w Chłopowie. Być może stało się to w 1679 r., kiedy to kościół w Krzęcinie spłonął od uderzenia pioruna w wieżę. Dzięki staraniom pastora z Chłopowa – Krzysztofa Fischera i datkom miejscowej szlachty kościół odbudowano. Do odnowionej świątyni w 1681 r. Dorota Maria von Rowedel ufundowała nowy dzwon. W 1690 r. powstały witrażyki z herbami członków rodów posiadających Krzęcin, na przełomie XVII i XVIII wieku ufundowano barokowy ołtarz, a w 1773 r. drugi, mniejszy dzwon o średnicy 70 cm (obecnie w Hamburgu). Ówczesny kościół był najprawdopodobniej budynkiem ryglowym, być może z drewnianą wieżą. W 1809 r. wymieniana jest w Krzęcinie filia parafii Chłopowo, należącej do inspektoratu duchownego w Choszczynie. Neogotycki kościół parafialny powstał od podstaw w 1910 r. Do nowej świątyni przeniesiono niektóre stare elementy wyposażenia: barokowy ołtarz, dzwony, trzy herbowe witrażyki z 1690 r. (czwarty umieszczono w 1928 r. w muzeum w Choszczynie). Niemal równocześnie z budową wykonano nowe wyposażenie wnętrza (organy zbudowane zostały przez firmę Grüneberg ze Szczecina już w 1910 r.). Po II wojnie światowej kościół w Krzęcinie przejęty został przez katolików i poświęcony dnia 23 grudnia 1945 r. W okresie powojennym wygląd kościoła i jego wnętrza z wyposażeniem nie uległ większym zmianom. W pierwszych latach po wojnie zaginął obraz "Ukrzyżowanie" z ołtarza głównego, a następnie został zastąpiony nowym malowidłem o tej samej tematyce. W 1998 r. w prezbiterium zamontowano nowe witraże, w 2000 r. w środkowym oknie ściany północnej wstawiono nowy witraż z wizerunkiem papieża Jana Pawła II, a stary witraży herbowy zdemontowano i przeniesiono do okna w ścianie południowej. Ołtarz, dzwon i witrażyki herbowe są najstarszymi i najcenniejszymi zabytkami w krzęcińskim kościele zachowanymi do dzisiaj.

Rzymskokatolicka parafia pw. św. Jana Chrzciciela, fot. UG Krzęcin

4. Przyroda i ochrona środowiska

Pod względem fizycznogeograficznym wg Jerzego Kondrackiego, teren Gminy Krzęcin znajduje się w podprowincji pasa Pobrzeża Pojezierza Południowo bałtyckiego w makroregionie Pojezierza Zachodniopomorskiego. W układzie mezoregionalnym opisywana gmina mieści się w zasięgu Pojezierza Choszczeńskiego. Na podstawie danych z 2019 r. – GUS lesistość na terenie gminy wyniosła 22,4%. Ogółem licząc jest to 3204,85 ha, z czego grunty leśne prywatne stanowiły 115,05 ha. W związku z powyższym należy uznać, że lesistość na terenie gminy zmniejszyła się nieznacznie w porównaniu do roku 2015 (0,02 ha ogółem). Gmina charakteryzuje się występowaniem jezior rynnowych oraz moreny dennej spośród których największe to: jez. Żeńskie, Chłopowo, Bukowskie,

Czyste, Brudne, Mielęcín. Jeziora układają się swoim kierunkiem z pód. – wschodu na pón. – zachód podobnie jak przepływająca przez gminę rzeka Mała Ina. Rzeźba terenu jest pofałdowana, występują duże deniwelacje terenu. Najwyższe wzniesienie znajduje się w południowej części gminy pomiędzy Pluskocinem, a Przybysławem - 119,9 m n.p.m., zaś najniższy punkt występuje w okolicach miejscowości Wężnik (ok. 55 m n.p.m.). Większe kompleksy leśne występują w południowej części gminy, na północny-zachód od Krzęcina oraz na północny-zachód od Rakowa. W granicach charakteryzowanego terenu występują następujące obszary i obiekty chronione (na podstawie Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody):

- Natura 2000 – obszar ptasi – „Lasy Puszczy nad Drawą” (PLB 320016);
- Natura 2000 – obszar siedliskowy – „Lasy Bierzwickie” (PLH 320044);
- Obszar Chronionego Krajobrazu – „F” Bierzwník;
- użytek ekologiczny – UE/6630/III/042 o pow. 0,94 ha;
- użytek ekologiczny – UE/6630/III/042 o pow. 3,07 ha;
- pomniki przyrody – 12 pomników.

5. Obszary i obiekty chronione

Większość lasów gminy leży w zasięgu Nadleśnictwa Bierzwník i Choszczno. Część powierzchni leśnych stanowią obecnie parki wiejskie, rezerваты przyrody oraz użytki ekologiczne. Pokrycie lasami obszaru gminy jest bardzo nierównomierne. Cała część środkowa i południowa jest właściwie bezleśna, na jej obszarze występują duże kompleksy gruntów ornych i łąk. Lasy i grunty zadrzewione i zakrzewione zajmują powierzchnię 3 192 hektarów, co stanowi 22,76% pow. gminy. Na terenie gminy występują tereny zieleni urządzonej. Należą do nich parki miejskie : w Nowym Klukomiu i Krzęcinie.

Na terenie gminy Krzęcin rozciąga się Obszar Chronionego Krajobrazu „F” Bierzwník, obejmujący wschodnią część gminy, na terenie którego położone są projektowane rezerваты i użytki ekologiczne oraz 12 pomników przyrody w postaci drzew.

Obszary Sieci Natura 2000 obejmujące obszar gminy Krzęcin to: Lasy Bierzwickie PLH320044, Lasy Puszczy nad Drawą PLB320016.

6. Komunikacja

Odległość do miasta powiatowego, którym jest Choszczno z Krzęcina wynosi w linii prostej 10,8 km, a w najbliższej odległości drogowej 11,7 km. Adekwatnie odległość w linii prostej do miasta wojewódzkiego, którym jest Szczecin wynosi 75,5 km, a w optymalnej odległości drogowej - 88,9 km. Najbliższa odległość do zachodniej granicy Polski wynosi ok. 75 km w linii prostej, a ok. 95 km w odległości drogowej. Maksymalne odległości z krańcowych punktów gminy wynoszą: – 14 km w linii wschód – zachód, – 15,5 - 16 km w linii północ – południe. Najbardziej skrajne odległości na terenie gminy oddalane są od siebie w odległości ok. 17,4 km.

Przez obszar gminy przebiega również linia kolejowa o charakterze magistralnym, łącząca Poznań ze Szczecinem. Odcinek linii w gminie wynosi niespełna 9 km, a na jej 127 km zlokalizowana jest stacja kolejowa Słonice.

7. Edukacja

Na terenie gminy funkcjonuje Szkoła Podstawowa w Krzęcinie wraz z oddziałami przedszkolnymi.

W ofercie szkoły oprócz zajęć programowych, znajdują się dodatkowe zajęcia wyrównawcze, koła przedmiotowe i artystyczne. Do dyspozycji uczniów pozostaje świetlica, biblioteka i sala internetowa.

8. Kultura

Institucją kultury działającą na terenie gminy jest Gminne Centrum Kultury w Krzęcinie. Funkcjonowanie GCK opiera się na istnieniu 8 filii: Wiejskich Domów Kultury w Chłopowie i Granowie oraz Klubów Kultury w Kaszewie, Mielęcinie, Objezierzu, Przybysławiu, Rakowie i Żensku. W każdej filii zatrudniony jest instruktor ds. kultury. W GCK oraz filiach odbywają się zajęcia plastyczne, taneczne, teatralne, brydżowe oraz sportowe (tenis stołowy w Objezierzu). W ramach sekcji muzycznej działa Krzęcińska Orkiestra Dęta (od 2005 r.). Ponadto w każdej filia organizuje imprezy okolicznościowe dla mieszkańców.

9. Sport

Na terenie Gminy Krzęcin funkcjonują w chwili obecnej 3 kluby sportowe: Klon Krzęcin, Orzeł Żeńsko i Ludowy Zespół Sportowy Sokół Granowo. Przy Szkole Podstawowej w Krzęcinie działa także Uczniowski Klub Sportowy "Ina".

10. Turystyka

Największym atutem są walory przyrodnicze i krajobrazowe. Gmina Krzęcin posiada dogodne warunki do rozwoju turystyki regionalnej i agroturystyki.

Trasy rowerowe.

Trasa nr 1 – Trasa rowerowa biegnie z północy na południe i łączy miasto Choszczno ze Strzelcami Krajeńskimi w woj. lubuskim. Szlak rowerowy można rozpocząć już od miejscowości Choszczno. Następnie przez mało uczęszczane drogi gminne, do miejscowości Żeńsko oddalanej od Krzęcina ok. 4 km (do obejrzenia: Kościół granitowy z XIV wieku z wieżą dobudowaną z XVI wieku, w murze otaczającym kościół bramka ceglana z XVI wieku). Dalej osada leśna – Wężnik i tam pomnikowy dąb. Dalej drogą polną do miejscowości Granowo – wieś 4 km na płd. – zach. od Krzęcina (do zobaczenia: neogotycki kościół z pamiątkową tablicą upamiętniającą bitwę z 1627 roku, dwór z końca XIX wieku). Następnie przez piękny las do Przybysławia. Po drodze można zwiedzić miejscowość Mielęcin, w której znajduje się dwór z XIX wieku z parkiem krajobrazowym (4,4 ha) z I poł. XIX wieku z pomnikowymi drzewami. Był to jeden z majątków rodziny Glahn z Krzęcina. Wracając na trasę możemy zwiedzić Przybysław – pałac z przełomu XVIII i XIX wieku, Park Krajobrazowy (4 ha) z I poł. XIX wieku z pomnikowymi drzewami i regularnym kręgiem różnej wielkości i kształtów głazów. Wyjeżdżając z Przybysławia mijamy fermę drobiu i jedziemy drogą oznakowaną kamiennymi drogowskazami w kierunku miejscowości Bobrówko. Droga prowadzi pięknymi lasami mieszanymi do granicy gminy Krzęcin i leśnego parkingu. Dalej już drogą asfaltową koło osady leśnej Tuczenko do Bobrówka w województwie lubuskim.

Trasa nr 2. Trasę rozpoczyna się od miejscowości Nowy Klukom – (do zobaczenia: Kościół z XVI wieku o cechach wczesnorennesansowych, z drewnianą wieżą – dzwonnica, barokowy

ołtarz. Naprzeciwko kościoła park krajobrazowy (7,5 ha) z pocz. XIX wieku z dużym stawem (2 ha) przegrodzony groblą. Z Nowego Klukomia, drogą żużlową udajemy się w kierunku Objezierza i dojeżdżamy do skrzyżowania drogą Krzęcin – Zieleniewo, z której możemy zjechać i zwiedzić miejscowości: Rakowo i Krzęcin. Rakowo – (do zobaczenia: Kościół z kamienia polnego z wieżą dobudowaną w 1890 r. z barokowym wyposażeniem wnętrza. Pseudoklasycystyczny dworek z pocz. XX wieku). Krzęcin (do zobaczenia: kościół, podworski park (5,5 ha) z pomnikowymi drzewami). Na płn. – zach. od wsi położone są trzy niewielkie jeziora: Krzęcin (24 ha), dawniej nazywane Dworskim, Czyste (10 ha), dawniej nazywane Głębokim i Żeńsko (29 ha). Po powrocie na trasę – Objezierze – duża wieś położona między dwoma rynnowymi jeziorami: Bukowskim (61 ha) oraz jeziorem Objezierze (18 ha) (do zobaczenia: kościół murowany z kamienia i cegły z wieżą z 1825 r.). Z Objezierza koło remizy strażackiej wyruszamy w kierunku Chłopowa. Jest to wieś na przesmyku pomiędzy jeziorami Chłopowo (73 ha), a Kościelnym (18 ha). Do zobaczenia: barokowy kościół. Jadąc ulicą Bukową w stronę Rembusza, około 500 metrów za wsią znajduje się potężny dąb (obw. 735 cm), pomnik przyrody. Trzymając się trasy nr 2 można wrócić do Chłopowa i ulicą Leśną w kierunku Strzelec Krajeńskich, po około 2 km skręcamy zgodnie z ustawionym kamiennym drogowskazem na drogę leśną prowadzącą do Bobrówka. Dojeżdżamy do punktu czerpania wody, przy rozlewisku leśnym zwanym "Kanadą". Stąd rozciąga się ładny widok na rozlewisko – miejsce lęgowe dzikiego ptactwa (łabędź niemy, gęś gęgawa, żuraw) oraz siedlisko coraz częściej występujących bobrów. W średniowieczu w tym miejscu znajdowało się jezioro i wioska o nazwie Tarnowo. Została zniszczona podczas wojen w XV wieku. Z punktu czerpania wody jedziemy leśną drogą w kierunku południowym do drogi powiatowej Choszczno – Strzelce Krajeńskie i dalej drogą leśną do parkingu na granicy gminy, gdzie łączymy się z trasą nr 1⁴⁴.

Informacje uzyskane za pośrednictwem Urzędu Gminy Krzęcin.

Gmina Pełczyce

1. Położenie i ogólna charakterystyka gminy

Gmina Pełczyce położona jest w północno – wschodniej części Pojezierza Myśliborskiego, w południowej części województwa zachodniopomorskiego, w Powiecie Choszczeńskim. Od strony południowej graniczy z woj. lubuskim, od zachodu z gminą Barlinek. Granicę północną wyznaczają gminy Dolice i Choszczno, a wschodnią gmina Krzęcin. Pod względem obszarowym gmina plasuje się w środku miejsko wiejskich gmin woj. zachodniopomorskiego; jej powierzchnia ewidencyjna wynosi około 200,8 km². Gminę zamieszkuje około 7,5 tys. mieszkańców. Stanowi to 0,4% liczby ludności woj. zachodniopomorskiego oraz 15,7% liczby ludności Powiatu Choszczeńskiego.

Herb Miasta i Gminy Pełczyce

Gmina należy do grupy gmin miejsko – wiejskich, o średnio niskim zaludnieniu; na 1 km² przypada tu około 26 mieszkańców. Gminna sieć osadnicza wraz z niemal centralnie usytuowanym miastem Pełczyce (ok. 2 486

⁴⁴ https://www.krzecin.pl/strona/menu/25_szlaki_rowerowe

mieszkańców) składa się z 21 miejscowości. Na terenie miasta są zlokalizowane władze i instytucje samorządowe gminy.

Gminę charakteryzuje brak, w znacznej części, wyraźnych granic naturalnych. Istotnym elementem krajobrazu gminy są wody. 21 jezior o łącznej powierzchni 500 ha to atrakcyjna oferta dla wędkarzy, miłośników sportów wodnych i plażowiczów. Pełczyce położone są między czterema jeziorami: Duży Pełcz, Mały Pełcz, Panieńskie i Krzywe, a w środku miasta jest jeszcze małe jeziorko Stawno. Do jeziora Panieńskiego przylegają tereny rekreacyjne z promenadą, parkiem, stadionem, plażą i malowniczą ścieżką zdrowia wokół jeziora. Nad jeziorem Stawno jest nowo zagospodarowany park z placem zabaw dla dzieci. Do terenów rekreacyjnych można także zaliczyć odnowiony Rynek Bursztynowy w centrum miasta. Szczególnym powodzeniem cieszy się jezioro Duży Pełcz o długości ok. 8 km. Na skraju jeziora przy wjeździe do Pełczyc znajduje się plaża miejska – Pełczyckie Centrum Rekreacji i Turystyki „Pełczanka”. W północno – zachodniej części gminy znajduje się malownicza dolina górnego biegu rzeki Płoni wypływającej z lasów koło Barlinka. Okolice wsi Laskówko, Niepołcko, Żydowo położone wśród wzgórz, wąwozów i stawów rybnych są najpiękniejszym zakątkiem

Pełczyckie Centrum Rekreacji i Turystyki „PEŁCZANKA”;
fot. UM Pełczyce

gminy. Lasy położone głównie w południowej części gminy, to część Barlineckiego Parku Krajobrazowego. Myśliwi mogą tu zapolować na dzika, jelenia, sarnę oraz ptactwo wodne⁴⁵.

2. Historia miasta i gminy

Z lat 1230 – 1240 pochodzą pierwsze historyczne informacje o miejscowościach leżących na Ziemi Pełczyckiej (Terra Bernstein), świadczące o rozwiniętym już wówczas osadnictwie, jak i dążeniu władców do jego dalszej aktywizacji. Na przełomie lat 1279 i 1280, po wznowieniu walk pomorsko – brandenburskich, Pełczyce zostały opanowane przez margrabiów Ottona V, Ottona VII i Albrechta III. Ten ostatni w połowie 1298 r. sprzedał Ziemię Pełczycką swym kuzynom Ottonowi IV, Konradowi, Henrykowi i Janowi IV. Kolejnym władcą Pełczyc był od 1315 r. książę Otto I Szczeciński. W 1348 r. Barnim III Szczeciński nadał swej żonie Agnieszce w dożywocie jako wdowi majątek Ziemię Pełczycką. Bezpośrednio majątkiem tym zawiadywała rodzina Wedłów. Około 1414 r. Pełczyce znalazły się w rejestrze powinności lennych Zakonu Krzyżackiego. W latach 1468 – 1469 Ziemia Pełczycka stała się areną działań wojennych. W 1478 r. elektor brandenburski Albrecht zaatakował po raz kolejny Pomorze. Pełczyce zdobyto i spalono, zamek – twierdzę oraz mury miejskie z basztami zburzono. Do niewoli wzięto 30 szlachciców i 100 mieszczan. Ten ponury akord średniowiecznych dziejów Pełczyc dopełniła święta inkwizycja. W 1537 r. zreformowano zakon cystersów (w Pełczycach istniał klasztor żeński tego zakonu). Ich dobra oddano w zarząd rodzinie Waldowów, a w 1571 r. na własność. We wschodniej stronie Starego Miasta wzniesli oni nowy zamek. Nie liczenie się z przywilejami miast, ucisk feudalny, a ponadto wielkie pożary 1568 i 1575 r. wywołały powstanie mieszczan w 1576 r.

⁴⁵ <https://www.pelczyce.pl/home/o-gminie>

Walka z Waldowami zakończyła się dopiero w 1729 r. z chwilą wykupienia dóbr i dołączenia ich do domeny królewskiej w Dolicach. W 1812 r. zniesiono również zwierzchnią władzę sądowniczą Waldowów nad miastem. Grunta domeny włączone zostały do miasta dopiero w 1929 r. Na początku lutego 1945 r. Pełczyce (Bernstein) zostały zajęte przez wojska radzieckie. Liczba ludności w Pełczycach: w 1939 – 2 581, w 1946 – 1 712, 1970 – 2 178, 1988 – 2 537, 2003 – 2 824. Od 1816 r. Pełczyce wchodziły w skład pow. Myśliborskiego. Obecnie położone są w Powiecie Choszczeńskim w woj. zachodniopomorskim⁴⁶.

3. Obiekty zabytkowe

Obiekty historyczne i dziedzictwa kulturowego pełnią wysoką funkcję społeczno – kulturową oraz są dowodem na unikatowość historii i tożsamości kulturowej danej miejscowości. Obiekty oraz obszary o wyraźnych walorach zabytkowych i artystycznych, które zachowały się do dziś w miejscowości Pełczyce:

a) Obiekty kultury sakralnej:

- Kościół kamienno – murowany z XIII wieku przebudowywany w XV wieku oraz w I ćwierćwieczu XVIII wieku, nadając mu plan krzyża greckiego i wznosząc cztery barokowe szczyty. W 1729 r. wzniesiono szachulcową wieżę nad częścią zachodnią oraz przebudowano wnętrze;
- Cmentarz komunalny – z kaplicą cmentarną z XIX/XX wieku;
- Klasztor pocysterski – z poł. XIV wieku – pozostałości poklasztorne w postaci przebudowanego w XVI wieku skrzydła zachodniego wraz z zespołem pofolwarczym z XVI wieku zostały wpisane do rejestru zabytków;

b) Obiekty historycznej zabudowy miasta:

- Ratusz – 1792 r., na narożniku wschodniej pierzei rynku nowomiejskiego, a lokalizacja taka była konsekwencją zabudowania północnej połaci starego rynku blokiem budynków, zwróconych frontem do nowoutworzonej ulicy, łączącej obydwie miasta. To zasadnicze przekształcenie urbanistyczne Pełczyc nastąpiło w końcu XVIII wieku. Obecna siedziba Urzędu Miasta i Gminy wzniesiona została w okresie międzywojennym, najpewniej w latach 20-tych XX wieku. Ten dwukondygnacyjny obiekt nawiązuje skalą i charakterem bryły do dawnej, szachulcowej zabudowy miejskiej Pełczyc⁴⁷.
- Struktura zabudowy dawnego Starego Miasta – byłe grodzisko z XI – XII wieku, z byłym wzgórzem zamkowym, kościołem i cmentarzem;
- Budynek mieszkalno – usługowy przy ul. Armii Polskiej 18. Dom wzniesiony został prawdopodobnie pod koniec XIX wieku (1896 r.), o czym może świadczyć jedna z dat umieszczona w ścianie ganku. Datowanie obiektu oparto głównie na analizie cech konstrukcyjnych i stylowych: ściany z maszynowej cegły ceramicznej, stropy ceramiczne (odcinkowe Kleina) oraz drewniane ze ślepą podłogą, więźba krokwiowo – płatwiowa ze stolcami (o mechanicznej obróbce budulca) oraz historyzujący wystrój fasady, charakterystyczny dla kamienic z przełomu XIX/XX wieku. Jest to budynek dwukondygnacyjny, 5-osiowy, nakryty płaskim dachem 2-spadowym, podpiwniczony o historyzującym wystroju fasady, a także jednorodnej formie pozostałych elewacji. W sensie architektonicznym obiekt nawiązuje do miejskich kamienic;

⁴⁶ <https://www.pelczyce.pl/turystyka-w-pelczycach/historia>

⁴⁷ A. Czachorowski, wykaz zabytków Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Szczecinie.

- Plebania, dawna szkoła – obiekt pierwotnie pełnił funkcję szkoły i jest najprawdopodobniej tym budynkiem, o którym wspominają źródła z 1851 r. Zachowane pierwotne rozplanowanie wnętrza budynku potwierdza również dawną funkcję tego obiektu. Budynek wzniesiony został w stylu neogotyckim; charakteryzuje się on staranną kompozycją i mnogością detalu architektonicznego⁴⁸.
- c) Obiekty folwarczne:
- Zespoły zabudowy dawnych folwarków – przyklasztorne przy ul. Starogrodzkiej, przy ul. Kościuszki i Pionierów oraz byłego folwarku Klukowo (ul. Kościuszki).
- d) Stanowiska archeologiczne, jako zabytki kultury materialnej i nieodłączny składnik krajobrazu, pełnią istotną rolę historyczno – kulturową. W gminie Pełczyce wyróżniamy następujące obiekty archeologiczne:
- 1 grodzisko;
  - 1 założenie miejskie;
  - 19 zarejestrowanych stanowisk archeologicznych;
  - 2 osady;
  - 4 punkty osadnicze;
  - 17 śladów osadniczych;

4. Przyroda i ochrona środowiska

Klimat

Warunki klimatyczne są typowe dla północno – zachodniej Polski. Panuje tu klimat umiarkowany o najwyraźniejszych w kraju cechach morskich. Analiza danych meteorologicznych wskazuje, że temperatury średnio-miesięczne poniżej zera występują w styczniu i lutym. Wiosny są na ogół spóźnione oraz chłodne i dopiero w maju temperatura zaczyna rosnąć. Lata nie należą do gorących a jesień jest długa i ciepła. Z uwagi na bliskość i zasobność zbiorników wodnych oraz dużą powierzchnię lasów klimat wykazuje dużą wilgotność powietrza.

Geologia i geomorfologia

Podłoże Gminy Pełczyce stanowi część rozległego basenu sedymentacji Niecki Szczecińskiej, w którym zalegają utwory wielu epok geologicznych. W wyniku co najmniej trzykrotnego ochłodzenia klimatu na tym obszarze, a co za tym idzie napłynięcia lądolodu, powstała dzisiejsza rzeźba Gminy, jak i obszaru Powiatu Choszczeńskiego. Głównymi rysami rzeźby na terenie gminy jest ciąg moren czołowych, obszary wysoczyzn morenowych oraz pradolin, dolin i zastoisk. W krajobrazie gminy dominuje krajobraz młodoglacjalny z dużą ilością zagłębień bezodpływowych i jezior związanych z procesem zanikania okresu lodowcowego, dawne rynny odpływowe wód lodowcowych oraz zagłębienia zajęły liczne zbiorniki wodne, które podnoszą piękno krajobrazu. W rzeźbie analizowanego obszaru można wyróżnić strefę pagórków moreny czołowej o niezwyklej różnorodności form morfologicznych.

W bezpośrednim sąsiedztwie wzgórz morenowo-czołowych znajduje się falista i pagórkowata wysoczyzna morenowa, wznosząca się od około 60 do 90 m n.p.m.

---

⁴⁸ Tamże.

Obszary zasobowe

Jedynie udokumentowane złoża kruszywa naturalnego – Chrapowo nr 1Z – jest częściowo wyeksploatowane, a jego poszerzenie i dalsza eksploatacja wymagałaby rekultywacji części starej wyrobiska i ekspansji na obszar zalesiony. Ponadto, złoża to usytuowane jest w obszarze prawnie chronionym, tak więc wznowienie eksploatacji wymagałoby stosownych koncesji.

Hydrografia

Jednym z ważniejszych bogactw naturalnych, decydujących o rozwoju regionalnym, są zasoby wód podziemnych. Na terenie Gminy Pełczyce, w jej centralnej i południowo-zachodniej części, na głębokości ok. 50 m, znajduje się fragment zbiornika wód podziemnych – „Barlinek S-7” – wody tego zbiornika zostały zaliczone do klasy I-b.

Fauna i flora

Na terenie gminy udokumentowano występowanie 610 taksonów roślin naczyniowych; w obrębie rozpoznanej flory stwierdzono 110 gatunków chronionych – zagrożonych i rzadkich, w tym 12 gatunków objętych ochroną ścisłą. Stan zasobów florystycznych w porównaniu z innymi obszarami o podobnych cechach przyrodniczych, należy sklasyfikować jako średni lub słaby.

Inwentaryzacja faunistyczna Gminy Pełczyce pozwoliła na stwierdzenie obecności 24 gatunków ryb, 11 – płazów, 5 – gadów, 130 – ptaków oraz 35 – ssaków. Stwierdzono również występowanie co najmniej 1 gatunku bezkręgowców i 6 kręgowców z Europejskiej Czerwonej Listy Zwierząt, co świadczy o średnich walorach biocenotycznych omawianego obszaru.

5. Obszary i obiekty chronione

Znaczna część obszaru Gminy Pełczyce posiada duże walory przyrodnicze oraz reprezentatywne dla kontynentu ekosystemy, wpisując się tym samym w obszary węzłowe sieci ECONET o randze międzynarodowej, oraz Europejską Sieć Ekologiczną Natura 2000. Miasto Pełczyce znajduje się w bezpośrednim sąsiedztwie obszarów chronionych. Ponadto, na terenie gminy istnieje wiele chronionych obiektów przestrzennych powołanych na podstawie ustawy o ochronie przyrody. Wytyczono je zgodnie z założeniami Konwencji o różnorodności biologicznej. Do obszarów chronionych należą:

- Barlinecki Park Krajobrazowy. Obszar chroniony parku obejmuje krańcowe tereny północno – zachodnie gminy Pełczyce. W skład obszaru chronionego wchodzi dolina rzeki Płoni o powierzchni 573,85 ha, czyli 11 % powierzchni gminy, oraz otulina parku, która obejmuje grunty wsi Jagów, Chrapowo, Łyskowo, Sarnik, Niesporowice. W dolinie rzeki Płoni znajduje się kompleks torfowiskowy, w strefie ochronnej parku znajdują się siedliska borowe, malownicze jeziora oraz pomniki przyrody;
- Obszar Chronionego Krajobrazu „C” Barlinek, którego teren urozmaicony jest licznymi bezodpływowymi jeziorkami i rynnami polodowcowymi. Do czynników nadających temu obszarowi wysokie walory krajobrazowe należą:
  - doliny rzeczne,
  - niewielkie oczka jeziorek śródpolnych,
  - stawy rybne,
  - rozległe połacie łąk i pól uprawnych,

- obiekty zabytkowe, parki wiejskie.
- Rezerwat przyrody „Łęgi źródliskowe pod Chrapowem”. Przedmiotem ochrony jest kompleks krajobrazowy z aktywnymi źródłiskami, wiszącymi torfowiskami źródliskowymi, żyznymi lasami jesionowymi i źródliskowymi łąkami. Chroniony obszar to fragment zbocza i terasy dennej doliny Płoni; liczne populacje roślin chronionych, zagrożonych i rzadkich oraz zróżnicowane zbiorowiska leśne;

Pomniki przyrody

Pomniki przyrody są to głównie pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupienia o szczególnej wartości naukowej, kulturowej, krajobrazowej lub historyczno – pamiątkowej, a zwłaszcza okazałych rozmiarów drzewa i krzewy, źródła, głązy narzutowe. Wg informacji zawartych w Programie Ochrony Środowiska dla Miasta i Gminy Pełczyce na lata 2010-2013 z perspektywą do roku 2017, na obszarze Gminy zlokalizowanych jest 29 obiektów, które zostały ustanowione jako pomniki przyrody.

Obszary chronione na terenie Gminy Pełczyce:

- Obszary Natury 2000 „Dolina Płoni i jezioro Miedwie”, „Lasy Puszczy nad Drawą”,
- Obszar Chronionego Krajobrazu „C” Barlinek,
- projektowany „Ostoja Barlinecka” (niewielki fragment),

6. Komunikacja

Podstawowy układ drogowy Gminy Pełczyce stanowią droga wojewódzka nr 151 relacji Świdwin - Choszczno – Pełczyce – Barlinek – Gorzów Wielkopolski (jej długość na terenie gminy wynosi 14 km), drogi powiatowe o łącznej długości 98,591 km oraz drogi gminne, które ułatwiają połączenia między sołectwami, miejscowościami a ośrodkiem centralnym i umożliwiają dojazd do miejsca pracy – ich łączna długość wynosi 70,7 km.

7. Edukacja

Na terenie Gminy Pełczyce funkcjonuje 5 placówek edukacyjnych, które swoim zasięgiem obejmują następujące miejscowości:

- Szkoła Podstawowa w Lubianie: Lubiana, Lubianka, Boguszyny, Brzyczno, Bukwica, Nadarzyn, Płotno, Sułkowo, Przekolno;
- Szkoła Podstawowa im. I Dywizji im. T. Kościuszki w Chrapowie: Chrapowo, Jagów, Niesporowice, Sarnik, Łyskowo, Wierzchno;
- Szkoła Podstawowa w Będargowie: Ługowo, Krzynki, Jarosławsko, Będargowiec, Przekolno, Będargowo;
- Szkoła Podstawowa im. Mikołaja Kopernika w Pełczycach: Pełczyce, Wierzchno, Łyskowo, Sarnik, Niesporowice, Trzęsacz, Będargowo, Będargowiec, Jarosławsko, Krzynki, Ługowo, Jagów, Chrapowo, Bolewice;
- Miejsko-Gminne Przedszkole w Pełczycach oraz Żłobek Miejski w Pełczycach: Pełczyce, Krzynki, Bolewice, Lubianka, Będargowo, Trzęsacz, Brzyczno, Jagów, Przekolno, Sarnik, Płotno.

8. Kultura

Na terenie Gminy Pełczyce główną działalność kulturalną prowadzi i koordynuje Miejsko – Gminny Ośrodek Kultury w Pełczycach. M-GOK odpowiada za współorganizację

lokalnych imprez kulturalno – sportowych, imprez okolicznościowych oraz podejmuje działania zmierzające do aktywizacji lokalnych środowisk w sferze kulturalnej i edukacyjnej.

Na placówkę składają się: świetlice wiejskie, pracownie prowadzące działalność: plastyczną, artystyczną muzyczno – wokalną, sekcję żeglarską i koła zainteresowań, sala kinowo – widowiskowa na 200 miejsc. Dodatkowo w piwnicy obiektu powstała Izba Historyczna, zorganizowana i prowadzona przez Stowarzyszenie Przyjaciół Ziemi Pełczyckiej.

W bibliotekach, które spełniają istotną rolę w zakresie edukacji i kultury, organizuje się różnego rodzaju imprezy kulturalne i prowadzi szeroką współpracę ze społecznością lokalną wszystkich generacji. Biblioteki współpracują również ze szkołami, radami sołectkami czy kołami kół gospodyń wiejskich. Dość często biblioteki pełnią funkcję domu kultury, skupiając wokół siebie istotną część oferty kulturalnej Gminy.

Na terenie Gminy Pełczyce funkcjonuje Miejsko – Gminna Biblioteka Publiczna, w której skład wchodzi 6 placówek bibliotecznych, dysponujących księgozbiorem 47 tys. woluminów.

Ważną rolę w życiu kulturalnym Gminy odgrywają Ochotnicze Straże Pożarne, zlokalizowane w miejscowościach: Pełczyce, Płotno, Będargowo, Boguszyny. Członkowie OSP w poszczególnych miejscowościach są niejednokrotnie zapraszani do udziału w organizacji imprez okolicznościowych, sprawując jednocześnie pieczę nad zapewnieniem ładu, porządku i bezpieczeństwa uczestnikom tych imprez.

9. Sport

Na terenie Miasta i Gminy Pełczyce działa kilka klubów sportowych:

- Klub Żeglarski "Sztaksel" – założony w 1996 r. w Pełczycach. Klub posiada własny sprzęt, a zajęcia na wodzie odbywają się na przystani nad jeziorem Duży Pełcz;
- Uczniowski Klub Sportowy "SPRINT" – działa przy szkole podstawowej w Pełczycach, zrzesza głównie uczniów trenujących lekkoatletykę; członkowie klubu specjalizują się w długodystansowych biegach na orientację.
- W 5 miejscowościach gminy funkcjonują kluby piłkarskie. Są to: „Kłos” Pełczyce, „Pomorzanka” Jarosławsko, „Skrzydłaci” Będargowo, „Ina” Nadarzyn, „Strzała” Płotno.

Infrastrukturę sportową w Gminie Pełczyce tworzą:

- stadion miejski w Pełczycach,
- sale gimnastyczne przy szkołach podstawowych wraz z boiskami przyszkolnymi,
- kompleks boisk do gier zespołowych, powstały w ramach rządowego programu „Moje Boisko – Orlik 2012” w Przekolnie, Chrapowie i Jarosławsku,
- boiska wielofunkcyjne w Będargowie, Boguszynach i Sarniku.

10. Turystyka

Walory przyrodniczo – krajobrazowe gminy sprzyjają rozwojowi eko – agroturystyki oraz różnych form turystyki aktywnej i kwalifikowanej: pieszej, wodnej, w tym szczególnie kajakowej, konnej i rowerowej. Przez całą Gminę Pełczyce przebiega ścieżka rowerowa, którą możemy dostać się zarówno do Barlinka jak i Choszczna.

Oprócz zabytków miasta Pełczyce opisanych na stronach 61 – 62, turystyce krajoznawczej i kulturowej sprzyjają też:

- Szlak cysterski - w roku 1990, w ramach przygotowań do 900 rocznicy powstania zakonu cystersów (1998), Rada Europy podjęła decyzję o utworzeniu szlaku turystycznego drogami zakonu cystersów w ramach międzynarodowego programu „europejskich dróg kulturowych”. W 2005 roku na terenie wzgórza klasztornego w Bierzwniku odbyło się Ogólnopolskie Forum Gmin Cysterskich, gdzie spotkali się przedstawiciele wszystkich ośrodków cysterskich i pocysterskich w Polsce, a także reprezentanci ośrodków z Niemiec. Podjęto wówczas wiele ważnych ustaleń dotyczących szlaku cysterskiego przebiegającego przez Pełczyce.
- Obiekty rezydencjonalne – na terenie gminy zachowały się dwory i pałace w otoczeniu parków podworskich, w tym najstarsze: Boguszyny (dwór z drugiej poł. XVIII wieku), Płotno (dwór ryglowo-murowany z XVIII wieku), Przekolno (XVIII wiek) i Jagów (początek XIX wieku); większość obiektów pochodzi z XIX i początku XX wieku: Będargowiec, Będargowo, Bolewice, Brzyczno, Bukwica, Krzynki (2 dwory), Lubiana (okazały pałac z około 1900 r.), Lubianka, Nadarzyn (znakomity przykład pałacu o stylistyce neogotyckiej), Niesporowice, Płotno (pałac z końca XIX wieku), Sarnik (ruina okazałego pałacu 1898 r.), Wierzchno (dwór wraz z parkiem dworskim)

Atutem gminy jest położenie w strefie tranzytowej pomiędzy południem kraju a Pomorzem i środkowym wybrzeżem Morza Bałtyckiego oraz Brandenburgią a północno – zachodnią częścią Polski. Stąd na terenie gminy mogą rozwijać się funkcje obsługowe dla tego ruchu tranzytowego.

Informacje uzyskane za pośrednictwem Urzędu Miejskiego w Pełczycach.

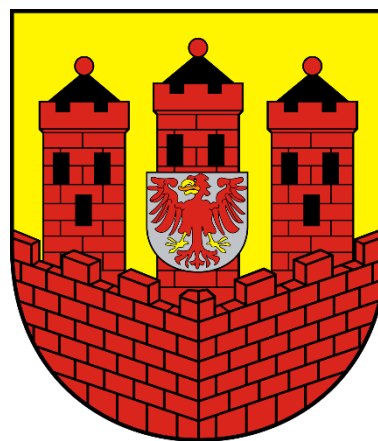
Gmina Recz

1. Położenie i ogólna charakterystyka gminy

Gmina położona jest na Pojezierzu Ińskim, w południowej części województwa zachodniopomorskiego, w Powiecie Choszczeńskim, wśród wzgórz nad rzeką Iną. Na jej terenie krzyżują się ważne szlaki komunikacyjne: drogi krajowej nr 10 (Szczecin – Płońsk) oraz drogi wojewódzkiej nr 151 (Gorzów Wlkp.– Świdwin). Przez gminę przebiega linia kolejowa Szczecin – Piła. Najbliższymi większymi ośrodkami miejskimi są: Stargard i Choszczno⁴⁹.

Gmina Recz zajmuje powierzchnię 180,35 km², z czego powierzchnia miasta Recz to ok. 12 km². Zamieszkuje ją 5 211 osób (stan na dzień 31.12.2020 r.), co daje średnią gęstość zaludnienia 28,89 osoby/km². Gmina podzielona jest administracyjnie na 15 sołectw, w których znajdują się 23 miejscowości, oraz jedno miasto – Recz.

Dominującą formę ukształtowania powierzchni gminy stanowi wysoczyzna morenowa wyniesiona do wysokości 120 m n.p.m. W środkowej części obszaru gminy występuje rywna

Herb Miasta i Gminy Recz

⁴⁹ <https://www.recz.pl/strony/menu/9.dhtml>

polodowcowa rzeki „Iny” wypełniona utworami organicznymi i piaskami. Ukształtowanie terenu nie stwarza problemów w zagospodarowaniu obszarów gminy i sprzyja rozwojowi rolnictwa i osadnictwa.

Sieć hydrograficzną wód powierzchniowych tworzą dopływy Drawy, rzeka Ina, Stobnica (na granicy z gminą Choszczno) oraz niewielkie jeziora, ciekii podstawowe i rowy. Podstawowym ciekim na terenie gminy jest rzeka Ina stanowiąca największy dopływ rzeki Odry w granicach województwa zachodniopomorskiego. Jej źródła znajdują się na Pojezierzu Ińskim w rejonie miejscowości Ciemnik. Odcinek o długości ok. 18 km znajduje się w obrębie Gminy Recz, co stanowi 14% całkowitej długości tej rzeki.

Drugą, co do wielkości rzeką przepływającą przez Gminę Recz jest Stobnica. Poza wymienionymi głównymi ciekami na terenie gminy znajdują się kilka mniejszych cieków i kanałów. Większe spośród nich to: Kanał Słutowo (Reczanka), Kanał Sicko, Kanał Żeliszewo, Bagnica oraz Kanał Recz. Największym z istniejących na terenie gminy zbiorników wodnych jest Kraśnik Duży, a najgłębszym Cedynia (Żeliszewo).

Cedynia (Żeliszewo) to jezioro o powierzchni 11,69 ha i średniej głębokości 24 m. Od strony wsi Żeliszewo znajduje się małe, wąskie kąpielisko. Poza tym miejscem brzegi jeziora są bardzo zabagnione i mało dostępne. Dzierżawcą obiektu jest PZW.

Kraśnik Duży to jezioro o powierzchni 17,38 ha. Zbiornik ten nie nadaje się do użytkowania rekreacyjnego, jednak niedostępne, podmokłe tereny obrosnięte roślinnością bagienną stwarzają wspaniałą ostoje dla zwierząt i stanowią swoisty rezerwat rzadkich gatunków zarówno flory jak i fauny.

Kraśnik Mały – jezioro o powierzchni 7,77 ha, w znacznej części zarośnięte roślinnością zanurzoną, brzegi mało dostępne. Należy do obszaru, który jest cenny przyrodniczo.

Rajsko Duże – połączone jest wąskim kanałem z jeziorem Rajsko Małe. Jest to zbiornik śródpolny o powierzchni 6,02 ha, znajdujący się w tej samej rynnie, co Rajsko Małe. Dzierżawcą obiektu jest PZW. W północno – wschodniej części tego zbiornika znajduje się trawiasta plaża i kąpielisko.

Rajsko Małe – wąskie, rynnowe jezioro zorientowane na północ – południe o powierzchni 4,10 ha. Dzierżawcą obiektu jest PZW. Brzegi jeziora są bardzo zakrzaczone i strome. Występują tu liczne źródłiska. Jezioro nadaje się w zasadzie do wędkarstwa i w ten właśnie sposób jest użytkowane.

Oprócz naturalnych zbiorników wodnych na terenie gminy znajdują się także sztuczne zbiorniki wodne – stawy rybne będące jednocześnie zbiornikami retencyjnymi wód.

2. Historia Miasta i Gminy

Najstarszą wzmiankę o Reczu zawiera dokument z 1269 r., w którym pada nazwa „Rez”, natomiast za datę założenia miasta przyjmuje się 1284 – 1285 r. Późniejsza nazwa Recz pochodzi prawdopodobnie od słowiańskiego słowa oznaczającego miejsce nad rzeką. Przez stulecia miasto nosiło nazwę „Reetz”. W latach 1945 – 1946 obowiązywała nazwa „Rzeczyca”, zmieniona następnie na „Recz Pomorski”.

Z czasem określenie „pomorski” wyszło z użycia. We wczesnym średniowieczu był tu słowiański ogród i osada targowa na podgrodziu. W 1657 r. podczas wojny polsko

– szwedzkiej Recz zdobyli Polacy pod wodzą Stefana Czarnieckiego. W połowie XIX wieku miasto było lokalnym ośrodkiem handlowym dla rolniczego zaplecza, a także niewielkim ośrodkiem sukiennictwa. W 1939 r. liczyło 3 600 mieszkańców. W 1945 roku miała tu miejsce bitwa czołgów, w wyniku której miasto zostało zniszczone w około 70%.

Recz zachował układ średniowiecznego miasta o owalnym zarysie i jest do dzisiaj w większości opasany murem obronnym z kamieni polnych, zbudowanym w XIV – XV wieku, którego grubość wynosi 1,10 – 1,20 m. Najwyższa zachowana jego wysokość to 5 m⁵⁰.

Recz leży na historycznym szlaku zwanym „Szlakiem cysterskim”. W 1294 r. osiadły tutaj cysterki na wzgórzu zwanym dzisiaj „Wzgórzem Klasztornym”. Do tego międzynarodowego „Szlaku Cysterskiego” należą także: Bierzwnik, Pełczyce, Marianowo, Kołbacz oraz Koszalin⁵¹.

3. Obiekty zabytkowe

W zakresie problematyki związanej z ochroną zabytków Recz posiada szczegółowe opracowanie pt. „Studium Krajobrazu Kulturowego Miasta i Gminy Recz” sporządzone w 2003 r. Najcenniejszymi elementami historycznego krajobrazu kulturowego Gminy Recz są: średniowieczne układy przestrzenne (placowe – owalnice, wielodrożnice, ulicówki); zabytkowe kościoły – murowane (kamienne i ceglane), wznoszone w okresie koniec XIII – druga połowa XIV wieku, reprezentujące różne style (od gotyku, po neogotyki i formy neostylowe), otoczone cmentarzami; założenia rezydencjonalno – parkowe i XIX – wieczne, ale z licznymi ubytkami obiektów dworskich lub pałacowych; zespoły pofolwarczne, stanowiące integralny element założeń dworsko – parkowych, a także samodzielne folwarki, typowe dla miejscowego krajobrazu historycznego; przemysł i technika – młyny (obecnie nieczynne), zespoły kolejowe i gorzelnie.

Obiekty wpisane do rejestru zabytków: teren Starego Miasta, kamieniczka przy Rynku, organistówka, obwarowania miejskie wraz z basztami Drawieńską i Choszczeńską oraz kościół pw. Chrystusa Króla w Reczu, kościół filialny pw. Św. Józefa w Lubieniowie, kościół filialny pw. Niepokalanego Serca NMP w Pomieniu, pałac w Pomieniu, kaplica cmentarna w Pomieniu, zespół zabudowy folwarcznej z podwórzem gospodarczym w Pomieniu, Kościół Miłosierdzia Bożego wraz z cmentarzem w Sicku, kościół filialny pw. Przemienienia Pańskiego wraz z cmentarzem przykościelnym w Słutowie, kościół pw. św. Józefa w Sokolińcu wraz z cmentarzem przykościelnym, kościół pw.

Kościół parafialny w Reczu pw. Chrystusa Króla;
fot. UM Recz

⁵⁰ Recz – widok z lotu ptaka; fot. B. Semanycz; <https://recz.tv-polska.eu/film/391493-recz-z-drona>

⁵¹ <https://www.recz.pl/strony/menu/10.dhtml>

Najświętszej Maryi Panny w Żeliszewie, ruiny kościoła w Nętkowie wraz z cmentarzem przykościelnym, pałac, park dworski i folwark w Sokolińcu, ruina kościoła w Suliborku, kościół pw. św. Wojciecha wraz z cmentarzem przykościelnym w Suliborzu.

4. Przyroda i ochrona środowiska

Krajobraz Gminy Recz jest zróżnicowany. Teren gminy poprzecinany jest licznymi wzniesieniami i pagórkami, co znacznie urozmaica krajobraz. Sieć rzeczna jest słabo rozbudowana, jednak występują na terenie gminy drobne ciek wodne i źródła, które urozmaicają ekosystemy leśne.

W krajobrazie gminy, szczególnie wokół miasta Recz, występują liczne stawy, których głównym przeznaczeniem jest hodowla ryb. Jednak pomimo tej podstawowej funkcji stawy hodowlane stanowią ostoje zwierząt oraz stają się elementem urozmaicającym krajobraz gminy.

Gmina ma charakter rolniczy, jednak ponad 34,9% powierzchni gminy ma charakter leśny, co znacznie zwiększa jej atrakcyjność pod względem ekologicznym i turystycznym. Niekwestionowanym bogactwem krajobrazowym gminy jest istniejący na jej obszarze rezerwat „Grądowe Zbocze”, objęty prawną ochroną przyrody. Doskonałym uzupełnieniem walorów przyrodniczych gminy Recz jest występowanie licznych zabytków kultury materialnej. Walory przyrodnicze i kulturalne gminy wraz z właściwą promocją regionu mogą zapewnić istotny rozwój turystyki na tym obszarze.

Obszar gminy charakteryzuje się dużą różnorodnością siedlisk, których różnorodność roślinną tworzą: nasadzenia drzew, szczególnie aleje lipowe w Pomieniu, Lubieniowie, Grabowcu, jesionowa w Lubieniowie, kasztanowe w Lubieniowie, Nętkowie, Grabowcu i Sokolińcu, klonowa i klonowo – lipowa w miejscowości Nętkowo oraz dębowa w Wielgoszczy i Suliborzu (szpaler).

Parki, aleje oraz inne formy zadrzewienia stanowią wartościowy element krajobrazu gminy zarówno jako składnik szaty roślinnej jak i część zasobów kulturowych. Na terenie gminy Recz znajduje się 8 zespołów parkowych w Suliborzu, Lubieniowie, Rybakach, Sokolińcu, Wielgoszczy, Pamięcinie, Pomieniu i Słutowie. Parki te zostały założone na przełomie XVIII i XIX wieku.

Na terenie gminy praktycznie nie występują siedliska naturalne. Około 3 700 ha użytków rolnych gminy objęte jest melioracjami, a w wielu miejscach powstały sztuczne zbiorniki – stawy hodowlane. Pomimo tego omawiany obszar jest przyjazny faunie, a przede wszystkim kręgowcom, które wykorzystują siedliska powstałe w dobrze zharmonizowanym krajobrazie rolniczym – stawy rybne i kompleksy łąk. Lasy i zadrzewienia rozproszone kępowo w dolinach rzecznych tworzą korzystny układ lokalnych korytarzy ekologicznych. Wartości faunistyczne gminy związane są z siedliskami przekształconymi gdzie prowadzona jest gospodarka rybacka, takimi jednak metodami, które umożliwiają funkcjonowanie wielu dzikim gatunkom zwierząt. Bogaty skład herpetofauny i awifauny gmina Recz zawdzięcza stawom rybnym i kompleksom łąkarskim.

Na podstawie wykonanej w 2003 r. waloryzacji przyrodniczej gminy Recz stwierdzono bytowanie co najmniej 1 gatunku bezkręgowca i 10 gatunków kręgowców z Europejskiej Czerwonej Listy Zwierząt oraz 24 kręgowców z Polskiej Czerwonej Listy Zwierząt. Świadczy to o średnich walorach biocenotycznych tego obszaru. Ogółem

stwierdzono występowanie na obszarze Gminy Recz następujące ilości gatunków kręgowców: kręgowce (1), ryby (19), płazy (12), gady (6), ptaki (233), ssaki (40). Ponadto na terenie gminy stwierdza się występowanie wydr oraz bobrów.

Wyniki inwentaryzacji przyrodniczej pozwalają na stwierdzenie, że na obszarze gminy Recz istnieją 4 strefy ważne dla fauny jako miejsca rozrodu i stałego przebywania, a także jako szlaki migracji (korytarze ekologiczne). Są to strefy faunistyczne mające istotne znaczenie dla bytowania ryb, płazów, gadów, ptaków i ssaków: lasy leśnictwa Błotno (nadleśnictwo Dobrzany) wraz z przyległymi polami i kępami zadrzewień, które stanowią ostoje lęgowe: orła bielika, orlika krzykliwego, bociana czarnego. Lęgowiska ptaków wodno – błotnych na Stawach Bytowskich i jez. Kurhany, zwierzyna łowna. Lasy pomiędzy Słutowem, Głębokim a Suliborzem w nadleśnictwie Drawno – ostoja zwierzyny łownej, teren żerowiskowy bielików i rybołówów. Fragment Puszczy Drawskiej w granicy gminy – ostoja zwierzyny. Obszar lęgowy orlika krzykliwego, bociana czarnego i innych ptaków drapieżnych, zwierzyna łowna. Dolina Iny – ostoja i korytarz ekologiczny – derkacza, orła bielika, orlika krzykliwego, herpetofauny, wydry.

5. Obszary i obiekty chronione

Na terenie gminy Recz znajdują się obiekty prawnie chronione, którymi zgodnie z ustawą o ochronie przyrody są: obszary Natury 2000, obszar chronionego krajobrazu, rezerwat przyrody, użytki ekologiczne i pomniki przyrody.

Do granic administracyjnych miasta przylega ustanowiony w 1996 rezerwat „Grądowe Zbocze” o powierzchni 33,28 ha. Rodzaj rezerwatu przyrody – florystyczny z zakresem ochrony obejmującym runo wraz z podrostem, podszytem i drzewostanem. Jest to teren szczególnie atrakcyjny od strony krajobrazowej i botanicznej posiadający rzadkie w regionie i kraju rośliny: czosnek niedźwiedzi, obrazki plamiste, trzy gatunki kokoryczy: pusta, wątła i pełna, kopytnik pospolity, fiołek przedziwny, fiołek biały, rzadki na zachodzie Polski bniec czerwony oraz jeden z największych grzybów świata purchawica olbrzymia.

Na terenie gminy istnieje 6 pomników przyrody, obecnie posiadają status prawny wg zarządzenia Wojewody Zachodniopomorskiego. Pomniki przyrody funkcjonujące na terenie gminy Recz to pojedyncze drzewa oraz grupy drzew.

Obszary chronionego krajobrazu obejmują ponad 65% powierzchni gminy, ale w projektach założono wyłączenia z obszarów chronionego krajobrazu fragmentów terenów zabudowanych i przewidzianych do przekształcenia w rejonie Recza, drogi krajowej nr 10 oraz powiększenia na fragmentach ciągów korytarzy ekologicznych, oraz śródleśnego torfowiska. Europejska Sieć Ekologiczna Natura 2000 jest wyznaczana na europejskim terytorium państw członkowskich Unii Europejskiej w celu ochrony siedlisk przyrodniczych, gatunków roślin i zwierząt zagrożonych wyginięciem.

Polska, w ramach procesu integracji z Unią Europejską, została zobowiązana do wyznaczenia na swoim terytorium sieci obszarów Natura 2000 na podstawie kryteriów określonych dla wszystkich krajów członkowskich w Dyrektywie Siedliskowej i Ptasiej.

W ramach tego etapu zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska wyznaczony został obszar specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 o kodzie PLB 320008 – Ostoja Ińska. Do obszaru Natura 2000 została też włączona ostoje siedliskowe „Dolina Iny koło Recza” oraz „Uroczyska Puszczy Drawskiej”, a także obszar specjalnej ochrony ptaków „Lasy

Puszczy Nad Drawą”. Utworzenie obszarów Natura 2000 wiąże się z pewnymi ograniczeniami inwestycyjnymi na tych obszarach.

6. Komunikacja

Układ komunikacyjny w gminie Recz tworzą: droga krajowa, wojewódzka oraz drogi powiatowe i gminne. Zasadnicze znaczenie dla zewnętrznego powiązania miejscowości ma droga krajowa nr 10 Szczecin – Płońsk oraz droga wojewódzka nr 151 Gorzów – Świdwin (Ińsko).

7. Edukacja

Na terenie gminy funkcjonują dwie placówki oświatowe, obie w Reczu – Szkoła Podstawowa i Przedszkole Miejskie. Szkoła posiada własne boisko sportowe, halę sportową oraz kompleks boisk Orlik 2012. Absolwenci szkoły kontynuują naukę w szkołach średnich – głównie w Choszcznie, Kaliszu Pomorskim i Stargardzie.

Szkoła Podstawowa im. Stefana Czarnieckiego w Reczu;
<https://pomorzezachodnie.travel/Miejscowosc/a.2903/Recz>

8. Kultura

Na terenie miasta funkcjonują dwie instytucje kultury: Miejsko – Gminny Ośrodek Kultury oraz Biblioteka Publiczna w Reczu. W M – GOK odbywają się lokalne imprezy. Integralną częścią wydarzeń kulturalnych jest organizacja „Dni Recza”, w ramach których odbywają się występy zawodowych amatorskich kabareciarzy, występy artystyczne, zespoły muzyczne, turnieje sportowe. Edukacją plastyczną oraz rękodzielnictwem osób niepełnosprawnych zajmuje się Środowiskowy Dom Samopomocy.

9. Sport

Cykliczne imprezy sportowe odbywające się na terenie gminy to: Majowe Biegi Uliczne, Świąteczny Turniej Piłki Siatkowej, Turniej Piłkarski im. Krzysztofa Hołuba i zawody wędkarskie.

10. Turystyka

Gmina Recz leży w sąsiedztwie gmin o dużych walorach turystycznych, sama zaś jest słabo zagospodarowana pod względem turystycznym. Pewien potencjał turystyczny związany jest z przebiegiem drogi krajowej nr 10, przy której zlokalizowane są restauracje obsługujące podróżnych. Recz leży na Szlaku Cysterskim, a do najcenniejszych zabytków należy Kościół gotycki, Baszta Choszczeńska i Drawska, mury obronne, Organistówka. W gminie znajdują się punkty noclegowe. Są nimi pensjonat „U Zosi” w Reczu oraz agroturystyka „Żeliszewo” nad jeziorem Cedynia.

Informacje uzyskane za pośrednictwem Urzędu Miejskiego w Reczu.

VII. Analiza SWOT Powiatu Choszczeńskiego

Analiza SWOT stanowi podsumowanie diagnozy potencjału turystycznego Powiatu Choszczeńskiego. Prezentuje mocne i słabe strony obszaru w aspekcie możliwości stworzenia produktów turystycznych, jak również szanse i zagrożenia, które mają lub mogą mieć wpływ na rynek turystyczny i na rozwój produktów turystycznych. Określone mocne strony Powiatu pozwolą wykorzystać istniejące szanse na rozwój turystyki. Słabe strony ukazują czynniki ograniczające dalszy rozwój i w założeniach pozwalają określić kierunków działań, które doprowadzą do ich niwelowania.

Tabela nr 12 Analiza SWOT Powiatu Choszczeńskiego.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • Korzystne położenie komunikacyjne • Bogata infrastruktura sportowa • Duża liczba obiektów zabytkowych, (Szlak Cysterski, Szlak Kupiecki), w tym również sakralnych • Liczne walory przyrodnicze do uprawiania turystyki • Duża powierzchnia obszarów przyrody prawnie chronionych (Drawieński Park Narodowy, Obszary Natura 2000, rezerваты, Obszary Chronionego Krajobrazu) • Duży potencjał do rozwoju aktywnej turystyki pieszej, rowerowej, konnej, nordic walking, wodnej (liczne akweny w tym rzeki słynne ze spływów kajakowych – Drawa) • Rozbudowana sieć szlaków turystycznych • Duże możliwości do uprawiania wędkarstwa, łowiectwa, grzybobrania • Działające organizacje turystyczne (LGD, LGR, LOT, i in.) • Istnienie stanowisk odpowiedzialnych za sektor turystyki w ramach innych komórek/wydziałów jednostek samorządu terytorialnego • Dość dobrze rozwinięty system promocji i turystyki (foldery, mapy) w niektórych 	<ul style="list-style-type: none"> • Duża sezonowość ruchu i usług turystycznych • Brak imprez promujących Powiat o zasięgu ogólnopolskim • Niedostateczna infrastruktura hotelowa i gastronomiczna • Niewystarczająca baza rekreacyjna • Zły stan techniczny zabytków • Niedostateczne oznakowanie atrakcji turystycznych • Brak systemu informacji turystycznej • Brak zintegrowanego produktu turystycznego łączącego poszczególne gminy Powiatu Choszczeńskiego • Brak kadr obsługi turystyki • Niewystarczający zasięg działań promocyjnych • Brak spójnej publikacji – oferty turystycznej dla powiatu • Mała liczba obiektów gastronomicznych • Niewykorzystane możliwości rozwoju turystyki kwalifikowanej • Zbyt silne postrzeganie powiatu jako obszaru typowo rolniczego • Ograniczone środki finansowe na rozwój bazy rekreacyjnej, sportowej

<p>gminach</p> <ul style="list-style-type: none"> • Możliwość uprawianie golfa – pole golfowe, paint – ball • Dobrze rozwinięta baza rehabilitacyjna w Powiecie • Usytuowanie Ośrodka Sportów Wodnych 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak współpracy pomiędzy gminami i powiatem w zakresie rozwoju sportu, kultury, turystyki, promocji
<p>SZANSE</p>	<p>ZAGROŻENIA</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Utworzenie zintegrowanego produktu turystycznego łączącego atrakcje poszczególnych gmin na terenie powiatu • Pozyskanie funduszy zewnętrznych do rozwoju i promocji turystyki aktywnej • Możliwość utworzenia nowych miejsc pracy i nabycie nowych kwalifikacji • Wzrost poziomu dochodów mieszkańców • Wzrost zainteresowania wypoczynkiem w bezpośrednim kontakcie z przyrodą • Wzrost zainteresowania aktywnym wypoczynkiem • Wzmoczone zainteresowanie wyjazdami poza sezonem turystycznym • Stworzenie kompleksowej oferty turystycznej • Wykorzystanie technologii informacyjno – komunikacyjnych do promocji i rozwoju turystyki • Utworzenie zintegrowanego systemu informacji turystycznej i oznakowania turystycznego • Wzrost rozwoju gospodarczego w powiecie (rozwój firm oraz wzrost dochodu gmin i powiatu) • Współpraca gmin i powiatu w zakresie 	<ul style="list-style-type: none"> • Niedostateczne wykorzystanie funduszy unijnych, które dają szanse na rozwój turystyki • Ograniczenia w rozwoju turystyki spowodowane rygorami środowiskowymi wynikającymi z odpowiednich przepisów • Niedocenianie roli turystyki przez mieszkańców Powiatu • Brak koordynacji działań w sferze turystyki pomiędzy poszczególnymi podmiotami, które zajmują się obsługą ruchu turystycznego w Powiecie • Brak regulacji prawnych w zakresie integracji JST w rozwoju turystyki • Odpływ turystów do innych miejsc

<p>rozwoju turystyki</p> <ul style="list-style-type: none"> • Promocja powiatu na targach międzynarodowych w celu nawiązania współpracy transgranicznej • Przedłużenie sezonu turystycznego poprzez wykorzystanie zasobów dla celów szkoleniowych i rozwoju turystyki całorocznej i zimowej, • Tańsza od nadmorskiej oferta turystyczna, • Rozwój turystyki rowerowej i innych form turystyki aktywnej 	
--	--

Podsumowując, o atrakcyjności turystycznej Powiatu decydują przede wszystkim jego walory przyrodnicze, które razem z walorami wypoczynkowymi są mocnymi punktami turystyki. Teren Powiatu Choszczeńskiego sprzyja ekoturystyce i turystom kwalifikowanym – rowerzystom, wędkarzom, narciarzom biegowym, turystom pieszym, obserwatorom przyrody np. obserwatorom ptaków (*birdwatching*). Wytypowanie tych dziedzin stanowi bardzo dobry punkt wyjścia do określenia głównych założeń strategicznych⁵².

Walory środowiska przyrodniczego stanowią silną przesłankę dla rozwoju turystyki na obszarze realizacji strategii. Potencjał w tym zakresie opisany został w poprzednim rozdziale. Składają się na niego zróżnicowane formy krajobrazu, wypełnione ciekawymi obiektami lub zespołami obiektów przyrodniczych. Istotna jest bogata różnorodność form, co urozmaica ofertę turystyczną.

Walory środowiska kulturowego są niemniej silne, lecz wyraźnie słabo dotąd wykorzystywane jako stymulator rozwoju. Obszar realizacji strategii jest wielokulturowy, jego zasoby powstały na styku kilku narodowości, a następnie w wyniku przemieszania ludności wypełniany nowymi, specyficznymi elementami. Poszczególne elementy dziedzictwa kulturowego nie są w pełni rozpoznane. Silne są tradycje regionalne i lokalne, które mają nadal walor ciągłości i autentyczności. Pamiątki historyczne przyciągają jednak turystów głównie w ramach „turystyki sentymentalnej” – dla poznania korzeni swych ojców.

Słabe strony

Mimo istotnych walorów przyrodniczych i kulturowych obszaru oraz korzystnej konfiguracji przestrzennej ich rozmieszczenia – słabością obszaru jest brak odpowiedniej bazy do rozwoju turystyki. O ile w wyniku procesów gospodarczych powstają pojedyncze obiekty świadczące wybrane usługi z tego sektora – pełne wykorzystanie potencjału obszaru jest utrudnione. Wykorzystanie dość zwartych i chłonnych turystycznie obszarów nie jest wspierane odpowiednią organizacją komunikacji zbiorowej, adresowanej do szerszego kręgu potencjalnych turystów. Całość systemu bazuje na transporcie indywidualnym, co ogranicza krąg zainteresowanych. Niektóre gminy wewnątrz obszaru realizacji strategii dostrzegły (głównie gmina Drawno) już szanse, jakie w procesie ich rozwoju może odegrać turystyka.

⁵² Walory środowiska przyrodniczego stanowią silną przesłankę dla rozwoju turystyki na obszarze realizacji strategii. Potencjał w tym zakresie opisany został w rozdziale III niniejszego opracowania.

Przyjęły zatem w swych programach rozwoju (sformalizowanych w postaci planów lub strategii lub też niesformalizowanych) kierunki związane z turystyką, a zwłaszcza z promocją turystyczną w środowisku zewnętrznym. Niekorzystnym zjawiskiem jest brak motywacji i dążności do współdziałania w interesie wspólnym. Ten stan utrwalany jest poprzez funkcjonujący system dotacji i wspierania rozwoju – oparty na konkursie ofert dla projektów, pochodzących od pojedynczych jednostek terytorialnych.

Rozwój produktu turystycznego oraz działania władz lokalnych, związane z rozwojem turystyki na ich obszarze, adresowane są głównie do odbiorców zewnętrznych – spoza danego obszaru. Nasila to niekorzystne zjawisko konkurencji wśród podmiotów funkcjonujących w sektorze turystyki, co w efekcie osłabia korzyści jakie mogą odnieść te podmioty.

Szanse

Szczególne szanse dla rozwoju turystyki na analizowanym obszarze stanowią warunki do rozwoju turystyki aktywnej. Walory turystyczne pozwalają skutecznie konkurować obszarowi z niezbyt odległymi obszarami o większym potencjale, położonymi w zasięgu średniodystansowej podróży. Ale w przypadku mniejszej ilości czasu przeznaczanej na dojazd – położenie obszaru może mieć kluczowe znaczenie dla decyzji o lokalizacji pobytu. Tak więc obszar jest idealny do rozwijania turystyki weekendowej, krótkoterminowej jak i długoterminowej.

Taki model turystyki zbieżny jest z ogólnymi tendencjami rozwoju. Wzrasta w niej świadomość i znaczenie zagadnień ekologicznych, kulturowych i zdrowego trybu życia. Powoduje to wzrost zapotrzebowania na różnorodne i dostosowane do potrzeb produkty turystyczne. We wszystkich tych aspektach obszar objęty analizą może pozytywnie odpowiedzieć na występujące zapotrzebowanie.

Zagrożenia

Analizowany obszar położony jest korzystnie względem otoczenia – w pobliżu dużych skupisk ludności, zainteresowanej korzystaniem z jego produktów turystycznych. Jednak z drugiej strony w strefie tej zlokalizowane są także inne obszary – często posiadające podobne lub nawet wyższe walory przyrodnicze i kulturowe dla rozwoju turystyki. Tak więc w odniesieniu do najbliższych „klientów” produktu turystycznego występuje silna konkurencja ze strony innych obszarów. Ważnym więc elementem strategii rozwoju turystyki na analizowanym obszarze, powinno być określenie jego specyfiki – elementów unikalnych, nieosiągalnych gdzie indziej. Dotyczy to poszczególnych walorów lub ich kombinacji.

Osiągnięcie przewagi konkurencyjnej obszaru w sferze turystyki, może być korzystne poprzez rozwój głównych powiązań komunikacyjnych. Analizowany obszar położony jest wprawdzie w sensie geometrycznym w pobliżu komunikacji kolejowej, przetkany siecią dróg wojewódzkich, jak i blisko położoną drogą krajową nr 10, jednak kierunki sprawnych powiązań komunikacyjnych nie obejmują jego. Należy zatem dbać o to, by rozwijać sprawną sieć połączeń komunikacyjnych różnymi środkami transportu z rejonami potencjalnych klientów oferty turystycznej obszaru.

VIII. Misja Powiatu Choszczeńskiego w zakresie turystyki

Powiat Choszczeński to doskonałe miejsce do uprawiania wszelkich form turystyki. Bogactwo jezior to raj dla zwolenników sportów wodnych, wędkarstwa i myślistwa, a także krajoznawców szukających wypoczynku na łonie natury. Liczne szlaki turystyczne prowadzące przez piękne tereny Powiatu Choszczeńskiego to wymarzone miejsce dla miłośników turystyki pieszej i rowerowej.

Działania podążające w kierunku rozwoju turystyki przyczynią się do rozkwitu gospodarczego, powiatu opartego na bogatym potencjale walorów przyrodniczych i kulturowych oraz zasobach ludzkich. Poprzez zrównoważony rozwój pozwolimy ochronić obszary przyrodniczo i kulturowo cenne, a także umocnimy tożsamość opartą na historii i kulturze oraz tradycjach. Rozwój turystyki da szansę na zaktywizowanie obszarów wiejskich.

Zintegrowane działania w procesie tworzenia i promocji produktów turystycznych sprawią, że Powiat Choszczeński będzie regionem znanym i chętnie odwiedzanym przez turystów, zarówno krajowych jak i zagranicznych oraz miejscem wypoczynku jego mieszkańców.

Cel nadrzędny

Tworzenie warunków do aktywnego uprawiania turystyki przy wykorzystaniu posiadanych walorów naturalnych obszaru, sprzyjający rozwojowi społeczno – gospodarczego Powiatu Choszczeńskiego oraz podniesieniu konkurencyjności regionu przy jednoczesnym zachowaniu walorów kulturowych i przyrodniczych.

Cele warunkujące

W celu osiągnięcia założonego celu strategicznego przyjęto następujące cele warunkujące, które pełnią funkcję pomocniczą i pozwalają na prawidłowe określenie dziedzin i kierunków rozwoju.

Cele warunkujące rozwój sektora turystycznego w Powiecie Choszczeńskim:

1. poszukiwanie alternatywnych źródeł dochodu na obszarach wiejskich (agroturystyka, ekoturystyka, rękodzieło artystyczne),
2. kształtowanie kadry dla potrzeb sektora turystycznego (szkolenia zawodowe, pracowników, szkolenia osób z branży turystycznej, rolników),
3. promocja produktu turystycznego i marki turystycznej (udział w targach, turystycznych, organizacja imprez promocyjnych, opracowywanie wydawnictw, promocyjnych),
4. rozbudowa i modernizacja infrastruktury turystycznej (poszerzanie bazy noclegowej powiatu, rozbudowa sieci gastronomicznej, tworzenie szlaków i punktów widokowych, itp.),
5. tworzenie pakietu ofert turystycznych (pakietowanie produktów turystycznych wraz z dystrybucją do segmentów rynku turystycznego).

Priorytety pozwalają na określenie podstawowych działań zmierzających do realizacji celów warunkujących :

1. przygotowanie terenu dla potrzeb turystyki aktywnej,
2. promowanie zdrowego trybu życia wśród mieszkańców,

3. zwiększenie ruchu turystycznego w Powiecie,
4. zwiększenie atrakcyjności turystycznej Powiatu,
5. wzrost wykorzystania bazy noclegowej,
6. wydłużenie sezonu turystycznego.

Zakreślone cele i priorytety stanowią podstawę do sporządzania projektów operacyjnych będących konkretnymi działaniami realizującymi założone koncepcje.

Główne kierunki działań:

1. Opracowanie oferty turystycznej regionu w postaci kompleksowych produktów turystycznych obejmujących atrakcje i usługi.
2. Wykreowanie markowych produktów turystycznych identyfikujących unikatowe i osobliwe cechy regionu.
3. Wspieranie innowacyjnych rozwiązań w zakresie kreowania produktów turystycznych.

Rodzaje działań

1. Wykorzystanie atrakcji gminnych oraz bogactwa natury dla rozwoju i opracowania produktów turystycznych powiatu.
2. Tworzenie warunków do uprawiania różnych form turystyki aktywnej (szlaki rowerowe, konne, itp.).
3. Tworzenie i rozwój form i usług turystycznych eksponujących i wykorzystujących walory powiatu.
4. Poprawa oznakowania szlaków turystycznych, tras dojazdowych, atrakcji turystycznych oraz obiektów noclegowych.
5. Rozwój bazy infrastruktury turystycznej (rekreacyjnej i sportowej).
6. Wyeksponowanie walorów przyrodniczych powiatu.
7. Zwiększenie liczby i jakości całorocznych, cyklicznych imprez na terenie Powiatu.
8. Aktywizacja i promocja wędkarstwa, grzybobrania.
9. Rozbudowa współpracy z punktami informacji i dystrybucji produktu turystycznego.
10. Wykreowanie oferty turystycznej dla ludzi starszych i zorganizowanych grup młodzieży.

Strategia Rozwoju Turystyki na lata 2021–2024 z perspektywą na lata 2025–2029 jest ważnym dokumentem dla wyznaczenia kierunków działań zmierzających do poprawy zagospodarowania turystycznego Powiatu Choszczeńskiego, zintegrowania lokalnej społeczności i angażowania jej w proces wdrażania projektów.

Opracował Wydział Inwestycji i Zamówień Publicznych przy współpracy z Wydziałem Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa oraz Wydziałem Prasowym, Promocji, Kultury i Sportu Starostwa Powiatowego w Choszcznie.